

R O Z B O R
STAROČESKÉ LITERATURY

ČJTANÝ WE SCHŮZKÁCH

KRÁLOVSKÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI NAUK,
SEKCIJ FILOLOGICKÉ,

R. 1840 A 1841.

W PRAZE, 1842.

W KOMMISSJ U KRONBERGRA I ŘIWNÁČE.

I. O neystarsjch rukopisech českého Žaltáře.

Od

P. J. Šafařika.

(Členo we shromážděnj filologické sekcyj dne 29 Řjna 1840.)

Ačkoli w nowějšjch časjch neunawenau pilnostj horliwých ctitelůw řečí a literatury české negedny staré památky gazyka našeho z rumu a ssutin, kteréž nepřjzen osudu a nehody minulých stoletj na ně byly uwalily, zase wydobyty, ocděny a k obecnému užitku na swětlo wyprowozeny gsau: však nicméně při bedliwějšj wěci uwažowanj nemůže pozornosti našj ugjtí, že ta pilnost, s kteraůz staročeská literatura za těchto našich časůw pěstowána byla, wždy wjce se wztahowala k gistým oblíbeným wětweu slowesnosti, nikoli k celku, a že zwiště plody vlastně národnj literatury, gmenowitě básně, powjdky a romány, potom historické spisy, pečliwěgi wyhledáwany a ochotněgi wydáwany byly, gešto naproti tomu giné trjdy nauk, předewjšj *plodowé do oberu náboženstwj a bohoslowj náležejj* a gmenowitě *biblické, dogmatické, liturgické a ascetické spisy*, mnohem méně milownjkůw a wzdělawatelůw nalezly, anobřž na mnoze docela zanedbány gsau. Úkazu tomuto, na bjledni ležejcjm, žádný diwiti se nebude, kdokoli s během w nowě wzkrjšené našj literatury a s přjdinami na gegj rozkwět a směr neprostřednj wplyw magjcjmj auplněgi seznámen gest: tohoť zagisté nemůže tagno býti, že literatura česká, gakož giž za oné dáwnj doby, tak i za nynějška, nikdy k oné wyše wšestranného, swobodného, podlé oswědoměných zákonůw k gistému wznešenějšjmu, ideálnjmu cjlí směřugjcjho působenj, w němž obyčegně duchownj žiwot welikého, samostatného národu se gewjwá, se nepowznesla, nýbřž že naopak stjsněna gsau c nepřjzniwými okolnostmi, doma i wně na ni tlačějcmi, pokaždě byla předmětem lásky a péče gen malého počtu gednotliwých milownjkůw, z husta služkau, wněšnjmu panowitému wplywu podrobenau, někdy pauhau brau náhody, a tudy přjrozeně wždy zůstala kusá a zlomkowitá. A však duch člowěčj, i po delšjch přestáwkách, procjtiw z dočasného omráčenj, a oswědomiw si wznešenost swého powolanj, nepřestáwá, na wzdor času a geho žádostem, gednak po naukách chlebných a wěcech hmotných, gednak po rozkošech a marnosti se táhnaujcjm, ohljdati se po nadzcemském a nadtělesném půwodu swém, a

milowati i vzděláwati nauky gediné proto, že nauky gsau, t. giskry umu, oswěcugjey mu cestu k onomu duchu, z něhož wšecko gest a k němuž wšecko se nawrátj. A protož, w té takowé dowěře a naděgi, že dnešnj pokus můg dobromyslňe přigat bude, budiz mi dowoleno obrátiti zřetel předewšjm na ono, dle mého zdánj nad slušnost zanedbané pole staročeské literatury, a dokázati, že w něm geště mnohé poklady ukryté ležj, kteréž, pracně wydobyty a z prachu i trusek ocjdné, mohlyby poskytnauti nemálo zrn čistého samorostlého zlata k obohaecnj nynějšjho našeho gazyka, magetnosti drahé a welecenné, než wždy předce netak bohaté, aby giž žádného přjrostku, žádné náprawy sněsti nemohla. Památky ty, gež zde mjnjm; negsau žádné giné, než *neystaršj přeložej žaltáře a ewangelij, legendy, nábožně pjsně a modlitebnj knihy* — památky, obsahem swým a způsobem přednášej začasté arci méně půwabné, než to chuť čtenářůw našeho wěku požaduge, wšak nicméně půwodem swým gistotně neystaršj doby české literatury dosahugjey a w gazykozpytném ohledu wysoce důležitě, proto mosaice z drahého kamenj, wšak bez krásy a zajmawosti forem, poněkud podobné. Zatjm nynějšj mé sepsánj a přednešenj, z přjčin každému snadno dostupných, bude obmezenějšj: umjnil gsem zagisté dnes pauze to sdělití, co gako *wj-sledky swého wyšetřowánj neystaršjho českého přeložej žalmůw* před rukama mám.

Chťge o starobylosti a powaze neystaršjho českého přeložej Žaltáře dostatečného swěla dogtj, ohljdal gsem se předewšjm po *pergamenowjch rukopisech*, gako těch, kteříž obyčegně nad giné staršj a spráwněgi psáni gsau. Takowéto rukopisy událo se mi posawad *čtvery* nagtj a porownati: totiž rukopis *Witenberský* w malém oktáwu, *Klementinský* čili kr. wefegně biblioteky w kwartu, *Kapitulnj* rowněž w kwartu, *Poděbradský* čili *Olešnický* we folium. Wšickni títo rukopisowě náležj do XIV stoletj. K těmto přístupugj: zlomek českého žaltáře ze XIV. stoletj na dwau listech w malém kwartu we vlastenském Museum; giný zlomek českého žaltáře též ze XIV stoletj na dwau listech w malém oktáwu, sdělený mi od p. M. Klácela w Brně; naposledy latinský žaltář z XII stoletj *s českými meziřádkowjmi glossami* ze XIII stoletj w Museum. Na těchto sedmi mně we známost wešlých neystaršjch rukopisných památkách zakládalo se mé wyšetřowánj žaltáře českého, gehož wýsledky teď sdělití mám.

Abych pak hned z počátku a giž předběžně wýsledky tyto w krátkosti oznámil, připomjnam, že w těchto *sedmi* rukopisech a rukopisných zlomečch obsaženo gest *trage rozdjlňe přeložej žaltáře českého*, z nichž gednokaždé welice staré a w gazykozpytném ohledu welice důležitě býti mi se widj.

Přístupugi k wypsánj dotčených rukopisůw a památek porůznu.

Žaltář *Witenberský* gest pergamenowý rukopis, obsahugjey w sobě 283 listy w malém oktáwu. Náležel někdy bibliotece university Witenberské, teď pak, po wyzdwiženj university, w knihowně theologického seminarium tamže se chránj. W něm text latinský, gako základnj, psán gest něco hrubšjm pjsnem, text pak český wepsán gest mezi onen, gako meziřádkowě přeložej, o něco drobnějšj literau. Saudje podlé pjsma, obůg možné položití do prwnj čtwrti XIV stoletj. O dřewnějšjch přjhodách tohoto rukopisu nic n a k rze známo nenj: gedině ze slow wnitř na deskách cyrillskými literami připsaných: »Go-

spodí, spasi Careviča, Za věru i věrnost,« a z polských, onde i onde po kragi položených gloss poněkud s podobností domýšleti se lze, že žaltář ten někdy v Rusku (snad v Bělorusku nebo Litvě?) a Polště se nacházel, a snad v čas reformacj nebo i později do Witenberku se dostal. Na počátku minulého stoletj již byl ve Witenberku; neboť léta 1740 sld. Královecký jáhen Michal Lilienthal ve swém spisu: Preussische Zehenden (Bd. II. S. 344 ff.) dosti obšjrnu zprávu o něm vytisknauti dal, kterauz známý Torunský professor a spisowatel historie literatury polské, Jan Daniel Hoffmann, pro něj byl zhotowil. Zpráva tato však nikomu dosti učiniti nemohla, gesto Hoffmann, w giných slowanských nářečjch, kromě polského, negsa zběhlý, na neydůležitějšj otázku: w gakém gazyku by žaltář ten psán byl? s gistotau naskrze odpovědětí nemohl, za to wydáwage, žeby se gazyk poněkud sice českému podobati zdál, než žeby dobře i za bulharské anebo giné slowanské nářečj gmjn býti mohl. Později, l. 1809, Adelung, daw we swém spisu: Mithridates (Bd. II. Seite 665) několik weršůw na okázku z něho vytisknauti, wyhlásil řeč geho za polskau, a ačkoli nedlauho potom powolaný w té věci saudce, Dobrowský, we knize: Geschichte der böhm. Sprache und Literatur (2. Ausg. S. 120) z hrubého omylu geg káral, však nicméně polštj bibliografowé a spisowatelé historie literatury, opjrajce se na onom kwapném wyroku, nepominuli wydáwati ho za swég, t. za polský. Obdržew na počátku gara 1840 ochotným propůgčenjm mého kragana, p. L. Štúra, wěrný přepis českého textu, i hned gsem poznal welikau cenu a wzácnost zachowaného nám w rukopisu tomto prastarého přeloženj českého žaltáře, anzi gsem prodílil porownati geg pilněji s ginými mně dostupnými rukopisy. Witenberský tento rukopis pocházj sice od přepisowatele nad mjru buď neumělého buď nedbánliwého, kterýž swég bez pochyby welmi starý originál začasté mylně četl, anebo libowolně podděláwal (interpolowal), anobřz na mnohých mjstech naskrze čjsti neuměle a proto tytjž celá slowa, propowědi, werše propaustěl: však nicméně při všech těch takových nedostatcjh náležj zachované nám w rukopisu tom české přeloženj pro swau starobylost a giné wlastnosti mezi neywzácnějšj památky našj staré literatury, gak to njže prostranněji se wyložj. Pořádek žalmůw gak latinského tak i českého textu od wúbec přigatého na mnoze gest rozdjljný: žalm 91 chyb j docela, nalezáť se on sice latinsky na konci, než od giné ruky, a bez mezirádkowého přeloženj. Obyčegné zpěwy ze St. i N. Zákona a symbolow sw. Athanasia stojj u prostředj mezi žalmy, nikoli, gakž gindy, na konci.

Žaltář we zdejšj *Klementinské* čili kr. weřegné bibliotece se nacházegj, psán gest na pergamenu w kwartu, 147 listůw, a zawjráť w sobě, mimo obyčegné pjsně ze St. i N. Zákona, Te Deum, a symbolow (wěřjm Boha) sw. Athanasia, též litanii všech swatých a památku (officium) za mrtwé. Podali o něm zprávu a některé wýtahy z něho Dobrowský w *Gesch. d. böhmischen Liter.* (2. A. S. 117 ff.), Jungmann w *Hist. liter. české* (str. 29—30) a Hanka we knize: *Vetustiss. vocab. Lat.-Bohem.* (Str. XV. 209—234). Podlé pjsma náležjť i on do XIV stoletj, a sice do prwj geho polowice; než z přemnohých omylůw přepisowánjm do textu geho wklauzlých poněkud s gistotau domysliť se lze, že maøhem dříve přeložen byl, čemuž i gazyk, patrné znaky wyššjho stárij na sobě nesa, násweďdçge. Přeloženj w tomto rukopisu zachované rozdjljáť gest docela od tlumoženj rukopisu Witen-

berského. Wzdaluget se ono mjsty mnohem wjce od laínského originálu, nežli toto poslednj, gest následowně wolněgšj a srozumitelněgšj: než na odpor tomu pohřešugeme w něm giž mnohých znakůw a vlastnostj starobylé, půwodnj češtiny, gimíž toto tak bohatě nadáno gest. Tak n. p. dwogný počet, gehož we Witenberském tlumočenj tak přjnsně se šetřj, w tomto buď docela zanedbán gest, buď aspoň nedosti prawidelně se užívá.

Peršamenowý Žaltář, w bibliotece kapituly Pražské chráněný, a ze 100 listůw we kwartu záležejc, posud neyméně znám gest. Pocházjé on rovně ze XIV stoletj, a sice spjšě z druhé, nežli z prwnj geho polowice. Že ze staršjho rukopisu přepsán gest, patrnó gak z přemnohých omylůw a chyb, přepisowaci do textu wtrousěných, tak též a předewšjím z toho, že u prostřed mezi žalmy, znaky nowěgšjho, čtrnáctému stoletj přiměřeného gazyka na sobě nesaucjmi, wyskřtagj se giná mjsta, anobř celj žalmowé, genž powahu a vlastnostj gazyka do mnohem staršj doby náležejcjo načítě prozrazujg. Nerownost tato tjm se wyswětluge, že přepisowac nebo raděgi poddělawač (interpolator) textu we swé práci dosti důsledně nepokračowal, nýbrž obnowowaw některá mjsta dle potřeby swého času anebo swého wkusy, mnohými ginými, buďto naschwále, anebo z nedbálniwosti, naskrze nehnul. Přelozenj toto od obogjho nahofě uwedeného tak patrně se dělj, že mu samostatný půwod přiznati náchylen gsem. Widj pak mi se, pokud o tom z porownánj souditi mohu, že tlumočenj toto, co se dotýče grammatického skladu gazyka, byřbychom i sebe wjce poddělek a obnowek w něm připustili, mnohem méně přjznakůw hlubokého stářj a prwotnjho rázu češtiny w sobě zachowalo, nežli dotčené Witenberské: a však co do wýboru a posazowánj slow čli slohu, náležj mu bez odporu přednost přede dwěma ostatnjmi, což samo giž na pokrok a zdokonalenj uměnj překladatelského ukazuge. Při wšem při tom se přelozenj kapitulnj s klementinským w mnohých wěcech dosti bljzko stýká, ba co wjce mjsty wšeccka tři slowo od slowa sauhlasj: což však gednak tjm wyswětliti lze, že pozděgšj tlumočnjk o staršjm překladu wždy dobrau známost mjti a geho při swé práci onde i onde použitj mohl, gednak též, že při tak wěrném, nercili otrockém, doslownjm překládanj knih biblických, gakáž gsau neystaršj česká, anobř i ginogazyčnā, přirozeným během wěci, i sebe wzďalenj a neodwisle pracujcgj tlumočnjci předce často na tatáž slowa uhoditi a celé sady stegně přeloziti museli.

Poděbradšj čli Olešnickj Žaltář, teď z pozůstalosti slawné rodiny Poděbradské w kněžcgj (brunswické) bibliotece w Olešnici we Slezku, gest překrásný rukopis we folium, 174 listy, obsahujcgj w sobě mimo žalmy a obyčegně pjsně ze St. i N. Zákona, i mnohé giné kusy, jako litanii, wěšj modlitby, sedm žalmůw kagcejch s modlitbami, památku (officium) za mrtwe, kalendář atd. Na listu 135, po poslednj pjsni, čtau se w něm tato slowa: »Tuto sie dokonává žaltář pod lety božjho narozenie tisíc třj sta devadesát let a šest let.« Z nacházegjcgjo se pod obrazem ukřižowaného Spasitele, obratnj stranu prwnjho listu zaujmagjcgj, šjtju čli erbu rodiny Poděbradské i Wartenberské, neméně z wypodobněnj dwau modljejch se osob w českém krogi, gedné mužské a druhé ženské, s připogenjm šjtju Poděbradského ku prwnj z nich, na kragi listu 8ho, pod 1njm žalmem, naposledy z naskřtagjcgjo se w modlitbách na konci přidaných pohlawj ženského we

formulch: já hřešnice, já hubenice atd., s dobrým důvodem zavjratí lze, že žaltář tento psán byl v dotčeném (1396tém) roce pro panj Alžbětu, manželku pana Jana Bočka z Kunstatu a dceru Petra z Wartenberku a Kosti (r. 1386 nevyššího purkrabj českého). Poněwadž pan Jan Boček (před l. 1410) bez dědicův zeměl, podobno gest k wjě, že rukopis tento geho bratrowi, panu Viktorinowi, otci krále Giřjho z Poděbrad, se dostal, kterýž sice též manželku Annu z domu Wartenberkowa měl, a však giřž něco pozděgi, nežli rukopis náš psán gest, žiw byl (nar. 1403, umř. 1427 Ledna 1.) Ochotnému prostředkowanj ctihodného přijete swého, p. Purkyně, profesora na uniwersitě Wratislawské, mám co děkowaní za obdrženy wěrný přepis tohoto důležitého rukopisu, gežž giřž drjwe (l. 1809) Giřj Samuel Bandtke byl ohlédal a listownj zpráwu o něm našemu Dobrowskému zdělil, kterauž tento we swé: *Gesch. der böhmischen Liter.* (2 A. S. 184) wytisknauti dal, Porowanjm textu rukopisu tohoto s Witenberským brzo gsem se přeswědčil, že w obogjm gedno a též přeloženj nám se zachowalo, a že prwnj od poslednjho gediné w některých méně podstatných wěcech, t. w prawopisu, w grammatických formách a dosazowanj srozumitelnějšjch slow mjsto zatmělých a zastaralých, se dělž. Co se grammatických forem dotjče, na gewě gest, že w něm, gako w rukopisu giřž téměř konce XIV stoletj dosahogjcm, gazyk podlé zwyku onoho wěku a způsobu giných rukopisůw též doby důsledně pozměněn a obnowen gest, tak že archaismůw, gako n. př. liud, čakaj, obliubuju, břucho, cuzí, junošice, věky věkóm atd., genž w rukopisu Witenberském gestě tak zhusta se nacházegj, tu giřž naprosto žádných wjce nestáwá. Co se pak slohu tkne, prawda sice gest, že mnohá wetchá a temná slowa nowějšj a srozumitelnějšj mjsta postaupila, tak že k. př. mjsto sabirstwo čte se zlost, m. na pokon — na skončenie, m. stól — stolec, m. pop — kniez, m. skutití — činití, m. věce — snem, m. popestití — zavinití, m. harban — koróna, m. ladnosť — krása, m. pilwa — fik, m. zbierowatí — vyprostítí, m. jestojska — krmie, m. zatrutití a otrutití — zahubití, m. dvojduch (diplois) dvojnásoba, m. nzětí (tabescere) — zhyntí atd.: a však nicméně mnohá giná obhágila swého mjsta, gako n. př. zdviž (holocaustum), vráž (sors, praestigium), dučeje (cataracta), honitwa (patria), lazuka (reptile), obrznútí (abundare), znyju (conficior, ich verschmachte), tcice (angustia), mrzkuju (abominor), připusty (insidiae), nezbožje (infelicitas), vicie (posteriora dorsi), psychlati sie (delectari), blahaju (benedico) atd., ano někdy, ač porjdku, podložene slowo řidšj a zanjmawějšj gest, nežli wystrčené, k. p. zmek m. diabel, zablstvie (= zabylstvie) m. vzteklstvie (insania), podjeseň m. wesna (omylem), robotjř m. sluha, jadanie m. rydanie (furor), publj m. široký (vastus) atd. Omylůw a chyb rozličného způsobu, někdy dosti nemotorných, i w tomto rukopisu arci hognost gest, gako n. př. mlha mjsto měch (několikrát), zhniti m. nzětí atd., a však nedostatkové tito wynahražugj se tjm, žeť on, gakž njže připomeneme, k ginému rodu rukopisůw čili k giné recensj, nežli Witenberský, náležj, z čehož následuge, že rukopis tento w kritickém ohledu znamenitau gest pomůckau k oprawenj starého textu Witenberského, přepisowací welmi zkaženého a porauchaného.

Následuge, abych o poslednjch třech památkách, gežž gsem ku přjtomně práci swé pilněgi ohlédal a skaumal, na mjstě tomto krátkau zpráwu podal, t. o glossowaném

žaltářů latinském v Museum, o zlomech českého žaltáře v témže Museum, a naposledy o zlomku českého žaltáře v Brně nalezeném.

Glossovaný žaltář ve vlastenském Museum, pergaménový rukopis v kvartu, 238 listův, gest vlastně latinský žaltář psaný v XII století, s českými meziřádkovými glossami, v XIII století připsanými. S rukopisem tjmo již dijve p. Hanka učené obecnostvo seznámil, genž i všechny v něm se nalezající české glossy ve svých: Vetustiss. Vocabul. Latin.-Bohem. (Str. 234—258) vytisknauti dal. Pilnějším zpytováním a srovnávaním těchto gloss nabyl gsem o tom dokonalého přesvědčenj, že glossátor, genž ge wpisoval, nebyl vlastně původcem gegich, t. že newykládal a netlumočil ze své hlavy, nybrž ze již celý český žaltář hotový před rukama měl, z něhož gediné to, co se mu ljbilo aneb potřebné býti zdálo, do latinského svého exempláře, a sice dosti kwapně, wnášel. Tento od něho použitý český žaltář obsahoval v sobě totěž tlumočenj, kteréž se nám v rukopisu Witenberském zachowalo, ba co wjce náležel s tjmo kgednomu a témuž rodu rukopisův čili recensj, neboť w obogjm tytéž poklésky a chyby textu, neuměnjm nebo nedbau piscůw powstálé, se wyskytagj, gesto na odpor rukopis Poděbradský od nich čist a prost gest, ačkoli tento zase swau zvláštnj a nemenšj nákwasu omylůw má. Z wjce příkladůw zde gen tito dwa stůgte. Žalm 88, 39 čteme v obogjm, glossowaném i Witenberském rukopisu: omazal si pomazance tvého, distulisti Christum tuum, mjsto prawého: ovahal si. Žalm 113, 1: z ludu nestuluvného, de populo barbaro, mjsto nesmluvného. Žalm 97, 6: v trúbách lutých, in tubis ductilibus, mjsto dutých. Na proti tomu kde we přepisu Poděbradském něco zginačeno a zkaženo gest, tam obyčegně obůg starsj rukopis prawé čtenj zachowal, u př. nzěti mjsto zhniti, mých m. mlha atd. Škoda, že na mnohých mjstech, zvláště z počátku rukopisu, české glossy od některé nepowolané ruky wyskrábány a docela zmazány gsau, tak že gich naprosto čjsti nelze.

Zlomek w Brně, na deskách staré bohoslownj knihy od p. K. nalezený a mně sdělený, záležj ze dwa listůw welmi pěkně a spráwně psaného žaltáře českého v malém oktáwu. Dle pjsma nebude nemjsto položitj geg do prwnj polowice XIV stoletj. Co se tkne textu, ten dokonale s Witenberským se srownává, wygma některé prawopisné maličkosti a několi, buďto w grammatických formách pozměněných, buď docela wyměněných slow. Čtenj we zlomku tomto zachowaná gsau tato: Žalm 24, 3—22. 25, 1—12. 26, 1. 34, 5—28. 30, 1—10. I gest čeho litowati, že krásného a spráwného rukopisu tohoto tak maličký drobet zhaubě času ušel!

Naposledy *zlomek českého Žaltáře*, o němž gestě zmjnknu učiniti musjm, nacházegcej se we knihowně *wlastenského Museum*, a dle pjsma též do XIV stoletj padagcej, záležj ze dwa pergaménových listůw v malém kvartu, a gest nám zde gediné proto důležitý, že w něm totěž přeloženj s Witenberským se nacházj: neboť w každém giném ohledu, z přjčiny, že welice zašpiněn a roztrhán gest, a tudy ani cele čten býti nemůže, cena geho welice malá gest.

Co se dotýče obau neystarsjch tistěných žaltářůw českých, totižto Pražského od r. 1487 ve 4., a Plzeňského od r. 1499 w 8., shlédal gsem, že w nich giné, nowěgšj

přeloženj se zawjrá, rozdílné od trogjo tlumočenj, w nahoře wytčených sedmi rakopisných památkách obsaženého. Tentýž, bez pochyby od Hussitůw anebo Utrakwistůw pošlý wyklad pozorowati lze i w lepém perğamenowém žaltáři w dwanácterce z XV stoletj u p. Hanky, dále w desjti rukopisech z XV a XVI stoletj, z nichž pět perğamenowých a tolikéž papjrowých, we zdejšj k. wefeğné bibliotece.

Z toho, co gsem posawad uwedl, giž dostatečně wyswítá, že w dotčených sedmi neystarších památkách *troge přeloženj českého žaltáře* rozeznati lze, totižto *gedno* w rukopisu *Witenberském* a *Poděbradském* čili *Olešnickém*, w *glossowaném* žaltáři Musegnjm, a w *obau zlomech*, Musegnjm i Brněnském; *druhé* w rukopisu *Klementinském*; *třetj* w rukopisu *Kapitulnjm*. Na snadě pak gest, domýšleti se, že toto troge rozdílné wyloženj gedné a též knihy. nepowstalo stegným časem, nýbrž po sobě, w delšjm prodlenj času, a že přjčina toho množenj wykladůw we snaženj a usilownosti horliwých kněžj hledati se musj, chtějcejch staršj, poněkud nedokonalá a drsnatá, djlem giž zatmělá a nesrozumitelná přeloženj wyřeğejšjm i srozumitelněğšjm nahraditi; rovně gasné a pochopitelné gest i to, že této změně a tomuto stjrdánj rozdílných tlumočenj welice přjzniwa byla ta okolnost, že český žaltář nebyl knihau liturgickau, neboť u Slowanůw wychodnj cjrkwé, u nichž, gak wšbec wědomo, služby božj w mateřském gazyku se konagj, wjce nad gedno přeloženj slowanského žaltáře a ewangelij známo nenj. Mnohem důležitěğšj a k wyloženj těžšj gest otázka: které z dotčených těj tlumočenj gest neystaršj a do kterého asi času půwod každého z nich sahá? Aniz gá sobě osolugi, žebych na tuto otázku sám dostatečně odpowědětj mohl, anobřz rád se k tomu znám, že pro nedostatek staršjch rukopisůw, w nichžby se Klementinské a kapitulnj tlumočenj wyskýtalo, nad ty dwa posawad známé, o starobylostj tohoto dwogjo wykladu nic gistého twrditi nesmj, třebas o nj nepochybugi: a wšak neohljdage se na tu makawau mezeru swého zpytowánj, giž vyplniti pro nedostatek pjsemných památek mně možné nebylo, nemohu předce nerozwinauti zde mjstněgi přjčin a důwodůw, kterými powozowan gsa onomu přeloženj, genž w rukopisu Witenberském a Olešnickém, dále w glossowaném žaltáři Musegnjm, naposledy w obogjm zlomku, Brněnském i Musegnjm, se združge, *welmi vysoké stárj* připsati hotow gsem.

1. Z toho, co gsem nahoře powěděl, wjme, že glossator, genž asi w polowici XIII stoletj (gak gá saudjm) do swého latinského, nynj w Museum chráněného žaltáře česká slowa a prűpowědji wpisowal, měl před rukama giž celý český žaltář. Powaha zagisté geho gloss gest docela giná, nežli obyčejných, k. př. u Wacerada, kde česká glossa s latinským slowem w pádu a počtu a při časoslowjch w času a způsobu téměř wždycky se srownává; tuto na odpor tomu welmi zřjdeka, a gen náhodau se to stává, tak že zřetedlně a makawě se widj, že glossator žaltáře gednotliwá česká slowa z celé sady wytrhowal a nad latinská posazowal, nic se neohljdage na to, že sazba slow (konstrukcj) w obogjm gazyku rozdílná gest. Podlé toho nelze pochybowati, že českého přeloženj žaltáře giž w XIII stoletj, a sice w prwnj polowici geho, stáwalo.

2. Rukopis, gehož glossator při swé práci pouzil, byl giž staršjm i takofka stálými omylj piscůw napřzuěn, staršjm i stálými prawjm, nebo titjž omylowé, gakž nahoře dotčeno

i w rukopisu Witenberském se namjtagj, n. př. omazal si mjsto ovahal si, nestuluvného m. nesmluvného, lutých m. dutých atd. Tyto teď wyčenené chyby a poklésky newešly naskrze do rukopisu Poděbradského; než tento naproti tomu má swé vlastnj takměř stálé pisecké poklésky, klada mlha mjsto měch, zhniti m. nzěti atd. Z toho patno gest, že giž w XIII stoletj, w němž neznámý glossator latinský musegnj žaltář glossowal, rukopisowé českého žaltáře we čtenj gednotliwých slow se různili, že mjsty chybami a pokléskami přepisowatelůw zanečistěni byli, a že w ohledu tom, co do spolnosti a rozdjlůw gistých čtenj, w rozličné rody rukopisůw čili recensj se dělili. Takowjto ale rodowé rukopisůw čili recensj powstáwagj, gakž wědomo gest, teprwé w delšjm prodlenj času, častým přepisowánjm téhož textu, a geho buď zaumyslým opravowánjm, buď nedbanliwým zanečištowánjm.

3. Rukopis Witenberský nese na sobě patrné a wjcnásobné znaky, z nichž wyswita, že z welmi starého rukopisu přepisowán byl. Sem náležj předewšjm to, že přepisowal na mnohých, a sice neytěžšjch mjstech, gednotliwá slowa, anobřz celé sady a werše, wynechal, nikoli nedbau a nedopatřenjm — wписowal-tě zagisté český wyklad slowo od slowa do latinského žaltáře, kdež mu pozůstalé mezery, čili newyložená latinská mjsta, takowka do očj bjti musely, — nýbrž z bezděčné nauze a potřeby, proto že originálu swého, snad giž zwetšělého, wšudy čjsti nemohl. Dále vysokému stárij originálu geho nšwěděcgj i mnohá starým, za geho wěku giž neobyčegným prawopisem přepsaná slowa, n. př. naplň m. naplň, krive m. krve, napriznený m. naprizněný, stričenie m. srčenie atd., též časté r mjsto ř, w mjsto uz, a giná tēm podobná.

4. Přeloženj to stjženo gest onde i onde takowými nedostatky a pokléskami, gakěž obyčegné gen při prwnjch nedokonalých pokusjch potkáwáme. Ku potvrzenj toho uweudu zde gen dwa příklady. Žalm 95, 8 slowa: tollite hostias et introite in atria ejus, přeložena gsau: vyňmēte dřwi a vendōte vsěn jeho. Tlumočnjk zmātl slowce *hostia* s *ostium* čili gak se we střednjm wěku psāwalo *hostium*. W giných dwau wykladech na mjstě tomto čte se sprāwně: vzdvihněte oběti. Žalm 108, 10 průpowěď: nutantes transferantur filii ejus, wyložena gest w glossowáném a Witenberském žaltāři: v nevidky přeneseni (gloss. přineseni) buďte synové jeho. Lēpe kapitulnj žaltār: bludnj přeneseni budte (Castalio: errantes mendicent, De Wette: Umherschweifen und betteln müssen). I zde patno gest, gak dalece wykladač prawého smyslu slowa *nutantes*, snad na *nictantes* mysle, anebo tak we swčm latinském exemplāři čta, se chybil. Třetj příklad, Žalm 18, 2, čtenār nalezne njže, mezi wýgimky. Nenj pak k wjře podobno, žeby někdo mezi Staročechy, owšem mečůw než pēra pilněšjmi, mage dobré aneb aspoň snesitelné přeloženj žalmůw před rukama, o giné špatněšj byl se pokusil: nýbrž naopak s lepšjm důwodem domýšleti se lze, že práwě makawá nedokonalost a drsnatost prwotnjho přeloženj pobjdlā pozděšj horliwé bohoslowy k tomu, aby se o srozumitelněšj a wyřelegšj přeloženj žalmůw, této w cirkwi křesťanské wedlé ewangelij neobjlbeněšj knihy, zasazowali. Giž swrchu gsem připomenul, že wykladowé, gež Klementinský a kapitulnj žaltār w sobě zdržugj, nikoli tak otrocky na literách a slowjch latinského originálu, gakó Witenberský, nelpěgj, nýbrž ze sloh gegich, zwlāště kapitulnjho, gadrněšj, wyřelegšj, plyněněšj, gednjm slowem čestěšj gest.

5. Přeloženj Witenberské, ačkoli častým přepisovánjm a mnohonásobnjm poddělávánjm (interpolovánjm), dle svědectwj pozůstalých rukopisůw giž welice zginačené a zkažené, zachowalo předce mnohem wětšj počet, než ostatnj dvě, neomylných příznakůw staré češtiny, pro zpytatele gazyka slowanského welmi důležitých, gakž o tom každý saudný znatel pilnějšjm přirownánjm všech tří wespolek snadno se přeswěděj. Celý sklad gazyka a přirozená geho barwa, pokud geště proměněna a zmazána nenj, prozrazuge wěk daleko nazpět za končiny XIII stoletj zasahugcj.

6. Naposledy i ta okolnost, že ze *sedmi* posud známých neystarsjch rukopisůw českého žaltáře *patery* právě toto přeloženj w sobě obsahuj, gešto naproti tomu ostatnj dwoge posud gen w gednotliwých rukopisech nalezeno gest, zdá se tomu náswědčowati, že ono we staré době bylo neyrozšjřenějšj, což zagisté nikoli wnitřnj ceně a wýborností geho, nýbrž gedině starobylosti a tudy poslé wzácnosti připsati lze.

Podlé těchto zde rozwinutých důwodůw, kterjž se mi i podstatnj i dosti gasnj býti widj, a s obrácenjm zřetele na to, že Čechowé, genž giž tak časně, gak teď dokázáno gest, ewangelium do swého přirozeného gazyka přeložili, dluho po swém obrácenjm na křesťanskau wjru bez wykladu žalmůw, této w cjrkwí křesťanské každého času a u všech národůw tak welice oblíbené knihy, býti nemohli, newáhám se bez rozpakůw swé zdánj pronesúti w ten smysl, že českého přeloženj žaltáře giž aspoň w XI stol., ač nedřjweli, stáwalo, a že přeloženj, kteréž w obogjm rukopisu, Witenberském i glossowaném Musegnjm, gakožto w těch mezi pěti stegnorodými neystarsjch, až na nás a na tyto naše časy se zachowalo, podlé wnitřnjch geho známek za takowe pokládám, genž onoho prwnjho přeloženj neyblížj gest, a snad nic giného nenj, než ono samo, ačkoli w podobě nás doslé giž welice pozměněné a zginačené. Toto však mé wyznánj nečeľ tam, abych ostatnjm dvěma wykladům, Klementinskému a kapitulnjmu, weliké pro gazykozpyt náš ceny a wáznosti popjral: anobrž na odpor tomu sám žiwě přegi a žádám, aby ku prospěchu českého gazykozpytu wsickni tři wykladowé buď pospolu, nebo obzwláštně, co neydrjwe a co neyspráwněgi na swětlo wydáni byli, neboť aby text dwau poslednjch k textu prwnjho pauze co různá čtenj čili warianty připogen byl, to, byť s welikau pracj i možné bylo, předce mým zdánjm nemjstně a opačně gest.

Pro lepšj wěcj nahoře wyložených wyswětenj, též některých úsudkůw a domněnek mých dokázánj, pokládaj se tu některé wýtahy a wýgimky z rukopisu Witenberského, a pro snadnějšj všech tří textůw čili wykladůw přirownánj, i celý 103 žalm z rukopisu Klementinského a Kapitulnjho.

I. Výbor řidšjch, djlem zastaralých slow a forem. (Z rkp. Witenberského, některá z Poděbradského.)

a) *Hlawnj slowa.*

Blyskotiny (coruscationes), božec (deus, wídel. gentílium). cěsarowstwo (imperium, srow. kráľowstwo), dobroděč (benefactor), družě (consors), dučeja, dučeje (cataracta, Ps. 41, 8. v hlasi dučeji tvých, in voce cataractarum tuarum, społ. duczaja), harban (corona,

Ps. 64, 12: požehnáš harbanu leta lítosti tvé, benedices coronae anni benignitatis tuae. hoj (abundantia). honitva (patria). hospoda (= hospodin) jadánie (furor). jestojska (esca, tak i w illyr.). junošice (adolescens). kopianice (puteus). kožnik (uter). ladnosť (decor). lazuka (reptile, pol. řazeka). mrlina (morticinium). nezbožie (infelicitas). nylosť (zelus, Eifer). obrama (scandalum, snad omyl mjsto: ochrana), obrstvie (abundantia, srow. březj, ač nejnli omyl mjsto obizstvie). obvrv (funiculus). opietva (velamentum). peluš (= peleš). pihva (ficus). podjeseň (ver, omylem, vlastně autumnus). pokon (finis). pop (sacerdos). poplz, poplzka (lapsus). přěradost (jubulum). přěscělenie (supplantatio). připusty (insidiae). pychlánie (delectatio). robotjř (servus). ruh (scandalum). sabirstvo (nequitia, srow. sabie a sábník). skrovadnice (cymbalum). skutitel (creator). slavota (solemnitas). spal (dormitor). ssal (lactens, Säugling). starosta (senior), stól (thronus, Žalm 88, 30: a stól jeho, et thronum ejus nad lini, v textu sěň; Žalm 92, 2. upraven stól tvój, parata sedes tua, ó θρόνος σου). stupěje (vestigium). udulanie (pusillanimitas, Žalm 54, 9. ot udulanie ducha, a pusillanimitate spiritus, Pod. ot bážni, Kap. ot maličkosťi ducha). uz (ora). teice (angustia, od kmene: tesk, či snad teice? Žalm 118, 143: smutek a teice, tribulatio et angustia. Pod. núze, Kap. stiskánie). var (aestus). věce (concilium, Žalm 21, 17: věce zlobivých oblehlo mie, concilium malignantium obsedit me, Poa. snem, Klem. rada ducholovná, Kap. sbor ducholových, Žalm 39, 11: ot věce velikého, a concilio multo, Pod. ot senma, Kap. ot sboru mnohého). vep (clamor). vesno neutr. (ver). vície, vice (posteriora dorsi, Žalm 67, 14: a vície chřbeta jeho, et posteriora dorsi ejus; Gloss. vice, Pod. vice, Kap. tyl chřebta, ač nestogjli to w rkpp. mylně mjsto nice, o kterémž viz Lindůw pol. a Jungmannůw čes. slownjk). vlásti (gentes): vráž (sors). vrv (zona). vysočec (altissimus, o Bohu). zablstvie (insania, ginde zabylstvie). zemanin (incola). zdviž, vzdviž (holocaustum, Brandopfer). zmek (diabolus). zlob (malignitas). žizň (ubertas).

b) Přjdaavná slova.

Jabčēn (Apfel=, custodia pomorum). hodovalný (epulans). malučký (Pod. malitký). medký (suavis). obrzný (abundans). ohňovatý (igneus). novjtký (novellus). puhlý (vastus). tepelý (directus, Žalm 25, 12: stála na tepielém, stetit in directo, Pod. na topielém, Klem. v spraveniu, Kap. v upriemnosti). tšicivý (inanis). vestek (omnis). vsecherný (omnis). žezivý (sitiens.)

c) Časoslova.

Blahaju, vzbahaju (benedico). nzěti (tabescere, odtud mze, tabes, s proměnou n w m, gako nraw a mraw, dále: mizeti, staroč. misati atd.) znyju (conficior, ich verschnachte). obrzněti (abundare, mjsto obřezněti?). ováhati (differre). podpjetiti (supplantare). popestiti (delinquere). poziciti, poiciti (= púgěti). přělúdití (deicere, Wít. přělstítí). přěradovati sie (jubilarē). přiměnití (aestimare). pychlati sie, opychlati sie (delectari). řemeslnití (operari). rozeskrvití (liquefacere). rozrevnití (exacerbare). roztaji act. (liquefacio). skutiti (facere). směchvaleti (subsannare). tytrati, vztytrati (murmurare, ginde vrtrati). vdarmiti (frustrare). vejvozi (= weywodjm). vščevuju (visito). vzbočiti sie (recalcitrare). vzchoce (voiet). vmy-

kovati (abominari). vzobecju (communico). zaprtiti sie (corrupti). zatrutiti, otrutiti (trucidare, srow. pol. tracić, zatraćić, a truciciel). zbierovati, zbierovaný (liberare, liberatus). zlynuju, zlynovati (perire). zpietčiti (supplantare). ztroskati sie (compungi). želeti sie (compungi).

d) *Přislowce a pogislowce.*

ač (si). hobežně (abundanter). obaky, obake (verumtamen). oblizu (prope). ponie (forsitan). vedie (enim). vnevidky (clam, furtim? ex improviso? tlumočeno tjm slowo latinské: nutantes).

e) *Citoslowce.*

ova (ecce). todie, todieti (ecce).

Mnohá z těchto, zde wjce pro příklad, nežli pro auplné věci wylčenj uwedených slow giž we přebhatém skladu našeho gazyka, t. Slowjku p. Jungmanna, se nacházegj, než že z našich památek nowého swěta a potvrzenj nabýwagj, proto zde w řadě giných položena gsau: giná, odginud neznámá, tu ponejprwé se wyskýtagj, gedná i druhá djem pilněgšjho skaumánj a wyswětlenj požadugjce. Neboť, ač mnohá z nich buď sama sebau, buď přirownánjm giných nářečj prawá a přesná se býti wykazugj, gako na př. dučeje, jestojska, lazuka, nezbožie, nylost, robotjř, sabirstwo, vráž, vzdviž, blahaju, medký, puhlý, nzěti, znju, owahati, podpietiti, pychlati sie, rozrevniti, vščewju atd.; wšak nicméně gsauť i takowá, a sice w dosti velikém počtu, gichž tak naprosto, bez doloženj z giných prameňu a wyswětlenj půwodu i prawého smyslu gegich, za čistá a domácj přigmauti nelze, gako n. p. harban, obrama, obrstwie, obrzný, obrznúti (zdaľiž to omylem psáno mjsto: obizstwie, obizný, obiznúti, čili mjsto: obřezstwie, obřezný, obřeznúti, rozhodnauti nemohu), uđulanje, teice, vice, zablstwie, popestúti, tytrati, wtytrati, zbierowati atd. Možné zagisté, ba velmi podobné gest, že některá z těchto teď uwedených slow, aspoň w té podobě, w kterěz se nám zde wyskýtagj, zkažena gsau; ačkoli proto wšech, bez pilněgšjho věci wyšetřenj, w pochybnost a podezřenj bráti nelze. Tak n. př. slowce »tepiely« (Žalm 25, 12: stala na tepielém, stetit in directo) zdálo mi se z počátku w rukopisu Witenberském býti zkaženo; a wšak pozděgi, dostaw zlomku Brněnského, pocházegjegjho z rukopisu welmi spráwně psaného, shledal gsem, že i w něm psáno stogj: »na topielém,« aniz teď pochybugi, že slowce to s našjm »tepilý, ztepilý« gedno a též gest, a že někdy tolik co »přjmý« znamenalo (e a o se, gak známo stjřdá, n. p. sobú, sebau, tobú, tebau atd., pročež snad i slowce *topol* k tomuto kmenu náležj). Před užjwánjm takowých pochybných, gen gednau někde čtených slow (*απαξ λεγόμενα*) nowěgšjch spisowatelůw českých důrazně wstřjhati dlužno, čehož kdyby se bylo posud pilněgi šetřilo, nebylo by se nám do nowěgšj čestiny tolik nespráwně tworených a nemotorných, wětšjm djem pauze z mylného čtenj pošlých slow wlaudilo, gež teď z nj wyháněti a zamezowati nemálo práce státi bude. —

f) *Mluwnické zwlastnosti.*

Předsuwka *h* dosti často se wyskýtá: hobežně, hobeň, huhybujucího, rozhřěsiti (jež win řetiez stáhl jest, milost tvá rač rozhřěsiti, a hned njž: jež hřechów řetiez wíže, smilowáním twej milosti rozwičž).

Změkčování *n*, kdež po něm *j* následuje, v náměstkách a v přičestj se zanedbává: nen (m. nej, eum), nemu, nem, učiněn, zasloněn atd. Totéž i v gíných staročeských památkách znamenati lze.

Přisluvné *n*, mjsto původnjho *j*, we slowci: nen (eum), m. nej.

Přehlasenj *a* w *e*, w náměstce: nem m. nám.

Změna *ch* w *s* w Lokálu, w sadě: v sěneh tvýs, in atriis tuis, Žalm 64, 5. ač nejni to omyl pisce.

Neřádko čtau se staré komparatiwy: milěji byl, sněha bělěji. Gindy se *d* měnj w *z*: mlazši, slazši. Pozoru hodný gest superlatiw: přēnajmocnějši (potentissimus).

Starý akkusatiw, nominatiwu rovný, w průpowědi: učinili *telec*, fecerunt vitulum, Žalm 105, 19.

W přítomném času množném počtu pravidelně *my*: vzradujeme sie, vzveličimy sie.

W třetj osobě téhož času jednotného i množného počtu welmi zhusta najtá se *z*, ostatek to, mnjm, prwotnj pravidelné formy: nevězmeť, odplatit; jsút, uslyšief atd.

Tak též i w rozkazowacjm způsobu nad mjru často čte se gešť *i*: sudi, ustawi, vyprosti, prosvěti, uslyši, obrati, roztrati atd.

Neobyčegné a nepravidelné gest: nebuděch, mjsto neběch.

Nacházj se i datiw mjsto genitiwu, gako we staroslowanském, a však gen we formuli: na věky věkom (několikrát: na věky věkoma, w dwogném počtu). Tento w též sadě i w kapitulnjm žaltári a neystaršjm českém passionálu potkáwame.

Úwáženj hodné gest pravidelné užjwánj přjdwadného slowa na *-ový* tam, kdež w latině hláwnj slowo s gínym hlawnjm w genitiwu se pogj, na př. böh bohový (deus deorum), jed aspidový (venenum aspidum), dětem vranovým (pullis corvorum), na pěriu větrovém (super pennis ventorum), uhliě ohňové (carbones ignis), pec ohňová (clibanum ignis), před obličejem větrovým (ante faciem venti), v rucě mečovej (in manu gladii), slúpa oblakového (in columna nubis), pivník meďový (lebes), do roha oltářového (cornu altaris), v den hojový (in die belli), v silě koňovej (in fortitudine equi) atd. Řidšj gsau gina zakoněpnj: jabčena stráža (custodia pomorum), krmie chlébna (esca panis) atd. Wzpomjnáme si zde na známé wyrazy: s pluky Čechovými, a: věščbám vítězovým, w Libušině saudu, gež dle toho možná pokládati za stegná s »pluky českými« a »věščbám vítězským.«

Časoslowo *wlásti* nacházjme spogené s datiwem, gako w dotčeném Libušině saudu: Žalm 9, 3: když bude vlásti chudým (mn. poč.): vládněš živým i mrtvým (w modlitbě rkp. Poděbr.)

Dwogný počet w přeloženj tomtó na všech mjstech w pravidelné způsobě se čte, gak w málo kterých gíných staročeských památkách z XIII, nercili XIV stoletj, n. př. ot rukú psowú; rty tvá at nemlujita lsti; oči jeho v chudého zřita; v rucě tvoji; pod chladem křjdlú tvú položil si lokty má atd.

Naposledy zasluhge připomenatj tak gmenowané futurum conditionale čili exactum, we staročeských památkách giž dosti řjdké: aě zapomanul budu tebe, Žalm 136, 5; ač moji nebudú ustali, Žalm 18, 14.

II. W ý g i m k y z t e x t u.

a) Půwodnjm prawopisem.

Žalm 25.

Z rkp. Witenberského.

1. Sudi mye, hospodyne, nebo yaz w newynye mey wssel sem: a w hospodina wffagie nebudu nemoczen.

2. Spatrzy mne, hospodine, y pokusy mne: zzy ledwie me y sirdcze me.

3. Nebo milosirdye twe przed oczyma myma gest: y smylil sem sie v prawdie twey.

4. Nesedal sem w snatku w yesutnem: s krziwdu czynyeczmy newendu.

5. Nenawidiel sem sboru zlobyweho: s hrziessnymy nesađu.

6. Vmygi mezy newynnymy ruczje mogi: y obklyczy oltarz twoy, hospodyne:

7. Abich uslyssal hlas chwały twe, y wmluwl wsieczky dywy twe.

8. Hospodine, mylowal sem krasu domu tweho; a miesto przybywane slawy twe.

9. Nezatraczy (*sic*) s kraywymy, boze, dussie me, a s muzmy kyrwawymy zywot moy:

10. W nichze ruku neprawa ysu, prawicze gich napilnena yest darow.

11. Ale yaz w newynye mey wsel sem: wykup mye, y sluty sie nade mnu.

12. Noha ma stala na tepielem: we sborzech wzblahayu tobie, hospodine.

Žalm 25.

Ze słomku Brnenskeho.

1. Sud mie, hospodine, nebo yaz w newynye mey wsel ysem: a w hospodyna ufagie nebudu nemoczen.

2. Zpatrzy mne, hospodine, y pokus mne: zzy ledwie me a syrdcze me.

3. Nebo milosyrdie twe przed oczima myma gest: y smylil gsem sye w prawdye twey.

4. Nesediel sem w snatku gyesutnem a krziwdu (*sic*) czynicziami newendu.

5. Nawidiel sem sboru zlobiueho: a s hrziessnymi nesađu.

6. Vmygi mezi newynnymi ruczje mogi: obklyczy oltarz

7. . . .

dywi twe.

8. Hospodine, mylowal (*sic*) krasu domu tweho, a miesto przybywanie chwały twe.

9. Nezatraczy s krziwymy, boze, dussie me, a s muzmy krwawymy zywota meho.

10. W nychze ruku neprauednosti ysu, prawicze gich napylnena gest darow.

11. Ale yaz w newynye mey wsel sem: wykup mie, y sluty sie nade mnu.

12. Noha ma stala na topielem: we sborzech wzblahagiut tobie, hospodine.

b) Ohnowenjm prawopisem.

Z rukopisu Witenberského.

1. In finem, *Psalmus David* 18.

2. Coeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annunciat firmamentum.

3. Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.

Žalm 18.

2. Nebesa vypravuji slávu boží, a děla rukú jeho zvěstují (*sic*) tvrdost.

3. Den dni vzřihá slovo, a noc noci ukazuje umění.

4. Non sunt loquelaе, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

5. In omnem terram exivit sonus eorum: et in fines orbis terrae verba eorum.

6. In sole posuit tabernaculum suum: et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo: exultavit ut gigas ad currendam viam,

7. A summo coelo egressio ejus: et occursum ejus usque ad summum ejus: nec est, qui se abscondat a calore ejus.

8. Lex domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis.

9. Justitiae domini rectae, laetificantes corda: praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

10. Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: judicium Domini vera, justificata in semet ipsa.

11. Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum: et dulciora super mel et favum.

12. Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.

13. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me:

14. Et ab alienis parce servo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: et emundabor a delicto maximo.

15. Et erunt, ut complacent eloquia oris mei: et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Domine, adjutor meus, et redemptor meus.

4. Nejsú hlaholi ani řeči, jižby neslyšel hlasův jich.

5. Ve vsiu zemi vyšel zvuk jich: a v kraje světa zemského slova jich.

6. V slunci položil stanek svůj: a on jako ženich chodí z komnaty své: vzvesela sie jako obr ku běžení cesty,

7. Ot vysokého nebe výstroj jeho: a utkanie jeho až do výsosti jeho: ni jest, kto sie skryje ot horkosti jeho.

8. Zákon hospodinův neposkrvený obracuje duše: svědectvie hospodinovo věrné, múdrost dávaie malučkým.

9. Práva hospodinova pravé, těšící srdce: kázanie hospodinovo světlé, posvěcuje oči.

10. Strach hospodinův svatý, bydlie na věky věkom: práva hospodinova věrna, zřivena sama v sobě.

11. Žadnějše nad zlata i kamen drahý velmi: i sladše nad med stred.

12. A todie slůha tvój střěže jich, v střěžení jich otplata veliká.

13. Viny ktož rozumie? Ot tajných mých učisti mie:

14. A ot cizich odpusti služě tvému. Ač moji nebudú ustali, tehdy neposkrven budu: učisci sie ot hřěcha velikého.

15. A budú, aby sie zmilila mlúvenie ust mých: a myslenie srdce mého před tobú vesdy. Hospodine, pomocniku mój a vykupiteliu mój.

Různočtenj. V. 4. *Ol.* jižby nebyli slyšeni hlasové jich. — V. 5. *Vít.* všel m. vyšel. v kraji m. v kraje. *Ol.* okrsle m. světa. V. 6. *Ol.* chrám m. stanek. vychodí z chýže svej. zveselil sie. cesty. — V. 7. *Ol.* od vyšého. vyššie m. výstroj. ani m. ni. schova m. skryje. — V. 8. *Ol.* chovaje m. obracuje. malíčkým. — V. 9. *Ol.* spravná m. pravé. vzradující m. těšící. osvécuje. — V. 10. *Ol.* věky i věky. sudové — věrni m. práva — věrna. opravující sie sám (*tak, místo* sami) v sobě. — V. 11. *Ol.* žadanější. a nad kamen'. mnohem m. velmi. a sladši. — V. 12. *Ol.* a tot. *Vít.* v střěžení. *Ol.* mnohá m. veliká. — V. 13. *Ol.* vinám — rozumie. učíst. — V. 14. *Ol.* odpust. ač mnú nebudú vlastní m. ač moji nebudú ustali. nezkalen m. neposkrven. odcíšen budu převelikého. — V. 15. *Ol.* slibily výmluvy m. zmilila mlúvenie. vykupiteli.

Ipsi David. 103.

1. Benedic, anima mea, Domino: Domine, Deus meus, magnificatus es vehementer. Confessionem et decorem induisti:

2. Amictus lumine, sicut vestimento: dens coelum, sicut pellem:

3. Qui tegis aquis superiora ejus. Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulat super pennas ventorum.

4. Qui facis angelos tuos spiritus: stros tuos ignem urentem.

5. Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in seculum seculi.

6. Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus: super montes stabunt aquae.

7. Ab increpatione tua fugient: a voce tonitru tui formidabunt.

8. Ascendent montes, et descendunt campi in locum, quem fundasti eis.

9. Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque convertentur operire terram.

10. Qui emitis fontes in convallibus: inter medium mortuorum pertransibunt aquae.

11. Potabunt omnes bestiae agris: expectabunt onagri in siti sua.

12. Super ea volucres coeli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

13. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:

14. Producens foenum jumentis, et herbam serviuti hominum: ut educas panem de terra:

15. Et vinum laetificet cor hominis: ut exhilaret faciem in oleo: et panis cor hominis confirmet.

Žalm 103.

1. Blahaj, duše má, hospodinu: hospodine, bože můj, vzveličen jsi vñahle. V zpověď a v krásu jsi sie oblek:

2. Oděn světlostí jako ruchem: z prostřev nebe jako kožu:

3. Jenž kryješ vodami hořejnie jich. Jenž pokládáš oblak vzhod tvój: jenž chodíš na peří větrovém.

4. Jenž činíš andiely tvé duchy: a slúby tvé ohnem žhúcím.

Jenž jsi ustavil zemi na ustavičenství jeje: nenachyli sie na věky věkóm.

6. Bezden jako rúcho oděnie jeho: na horách stanú vody.

7. Ot lánie tvého zaběhnú: ot hlasu hromu tvého sie vzbójé.

8. Vzhodíe hory, a schodíe pole na město, jež jsi založil jim.

9. Meziu jsi položil, jež nepřestúpie: sie obrátie zakrývati zemie.

10. Jenž vypuščíeš studnice v podolu: prostřěd hor potekú vody.

11. Piti budú vsecka zvěřata polska: i vččakajú losové v žézi svej.

12. Nad nimi ptáci nebescí budú bydliti: z prostřed opok dádie hlas.

13. Vlaže hory z vyšších svých: z plodu skutkóv tvých nasyti sie zemie.

14. Vydovie séno skotu, a zelinu službě ludskej: aby vyvedl chleb z zemie:

15. A vino by utěšilo srdce ludské: aby omzil (?) obličej v oleji: a chleb srdce člověče posilni.

Různočtenj. V. 1. *Ol.* velmi m. vñahle. zpověď — krásu, bez v. oblekl. — V. 2. *Ol.* kotí. — V. 3. *Ol.* jeho m. jich. kladeš m. pokládáš. — V. 4. *Vit.* čini. *Ol.* oheň žhúci. — V. 5. *Ol.* zemi. ustavičenství. věky i věky. — V. 7. *Ol.* od. — V. 9. *Ol.* mezi. zakrývat. — V. 10. *Ol.* v podolech. — V. 41. *Pl.* všecka. lesná m. polská. čekati budú. — V. 12. *Ol.* vzhdydlé. opok. — V. 13. *Ol.* z výsosti svých. — V. 14. *Ol.* lidskej. *Vit.* zemie m. z zemie. — V. 15. *Ol.* aby těšilo. lidské. aby objěšnil obličej jeho v oleji, *vulg.* ut exhilaret faciem in oleo. Čtenj rukopisu *Vit.* »omzil gest temně, ac nejlí prepisovači skazené. člověčeho posilí. —

16. Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit:

17. Illic passerres nidificabunt, Herodii domus dux est eorum.

18. Montes excelsi cervis: petra refugium berinaciis.

19. Fecit lunam in tempora: sol cognovit occasum suum.

20. Posuisti tenebras, et facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiae silvae?

21. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, et quaerant a Deo escam sibi.

22. Ortus est sol, et congregati sunt: et in cubilibus suis collocabuntur.

23. Exhibit homo ad opus suum: et ad operationem suam usque ad vesperum.

24. Quam magnificata sunt opera tua, Domine! Omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

25. Hoc mare magnum et spatiosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis:

26. Illic naves pertransibunt. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei:

27. Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore.

28. Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29. Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur.

16. Syto bude dřěvo polské, a Libanští, jež vsadil:

17. Tam vrabci sie hnězdie: rarahóv dóm vévoda jest jich.

18. Hory vysoké jelenóm: opoka uotočiše ježkóm.

19. Učinil měsiee v časy: slunce poznalo západ svůj.

20. Položil jsi tmy, i učinena jest noc: v niej přejdú vsecka zvířeta lesná.

21. Ščenata lvoví řevuce, aby trhli, a hledali ot boha krmie sobě.

22. Vzešlo jest slunce, a sebrali jsi v pelěších svých sie skladú.

23. Vynde člověk k dřělu svému: děláníu svému až do večera.

24. Jako zvzveličeni jsúť skutci ty hospodine! Vsecko s v múdrosti učiněna jest zemie sbožie tvého.

25. To moře veliké a široké ruk. tamo lazuky, jechž neníe čisla. Zvěř jaký s velikým:

26. Tam lodie budú mijeti. A ješče ten, jehož jsi stvořil ku pohrávanu jemú:

27. Vsecko ot tebe čeká, aby dal jim krmie v čas.

28. Ač dáš ty jim, sberú: otevříc ruku tvú, vsecko sie naplni dobroty.

29. Ale ač obrátíš obličej, smutie sie: otejměš duch jich, i zemdlejú, a v popel svůj

Riznoctenij. V. 16. *Ol.* Nasýtí sie dřěvie polné. — V. 17. *Ol.* zhnězdie. rarahóv dóm. *Gloss. Mus.* rarahó, t. g. rarahóm, mylné. — V. 18. *Ol.* ježkóm. — V. 19. *Vit.* v času. — V. 20. *Ol.* učiněna. *Vit.* přijdú. *Ol.* vše. — V. 21. *Vit.* ščenata s *glossau* děti nad linij. *Ol.* mladata lvoví řevuce, aby popadli i hledali pokrmu od boha sobě. — V. 22. *Ol.* vzešlo, bez jest. sebrala. v pelěsiech. — V. 23. *Ol.* k děláníu. — V. 24. *Ol.* kako m. jako jsú. vše m. vsecko. jsi učinil. naplněna. vladáníe m. sbožie. — V. 25. *Ol.* lazuky tamo. živěli (zrywelye) m. zvěř. malítká s velikými. — V. 26. *Ol.* tamo. *Vit.* ku pohrávanu, s *glossau* přeluzeniu nad linij. *Ol.* pohrávanu. *Gloss. Mus.* ku pohrávanu, což za pravé přigato. — V. 27. *Ol.* všetko. od. čeká. — V. 28. *Ol.* a když jim ty dáš, a když otevřieš. *Gloss. Mus.* ač otevřil. *Ol.* všetko. — V. 29. *Ol.* když odvrátíš. obličej tvój. zlyznú m. zemdlejú. v prach m. v popel. navrátie. —

30. Emittes spiritum tuum, et creabuntur: et renovabis faciem terrae.

31. Sit gloria Domini in seculum: laetabitur Dominus in operibus suis.

32. Qui respicit terram, et facit eam tremere: qui tangit montes et fumigant.

33. Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo, quamdiu sum.

34. Jucundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in Domino.

35. Deficiant peccatores a terra, et iniqui, ita ut non sint: benedic, anima mea, Domino.

1. In finem, Psalmus David. 138.

Domine, probasti me, et cognovisti me:

2. Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam.

3. Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam et funiculum meum investigasti.

4. Et omnes vias meas praevidisti: quia non est sermo in lingua mea.

Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua: tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.

6. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, et non potero ad eam.

7. Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam?

8. Si ascendero in coelum, tu illic es: descendero in infernum, ades.

9. Si sumpsero pennas me diluculo, et habitavero in extremis maris:

30. Vypusti duch tvój, a stvóřena budu: i obnovíš obličej zemský.

31. Buď chvála hospodinova na věky: vzraduje sie hospodin ve všech skutcích svých.

32. Jenž hledie na zemi, i káže sie jej třísti: jenž dotkne hor, i vzkúrie sie.

33. Vzpěvaju hospodinu v životě mém: zpěvaju Bohu mému, donidž jsem.

34. Vesela buď jemu umluva má: jáz vedie vzpychl v hospodinu.

35. Zhyňte hříšní z zemie, a nepraví tak, jakž jich nebud: blahaj, duše má, hospodinu.

Žalm 138.

1. Hospodine, zkusi jsi mne, i poznal jsi mie:

2. Tys poznal seděnie me i vzkřěšenie mé.

3. Urozoměl jsi myšlenie mé zdaleka: stezku mů i provazek můj dostihl jsi.

4. A vsie cesty mé převíděl jsi: nebo nenie hlahola v jazyku mém.

5. A todie, hospodine, ty poznal jsi vsecka poslednie i stará: ty jsi stvořil mie i položil jsi na mie ruku tvú.

6. Divné učineno jest učenie tvé ze mne: potvrzeno jest, a nemoci budu k nemu.

7. Kam pójdu ot ducha tvého? a kam ot obličje tvého poběhnu?

8. Ač vzendu na nebe, ty tamo jsi: ač stúpi do pekla, jsi.

9. Ač vezmu perie mé v zabřezdění, a bydliti budu na skončinách morských:

Různoštenj. V. 30. *Ol.* Vypust. — V. 31. *Ol.* v skutcích, bez vsěch. — V. 32. *Ol.* hledie. a m. i. dotkne sie hory. — V. 33. *Ol.* vzpěvaji. zpěji doniž. — V. 34. *Ol.* utěšena — výmluva. a jáz ti vedie vzkochám sie. — V. 35. *Ol.* zahýňte. s zemie, ať nejsú m. tak.

Žalm 138. V. 1. *Ol.* mie m. mne. — V. 2. *Ol.* ty si. — V. 3. *Ol.* Urozuměl. a obrv' mů zšel si. vulg. et funiculum meum investigasti. — V. 4. *Ol.* všetky. převéděl. řeči m. hlahola. — V. 5. *Ol.* toť ty, hosp-staré. — V. 6. *Ol.* učineno. k. niej, mylné. — V. 7. kamo. duchu. *Vit.* ot obličje, *zdaž neutr.* obličie, obličj? — V. 8. *Ol.* vstúpim m. vzendu. tam ty jsi. zstúpim. tam jsi. — V. 9. *Ol.* přijmu m. vezmu, v zati. v posledcích morských. —

10. Etenim illuc manus tua deducet me: et tenebit me dextera tua.

11. Et dixi: forsitan tenebrae conculcabit me: et nox illuminatio mea in deliciis meis.

12. Quia tenebrae non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus.

13. Quia tu possedisti renes meos: pisti me de utero matris meae.

14. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.

15. Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto: et substantia mea in inferioribus terrae.

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, et nemo in eis.

17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

18. Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur: exurrexi, et adhuc sum tecum.

19. Si occideris, Deus, peccatores: viri sanguinum, declinate a me:

20. Quia dicitis in cogitatione: accipient in vanitate civitates tuas.

21. Nonne, qui oderunt te, Domine, oderam? et super inimicos tuos tabescebam?

22. Perfecto odio oderam illos: et inimici facti sunt mihi.

10. A vedie tamo ruka tvá přiv: a držeti mie bude pravice tvá.

11. I řech: snad tmy utlačie mi prosvěcenie mé v rozkoši mej.

12. Nebo tmy nezamračie sie ot tebe, a noc jako den prosvěti: jako tmy jeho, takož i světlost jeho.

13. Nebo ty jsi obsiedl ledvie mé: přijal jsi mie z lože mateře mé.

14. Vzpovědaju sie tobě, nebo hrozně vzveličen jsi: divní skutci tvoji, a duše má pozná mnoho.

15. Nejsút utajena usta má ot tebe: ž jsi učinil v tajně: i statek můj v nižinách: mie.

16. Nedostatek můj viděle sta oči v knihách tvých všicki budú písáni budú stvořeni, a nikdo v nich.

17. Ale mně přelíš počsenci jsút: te tvoji, bože: přelíš rozsílilo sie jestvo jich.

18. Přěčtu je, a nad pěsek vzplodie sie: vstal jsem, a ješče jsem s tobú.

19. Ač ztpeš, bože, hřešniky: mužie okrvavené, uhněte sie ote mne:

20. Neb děte v myšlení: vezmú v jesuf města svá.

21. A wsakože, již nenaviděchu tebe, hosphodine, nenaviděch? a na tvé nepřately nzěch?

22. Svrchovanú nenávistú nenaviděl jsem jich: a nepřietele učineni jsú mně.

Různočtenj. V. 10. *Ol.* a totí *m.* a vedie. — V. 11. *Ol.* i řekl jsem. poltačie, posvěta má. — V. 12. *Ol.* sie prosvěti. takež i světlo. — V. 13. *Ol.* uvázal jsi sie v ledvie. mateře mej. — V. 14. *Ol.* vzpovědaji sie. přelíš *m.* mnoho. — V. 15. *Vít.* nevie s *glossau* nejsút nad *lin.* *Ol.* a podstava má v dolejších. *vulg.* substantia. — V. 16. *Ol.* viděle, bez sta. a v knize tvej všickni budú psáni. dné *m.* dnové. *Vít.* dnov, *mylně.* *Ol.* nikte. — V. 17. *Ol.* učieni. potvrzeno jest *m.* rozsílilo sie jest. — V. 18. *Ol.* Rozečta. — V. 19. *Ol.* zabiješ *m.* ztpeš. hřešné. mužie krvavni. hněte sie ode. — V. 20. *Ol.* řekáte. myšlení. ať vezmú v jesitnosti. — V. 21. *Ol.* a vsako. na nepřately tvé niziech (řkp. *nyzrecha mylně, r m. i*). — V. 22. *Ol.* Svrchovanú nenávideum *Vít.* nenavědl jsem, *mylně.* —

23. Proba me, Deus, et scito cor meum: interroga me, et cognosce semitas meas.

24. Et vide, si via iniquitatis in me est: deduc me in via aeterna.

23. Pokus mne, hospodíne, a věz srdce mé: otiež mne, i poznaj stezky mé.

24. I viz, ač cesta zlosti ve mně jest: i přived mie na cestu věčnú.

Žalm 103.

Z rkp. Kapitáljho.

1. Požehnaj, duše má, hospodinu: hospodíne, bože muoj, vzveličens násilně. V zpověď a krásu obleks sie:

2. Oděns světlem jako rúchem: rozhrvuls nebe jako kózi:

3. Jenž pokrýváš vodami svrchky jeho. Jenž položíš oblak vstúpenie tvé: jenž chodíš na péří větrův.

4. Jenž činiš andiely tvé duchy: a služebníky tvé oheň žhúčí.

5. Jenž založil zemi na ustavičnost jejé: nepochýli sie v svět světa.

6. Muože jako rúcho oděvanie jejé: na horách stanú vody.

7. Ot tresktanie tvého poběhnú: ot hlasu hromu tvého báti sie budú.

8. Vstupují huory a sstúpie pole v město, jež si založil jim.

9. Mezis položil jim, jež nepřestúpie: obráceny budú pokryti zemi.

10. Jenž vypúštíeš studnice ve vzdolich: prostředek hor projdú vody.

11. Píti budú vsie zvěřata polská; čakati budú oslové lesoví v žézi ve svéj.

12. Na nich ptáci nebieni přebývati budú: z prostřed opok dadíe hlasy.

Žalm 103.

Z rkp. Klementínského.

1. Poděkuj, duše má, hospodinu: hospodíne, bože můj, veliký (rkp. velmy) si přelíš. Zpovědítí a krásu oděl si sie:

2. Oklíučen si světlostíú jako rúchem: zprostieraje nebesa jakožto kózu:

3. Jenž přikrýváš svrchnosti jich (*sic*). Jenž ukládaš oblak vstúpenie tvé: jenžto chodíš na perutech větrových.

4. Jenž činiš anjely tvé duchy: sluhy tvé ohniem žhúčím.

5. Jenž si založil zemi na ustaveniu tvém: neschýli sie u věky věkóm.

6. Propasť jako rúcho oděv jeho: nad horami stanú vody.

7. Před porokováním tvým zaběhnú: hlasu římoty (*sic*) tvé vztřasú sie.

8. Vzejdú hory a sejdú pole v město, ježto si učinil jim.

9. Cil uložil si, jehož nepřejdú: vrátie sie přikryti zemi.

10. Jenž vypúštíeš studnice v udolech: mezi prosiedkem (*sic*) hor přejdú vody.

11. Budú píti vseckna zvěřata polská: budú čekati onagri zvěřata v žézi svéj.

12. A na nich ptáci nebescí bydliti budú: z prosiedka (*sic*) skal dadíe hlasy.

Růnočetnj. V. 23. *Ol.* zkus. bože m. hosp. svěz. a otiež. a poznaj. — V. 24. *Ol.* nespravedlnosti m. zlosti. doved m. přived. na cestě věčnej.

13. Smočíe je huory se svrchkón svých: z uovocie děl tvých nasyčena bude zemie. 13. Swlažuje hory se svrchnostíých: z plodu činón tvých nasyčena bude ie.
14. Vyvodíš sěno sveřepiciem, a zelinu službě lidskéj: aby vyvedl chleb z zemie: 14. Vyvodíš sěno dobytku, a byl uzbě lidskéj: aby vyvedl chleb z zemie.
15. A víno obveselí srdce človědie: aby obveselil lice v uoleji: a chleb srdce človědie potvrdí. 15. A víno obvesel srdce človědie: aby objesnil obličej v oleju: a chleb srdce človědie potvrdí.
16. Nasyčano bude dřevie pole, a cedrové Libanové (sic), jež jest vsadil: 16. Nasyčena budú drva polská, a cedrové hory Libanské, ježto jest sadil:
17. Tam vrahčí budú sie hnězditi: sahanový dóm vévoda jest jich. 17. Tam vrabci sie hnězditi budú; rarahový dom vódcce jest jich.
18. Hory vysoké jelenóm: opoka útočišče ježkóm. 18. Hory vysoké jelenóm: skála sokóv.
19. Učinil měsíec v časy: slunce poznało jest západ svojuj. 19. Učinil měsíec v časy: slunce našo západ svůj.
20. Položil (sic) tmy, i učiniena jest noc: v niej přejdú vsie zvěřata lesová. 20. Uložil si tmy, i učiniená jest nížto přejdú vsecka zvěřata leská.
21. Ššenci lvovi řevúc, aby popadli a hledali ot boha pokrmu sobě. 21. Ššenci lvové řujúc, aby popadli a hledali ot boha krmie sobě.
22. Vzešlo jest slunce, a skodlučeni jsú: a v ložiech v svých směstnání budú. 22. Vzešlo jest slunce, a sebrali si v pokojich svých ustaveni sú.
23. Vyjde člověk k dělu svému: a k dělání k svému až do večera. 23. Vynde člověk k dělu svému: a k děláníu svému až do večera.
24. Kako velična sú děla tvá, hospodine! Vses v múdrosti učinil: naplniena jest zemie měníe tvého. 24. Kako velebná sú děla tvá, hospodine! Vseckna v múdrosti učinil si: naplněna jest zemie jměníe tvého.
25. To moře veliké a široké rukama: tam lazíci, jihž nenie čisla. Dobyččátka drobná s velikými: 25. To moře veliké a široké rukama učinil si (sic): tam hemzadla, jižto (sic) nenie čisla. Zvěřata maliučká s velikými:
26. Tam lodie přejdú. Saň ta, již si stvořil na přeludstvo jej: 26. Tam přejdú (sic). Diábel tento, jehožto si učinil ku pospíleníu jemu:
27. Vse ot tebe čekaji, aby dal jim krmí v čas. 27. Vseckno ot tebe čeká, aby jim dal pokrm v čas.
28. Dášli ty jim, sberú: otvořišli ty ruku tvú, vse bude naplněno dobroty. 28. Když ty jim dávaš, a oni sberú: ty otvíraje ruku tvú, vseckno naplněno dobřým.

29. Ale otvrátilsi ty líc tvé, zamúčení budú: otejmeš duch jich, a zhyznú, a v prach svojo obráčení budú.
30. Vyšli duch tvojo, a budú stvořeni: obnovíš líc zemie.
31. Buď sláva hospodinova na věk: veselí sie bude hospodin v děliech v svých.
32. Jenž zří v zemi, a káže sie jej třešti: jenž dotýká sie hor, a vskúřie sie.
33. Zpěvati budu hospodinu v životě v mém: vslavím bohu mému, kak dlúho sem.
34. Radostno buď bohu wymluvenie mé: ale já kochati sie budu v hospodinu.
35. Zhyňte, hřešni, ot zemie, a ducholovi tak, jakž nebudete: požehnávaj, duše má, hospodinu.
29. Ale otrracujúce tie obličej tvój, smúčen bude (sic): otneseš duch jich, i zahynú a v prach sie svój obrátie.
30. Vypusť duch tvój, a stvořena budú: a obnovíš obličej zemie.
31. Buď chvála božé v věky věkóm: selí sie hospodin v skutcích svých.
32. Jenž zří na zemi, a činí ju třasúci: jenž dotýká hor, a dymějú.
33. Zpěvati budu hospodinu v zdraví mém: slaviti budu bohu mému, doňavadž na déle sem.
34. Ochotna buď jemu mluva má: ale jáz kochati sie budu v hospodině.
35. Hyňte, hřešníci, z zemie, a zlostivi tak, aby nebyli: poděkuj, duše má, hospodinu.

II. Některé modlitebnj knihy w rukopisech.

Od

Jos. Jungmanna.

(Čieno dne 25 listopadu 1840.)

A. *Nejstaršj modlíby, we veřejné bibliotéce Pražské, pod signaturau XVII. F. 30.* Rkp. na papjře z XIV věku, w 4. 180 listů. Obsabuge 197 modliteb delšjch i kratšjch, mezi nimiž nalezá se 18 pjsnj. Mnohé omyly a oprawy dosvědčujj toho, že rkp. ten ze staršjho něgakého opsán, anebo z giných wje snešen gest.

Začátky pjsnj gsau následujj.

Num. 27. Vítaj milý Jesu Kriste, Vítaj synu panny čistě.

31. Ach nastojte na mé hřeiehy, patří všeho světa utěchy, Jesu Kriste nebeského, našeho tworcě milého.

76. Navštěv nás Kriste žádúci Věho světa všemohúci.

68. Vítaj milý Jesu Kriste narozený z panny čistě.

- Num. 109. Hospodine pomiluj ny a t. d.
 110. Svatý Vácslave vévodo české země a t. d.
 111. Buoh všemohúci Vstal z mrtvých žádúci.
 119. Vitaj milý Jesu Kriste Králi všemohúci, ve všech miestech vše v lúci, všech kajících milující, všem život dávající, všeho kvítie krásě kvívící, vše světlosti více stkvívící, svým sě milým zjevující, je rozkošně kochající a t. d.
 165. Královno nebeská raduj sě alleluja a t. d.
 166. O přeslavná matko božie, nebeská cti, rajske sbožie a t. d.
 167. Zdráva naděje všeho světa Maria, zdráva tichá, zdráva milostivá, zdráva matko panno božie.
 175. Zdráva božie matko, tys plna všie radosti.
 182. Stála matka holestivá podlé kříže plačtivá, když visieše syn její.
 185. Na čest panně ktož sě klanie, maje v paměti jejie milost, otženet' zlost hříechu tělesného a t. d.
 186. O Maria róže stkvívící, matko božie přezáducie.
 187. Zdráva hvězdo mořská všem hříešným svietící.
 189. Milý Jeně počni slova, plačíz semná, plačevz oba; synu nového libu, pyčíz semnú mého libu Jesu Krista, jenž na kříži stojí a t. d.
 (Půwodnj latinské stogj tu počátek: Mi Johannes plantum plange mecum fili nove, fili novi foederis oc. Gest to dlouhá celé umučenj Páně obsahující.)
 198. Doroto panno čistá; tvoj hod cti cierkev svatá, nebs ty dívka výborná, bohem zvolená; cti krásy tvé čistoty nemóž žádný vypsati, jimižs ty ozdobena, Kristu snúbena. (Tato wjce w assonancjch nežli w rýmech sepsaná pjsěň obsahuje život sw. panny Doroty, gjž Fabricius král ukrutný byl požádal oc.)

Na čele modliteb stogj k duchu sw. půwodnjm prawopisem takto:

- Num. 1. Zawytay swaty dusse a napln srdczye twych wyernych a zapal w nych ohen twe mylosty. Nebsty rozlicznosty wssyech yazykow sebral lýdy w gednotu gedne wyery. Racz ny take sebraty w gedno spasenye, abychom tye wyecznye chwalily. Amen.

Potom následuj:

f. Modliby před zpovědj, před přigimánjm a po přigimánj:

- Num. 2. Svatý duše, jenž jsi světlost srdcí.
 3. Zavitaj duše svatý, vyšli otče darovný a t. d.
 4. Bože mój duše svatý, boji sě a žádám a t. d;
 5. Hospodine otče všemohúci, žel mi toho ze všeho.
 6. Všemohúci hospodine, děkuji tobě, neb twým a t. d.
 7. Otče milostivý a přemilosrdný mocný Bože a t. d.

- Num. 8. Dobrotivý i milosrdný pane Jesu Kriste, jenž a t. d.
- » 9. Hospodine bože otče všemohúci dobroty i milosti ac.
10. Bože otče všemohúci, jenž chceš abychom se oc,
11. Pozdraven buď obličejí Jesu Kristóv přejasný.
12. Bože smiluj se nad námi i požehnaj nás.
13. Hospodine všemohúci otče nebeský, jáz cele bez omylu.
14. Svrchní kněže a pravý biskupe Jesu Kriste, jenž jsi. (Při mši, bez ohledu na částky mše.)
15. K stolu přeslavného tvého kvasu andělský králi.
16. Všemohúci a milosrdný Hospodine, aj toť jáz hříšník.
17. Děkuji tobě můj milý Hospodine, jenž mě hříšníka.
18. Děkuji tobě neúměrná dobroto Bože můj, jenž a t. d.
19. Přepochotný Hospodine, daj mi ten dar, abych a t. d.
- » 112. Všemohúci věčný Bože, tobě svrchovanému.
- » 113. Přijmi milostivý Bože úst mých zpověd.
114. Díky tobě činím pane všemohúci, jenžs mě.
115. Všemohúci věčný Bože, buď milostiv mně hříšnému.
- » 116. Tělo tvé pane Jesu Kr. jenž já hříšný vzal jsem.
- » 117. Přijetí tvého sv. těla a krve tvé pane a t. d.
118. Což smy ústy vzali, to čistú myslí a t. d.
119. O má milá duše, král andělský tě k nám přišel.
- » 150. a) Zpovědají se k bohu otcí synu sv. duchu.
- » 150. b) Stól jest již připraven a kněz a t. d.

II. Modlitba o božím těle, num. 20. Milý Jesu Kriste, milovntěe našich duši, která a t. d.

III. Decem praecepta. Num. 93. Non adorabis deos alienos,
 Nebudeš jměti buohov jiných.
 Non assumes nomen dei in vanum,
 Nevezmeš jměna boha tvého na darmo a t. d.

IV. Modlitby před spaním a rannj.

Num. 64. Děkuji tobě svatý otče všemohúci věčný Bože.

65. Díky tobě činím pane sv. otče všemohúci a t. d.

» 145. Když spat jdeš a t. d.

V. Modlitba páně, pozdravenj andělské a wyznánj wjry.

Num. 94 — 96. Prwnj a druhé prawopisem půwodnjm takto: Otcze nass genz gsy w nebesyech, oswyet sye gmye twe, przyd kralewstwye twe, bud wola twa jakož w neby tak y w zemy. Chleb nass wezdayssy day nam dnes, y odpust nam dluhy nassye, yako y my odpuszczyemy dluznykom nassyem. Y neuwod nas w pokuszenye, ale zbaw ny ot zleho. Amen. Zdrawa Marya mylosty plna boh stobu, pozehnana ty w zenach y pozehnany plod brzycha twého. Amen.

- VI. Num. 97. Velebí duše má hospodina a t. d.
Na konci čerweně psáno: Skonává se Magnificat, jako na nespoře z; raji.
- VII. 98. Nadpis čerwený: Nunc dimitis. Nynie pútíš sluhu svého hospodine.
- VIII. 99. Čtenie sv. Jana (čerw. nadpis). Na počátce bylo slovo bylo oha a böh bieše slovo. To bieše na počátce u boha a t. d.
- IX. 102. Tot benedicite (čerw.) Požehnajte hospodin (ita), okuste i vizte, že chutný jest hospodin.
- X. 103. Tot gratias (čerw.). Dieky činiemy tobě všemohúci hospodine za všecko dobrodinie a t. d.
- XI. 120. Zákonníkom a zákonnícem (nadpis). Všemohúci a milostivý pane Jesu Kr. jenž jsi toto místo a t. d.
- XII. 126—144. Když vstáváš, požehnaj se; když se oblačíš v sukni; když se češeš—; když se umýváš, utieráš, opasuješ, kuklu vzdieváš, plač b na se, když se v oděnie oblačíš k brani proti nepřátelóm. I se v svátečné rúcho připravíš. Když jedeš z domu, když vstup do kostela. Když se pokropíš svacenú (ita) vodú. Když uzříš znenie sv. kříže. Když přijdeš na své místo. Když počneš dělati. Když sědeš za stól. Když vstáváš ot stola. Když se na své hříechy pomínáš.
- XIII. Num. 150. Modlitba sv. Rehoře papeže (žil r. 1073). Pane uslyš modlitvu n neb již poznávám, že blízko jest čas můj.
- XIV. 155. Modlitba sv. Augustina: Pane Bože otče všemohúci, jenž jsi troj a jede t. d.
- XV. 160. Toť jsú hodinky ot vmučenie božieho. Otcová múdrot, pravda nebeská a t. d.
- XVI. » 162. Výklad na páteř krátký a dobrý, čili vlastněgi paraphrasis Otčenáše.
- XVII. Modlitby k panně Marii.
- Num. 163. Požehnaný jsi ty Bože všeho jenž jsi a t. d.
164. Zdráva královno, milosrdenstvie, života sladkosti, i naše naděje zdráva; k tobě volámy vypovědění děti Evini, k tobě vzdychámy lkajice a plačice v tomto slzavém údolí, a protož řečnice naše tie troji milosrdnici oči k nám obrať, a Ježlše požehnaného plod břicha tvého nám po tejto pušči okaž o milostivá o dobrotivá o přeslavná matko božie. Amen. (Gest to známé Salve regina, mater [genž v českém omylem vypuštěno] misericordiae a t. d.).
168. O nepoškrvněná na věky požehnaná a t. d.
169. O Maria panno nade všemi a t. d.
170. O přeslavná matko Maria hvězdo a t. d.
171. Prosím tebe sv. Maria, matko vši a t. d.
172. Raduj se boží poroditelnice, panno a t. d.
173. Zdráva královno slavnosti učištění.
174. O přestátná matko boží, jenž jsi a t. d.

- Num. 175. Zdráva boží matka, tys plaň a t. d.
 176. Raduj se panno nepoškrvřená a t. d.
 177. Pozdravuji tebe poroditeldnice a t. d.
 178. O Maria, tys najdostojnější stvoření.
 179. O Maria neheská císařovno.
 180. Paní má sv. Maria všech děvic děvice a t. d.
 181. O matko útěchy a paní všeho milosrdenstvie.
 182. O přestátná matko božie, jenž jsi světu a t. d.
 184. Znamenaj řeč sv. Bernarda: Mluvíti svobodněji a t. d.
 » 188. O milostivá o přesvatá Maria, zbud' ny nyní a t. d.

XVIII. Num. 190—194. Modlitby k. sv. Dorotě, Kateřině, Margaretě, Barboře, Marii Magdaleně.

XIX. » 104—108. Pogednánj o tom, máli se na každý den, čili řjdcégi, neb gednau w roce tělo božj přijmatí, s dokládánjm se swatých otců, newyjce sw. Augustína.

XX. Num. 197. Toť modlitba, když kněz w tajnici stojí. Modlte se za tě všichni svietí a t. d.

XXI. Rozličné jiné modlitby, takto se počjnagjej:

- Num. 21. Milý Jesu Kriste, králi naše všemi králi i pane a t. d.
 22. Všemohúci a milostivý Pane J. Kr. jehož a t. d.
 23. Všemohúci a milosrdný Bože, jenž tím tvým a t. d.
 24. Daj nám spolu i všemu lidu tvému milo — a t. d.
 25. Hospodine, jenžs nám přikázal, abychom otce a t. d.
 26. Pane Jesu Kr. jenžs sedm slov den poslední a t. d.
 28. Duše J. Kristova osvět mě, tělo J. Kristovo spás a t. d.
 29. Pane J. Kr. klaním se tobě, jenž na kříži stojíš a t. d.
 30. Veliký pane a králi náš milý J. K. živého boha a t. d.
 32. Pane J. K. synu boha živého, studnice živostí a t. d.
 33. Pomocny mi buďte pane J. K. všechny muky a t. d.
 34. Zdráv počátku našeho stvoření, zdráva a t. d.
 35. Pane J. K. synu boha živého skrze tvé sv. zrazenie a t. d.
 36. Otče milostivý, otče laskavý, o bože milosrdný a t. d.
 37. Zdráv otče bože, zdráv synu bože, zdráv a t. d.
 38. Hospodin otvor ústa má, ať chválí tvé jmě a t. d.
 39. Zdráv králi náš, kovári světa, jenž jsi a t. d.
 40. Zdráva sv. trojice, zdráva jedno právě a t. d.
 41. Zdrávo svrchované podobné jednaké božstvie a t. d.
 42. Sv. trojice, bože věčný všemohúci, jenž jsi a t. d.
 43. Daj hospodine živým milost, umrlým mil — a t. d.
 44. Sladké jmeno hospodína našeho J. K. a t. d.
 45. Rač mě požehnati všemohúci velikost a t. d.
 47. Milý J. K. ponovadž jsi svatej Mařiej Magdal. a t. d.

- Num. 48. Zdráv svatý kříží, pozdravujem tebe a t. d.
- » 49. Milý J. K. ponievadž jsi všech kajících přivítal a t. d.
50. Milý J. K. ponievadž tvá milosrdná matka a t. d.
51. Milý J. K. ponievadž si ty křest přijal sv. a t. d.
52. Milý J. K. ponievadž tvoj milý otec boh v slad a t. d.
53. Milý J. K. jediná naděje zesnulých a ut — a t. d.
54. V této první hodině tohoto dne tvým nás a t. d.
55. Všemohúci věčný bože tebe pokorně prosím a t. d.
56. Pane J. K. synu boha živého, bože a vykupiteli a t. d.
57. Pane J. K. skrze pět jiezvených ran tvých a t. d.
58. Pane J. K. synu boha živého, tět pravého boha a t. d.
59. Jesu Kr. o dobrý Kriste, o milostivý Kriste a t. d.
60. Najpřepowysěnější otče stvořiteli nebe a t. d.
61. Pane J. Kr. jenž toto přeslavné tělo tvé a t. d.
62. První pokání jest, aby všech dopustilých .
Druhé . šesté pokání a t. d.
63. Nebeský Pane, králi náš milý J. K. živého boha a t. d.
66. Najmilostivější a najvyšší pane J. Kr. pros a t. d.
67. Daj milosrdný Bože což sě tobě líbí a t. d.
69. O dobrý pastýři věrný a milostivý Pane a t. d.
70. Svatý anděle a obrance duše mé, tobět a t. d.
71. Prosim tebe Anděle boží, jenž si ot všemoh. a t. d.
72. Díky činim tobě sv. Anděle boží, k číž stráží a t. d.
73. Bože, číž milosti člověčímu pokolení a t. d.
74. Požehnán huď ty Bože stvořiteli všech věcí a t. d.
75. Ty živý a pravý J. K. synu boží a děvčí a t. d.
76. Pane Bože všemohúci, že já vše což mám a t. d.
77. O Pane Bože z nebe světlo, z světla slovo a t. d.
78. O Pane moj Bože, moj stvořiteli a vykupiteli a t. d.
79. Bože moj milosrdenství mé, útočiště mé a t. d.
80. Pane sv. Otče, pro tvú štědrost a pro tvého a t. d.
81. Pane J. K. srdce mé tvými ranami nadtruf a t. d.
82. Hospodine, jenžs stvořil mě, smiluj se a t. d.
83. Všemohúci věčný a milosrdný Bože, jenž přišel a t. d.
84. Otče milostivý o Kr. laskavý, ó duše dobrý a t. d.
85. Bože milostiv huď mně hříšnému, pro vel.
86. Pane Bože všemohúci, jenžš nebe, zemi, moře a t. d.
87. Přijmi milostivý Bože úst mých zpověď a t. d.
88. Skrze vítězství přesvatého tvého těla a t. d.
89. Pane J. K. synu Boha živého, jenž na kříží a t. d.

- Num. 90. Králi nad králi nejvyšší pane J. K. světlosti a t. d.
 91. Pane všemohúci věčný Bože a nevýmluvný bez a t. d.
 92. Buď mi otče všemohúci přesvaté tělo J. Kristovo.
 100. Všemohúci věčný Bože zprav skutky naše a t. d.
 101. Obrance Bože v tě ufajících bez kohož a t. d.
 121. O dobrý Ježíši dvoji věc na sobě a t. d.
 122. Toť život počínající mrzkost mieti a t. d.
 123. Toť život prospievající pevně a tuze a t. d.
 124. Toť život konající jako hostem býti a t. d.
 125. Vzhledni na mě nestatečného milosrdenství a t. d.
 146. Milý J. Kr. kterak si mě náhlým obklíčením a t. d.
 147. Milý J. Kr. ty buď naše veselé a t. d.
 148. O najkraší milý J. K. prosím tebe já hříšný a t. d.
 149. Všemohocný Bože daj mi zjevné znamenie a t. d.
 151. Pane uslyš modlitvu mau neb již poznávám a t. d.
 152. Pane J. Kr. daj mi srdce skrúšené a pokánie a t. d.
 153. Pane J. Kr. jenž si řekl apostolóm svým: proste a t. d.
 154. Hospodine, jenžs skrze všemohučenství a t. d.
 156. Běda mně nešťastnému a t. d.
 157. Pane J. Kr. ty v noci v jitřní hodinu a t. d.
 158. Zdráv Ježíši synu boží tebeť hledám a t. d.
 161. Milý J. Kr. jenž si řekl kto bude jesti a t. d.
 * 196. O milý Ježíši, kterak sladko tebe žádati a t. d.

Pozorujeme wúbec: 1. Podobno, že modlitby ty psány gsau se zwláštjným ohledem na klášternj osoby: neboť kromě nadpisu (XI) zákonnjkům a zákonnice m na konci modlitby ke mši (num. 14) stogj: Tys mne hospodine ostříehal ot velikého pokušení, pozvalš mě hospodine v mnišský stav, v tento svatý řád u pokojné bydlu bez starosti, abych tě po vše časy chválil boha mého na vieky viekov Amen. Při oblačenj kukly zwláštjn gest modlitba (Num. 132).

2. Modlitby ty z veliké částky gsau přeloženy z liturgie Řjmské posawad užjwané, a zachowaly se gakož i některé pjsné w pozdnějšjch podobných zbjrkách, kancionaljch a modlicjch knihách, tak n. p. pjsěň pod num. 111: Bůh všemohúci vstal z mrtvých, tištěna gest s malau proměnou w kancionalu Prešpurském r. 1812 s nadpisem: Pjsěň starých Čechůw. Stopy latiny w překladu tam zde patrnj, n. p. *towěz* = scilicet: svým odyeným towyez swatým krzyzem. *Čjž* = cjuis: czyz duszy lkagyczy, cjuis animam gementem. Buoh kowarz swyeta. Deus faber mundi. Ecclesia brzo = kostel, brzo = cyerkew se překládá.

3. W gaké ceně stály ty modlitby u našjch milých předkůw, a do kterého wěku některé z nich sáhaj, zawřiti možno z poznamenanych těchto odpustkůw. a) U num. 30 stogj čerweně psáno: ktoz kolywyek tuto modlitbu rzyka naboznye kdyzkolywyek, ten ma odpustkow ssesadat tysyczow let a ssesadat dnj smrtednych hrzyechoch (*sic*). b) U num. 32: Papez

Innocency tuto modlitbu složil a dal sedm let odpustkov. (Tušjm Innocentius VI v r. 1300.) c) U num. 61. Odpustky ot teto modlitwy dwa tysyčyze let ot papezye bonyfacye ktoz r. 1300. a przyed bozym tyelem (Bonifacijs snad VIII r. 1300, neb IX v r. 1389). d) Na modlitbu 63 gsau odpustky od papeže Lwa (1049), též e) na pjsen num. 182. Stála matka bolestiv: této modlitby gest sedm let odpustkov daných ot svatého Lva papeže. (S. Leo 1049.)

4. Patrnó, že tento rkp. docela giný gest než hymny kostela Pražského, o němž Balbin v Boh. docta III. 158 a po něm Dobrowský v Gesch. d. Lit. II. Aufl. S. 251. mluví, a z něhož uvádí počátky pjsnj těchto: Nastal nám den veselý. Angelové jsú spivali. Jmeno boží veliké. Narodil se Kr. pán. Na boží narození. Co tu stojíte. Vstál jest této chvíle a t. d. z nichž v našem rkp. ani jedna se nenachází.

5. Prawopis tu gest wěku XIV v 2 polowici obyčejný: všude y, welmi řjdko z, k. p. tobie v num. 8. Z platj = z i ž, s někdy = š, nejwjece = s; ff wždy na konci i před samohláskami u prostřed, k. p. vřeho, naff; cz = c, též = č, gako: otcze nass; rucze ssyš nas; ruczye (= ruce) wssemohuczý; ye = ě, ie, gako: zywye (živě), spasenye (s nie), rzyeka (= řjká), vmrzely (= umřeli), sye (= se, se) tye (= tě); nassye dussye; scz n. p. sczestye, przyczedry, wlassczym (wlaštjm).

6. Formy grammatické v celosti gsau nynějšj, wygmauc některé zvláštnosti, a) Po měkkých spoluhláskách we slowech wyzdwihuge staré u do i (y), k. p. gyz, czyszcz (zčistugeš), posylygess, wzchrozygy sye (wzhrožugi se), obtyzyge (obtěžuge), kralygress (kralugeš), ač i kraluge (num. 17). b) Durativum 1. praes. přicházj zastaralé: Ya poruc. (= porauštjm), otpusczygy (= odpauštjm); tak též klade se dosti často: wyedye (= wedy), wyerzy (= wěrjm), prosy (= prosjm), wolagy (= wolám), znagy (= znám), otplaczy (= otplatjm), wyzy (= widjm), hniem = hnigi. Nadí = naděge od nadji. Kdež sye hlozye w hlau nady, dyw sye leb nerozsady. Plapole = plapolá; vycházala = vycházela; zwučal = zwučel. Plur. 3. wždy na my, gako: žádamy, bychmy, wzdychámy atd. c) Praet. obs. již pořjdku a gakož widěti gen v staršjch kusech zachówáno, na mnoze již změněno, n. p. w ewangelium sw. Jana (num. 99) dwakrát kladeno *bylo*, dwakrát *bieše*; w pjsni: Stála matka, kdež staršj text má *Stáše*, náš rkp. klade již stála, a toliko w třetjm werši pro počet syllab ponechal wysyesse syn gegy (= wisel syn gegj). Mysljm, že tento opis gest netak sama pjsen ke zpěwu uprawena, gako raděgi opisowanj gakés k modlenj, poněwadž werše nestegně gsau, a opisować sám tomu nasvědčuge, ano prawj: Ot této modlitby gest sedm let odpustkow atd. d) Dualy mjstem, a však ne wždy pravidelně: Day my prudczye krzydłe sslechetnosy. Kdyz oczy mogy hledycz wydyety mocy nebudeta. Krwy sye zalezawta oczy. Gessto sye tak swyete stkwjeta a wsse ztynosy wydyta; wssak sta pro mye byle krwy zalzyte atd. e) Forma adj. *čj* (w num. 86): Skrze prosbu andyelskú, apostolskú, muczedlnyczý, zpowedlnyczý, panenskú i wdowskú atd. (Nynj: mučedlnickau, zpowedlnickau). f) Plur. nom. wyskytugj se tito: Morssczy brzeyzy (= mořštj břehowé). Acz my gsu nemylý byly skutczyz (skutkowé) swyeta. Wyeczssye gest mylosdenstwye nez hrzyssy (hrjchowé) nassy. Plur. acc. pron. wždy *ny* mjesto nás. Instr. pl. Ež gsy za ny mylosczemy (miloštěmi) umrzyel. *Sup.* nayslazši = neysladžj. g) Transgressiva příkladowé: Když oczy mogy hledycz wydyety mocy nebudeta, any gazyk mlu-

wyty zezepenyegye. Neobyčegně v num. 90: Day tye sameho zadaty, a zadagyczye hledaty, hledagyczye nalezty a potom mylowaty, milugycz drzety a drzyeczye hrzyechy wyplatyty. h) Skladna slow někde znamenitá. K. p. *Zastáti za koho* = zastávati geho, brániti. *Zastogye* za ny, aby y geden z nás nezhyul (num. 23.) *Jenz* przed tebu mylostywym otczem zastogye za nesselchetne. *Umyg* mye mych hrzyechow.

Neobyčegnějšj slowce tato wypisugeme, ačkoli z nich některá i ginde přicházegj, pro lepšj gich poznánj.

Celednost, familiaritas, consortium. *Duha* = prauh. Ano plovú krvavé strúhy, a na chřebti modré *duhy*.

Gména samostatná.

Dvojnost = ambiguitas. Zweideutigkeit. Spravedliv bez dvojnosti. *Lib. m.* = das Geliebte. *Navděšení* = Eingebung, inspiratio. Abych v těch věcech, kterěz jsem poznal, tvým navděšením mohl trvati. *Neumětelstvo* = ignorantia, inscitia. Hříchov, jichž smy se dopustili leč křehkostí leč neumětelstvem. *Podnože*, Fusssohlen. Ot vrchu až do podnozie nebylo celosti kozie. *Poroditednice*, Gebäreerin. *Potka* = Anstoss. Žádnému škoden i žádnému ku pótce. *Příčina* = Mittel. Že nepřepůščis na ny těžšiho pokušenje, než mózem sněsti, ale s pokušením wždy daš tu příčinu, jimž móž býti to pokušenje přemoženo. *Rozblúzení* = Irren? Wzchopni bez lehkosti myslí rozbluzenie (num. 24). *Ruh* = raulháj. *V sběri* (= Versammlung) svatých tě korunoval. *Stráha* = co teče, potok, Bach. Krev bieži po všem životě struhami. Plovú krvavé strúhy. *Šlechetnost* = Tugend. *Utěšednice*, Trösterinn. *Veselavnost*, majestas. O najvyšší božstvie, o hrozná veselavnosti! *Vzboženie* syna tvého, das Gottwerden. — *Vznět* = Zündmittel, Zunder. Vznět vsie nečisté libosti. *Zoláštník* (malo sensu). Rač zadáviti závist pokrytcov, zbořiti hněv těch hněvníkov — zbořiti a zrušiti lakomstvo všech lichevníkov i svatokupcov i zvláštníkov i násilníkov i lúpežníkov. (num. 53.) *Zvolenice* boží, Erwählte. Oblec mě, abych nah před tebu nebyl ani v *klakolech* (?) nepoctivě (num. 8.)

Gména spolustatná.

Darowný, freigebig. Vitaj dárcé darowný. *Derlivá* koruna (r. dru) stehend. *Chluben* indef. Bych chluben nebyl, prahlerisch. *Neobsěžný* = neobsažný, unbegreiflich. *Nepolonná* šije, unbeugsam. *Neuměrný et nevýměrný* (= unermesslich n. p. neuměrná milost; neuměrné dobrodinie. Nevýměrnú dobrotu. *Poklúzly* = kdo poklauzl. Poklúzlych stará padení opravovati. *Sědacie* ščit, Turnierschild. *Krew X^{ova}* volá po *slitovaném* smilování. *Spasilivý*, *spasivý* = spásitedlný, heilsam. Spasivú obět přijímati. Spasilivý kvas. Spasilivá svátost, přímľuva. *Protné* a *trpědlivé* věci jsú mu sladké aneb lehké (leidig). *Útrobný* = hjdný. Jsa bohem byl jsi útrobný, chud, bled atd. *Vidúci* = vidomý, sichtbar, n. p. nepřátelé. *Vlaščí* = proprius. Jesus Kristus jest moj vlaščí. Znamením vlaščím znamenal mie. *Vlažený* tr. Ach světlosti vlaščená naplň srdce tichá. Daj otplatú vlaščenú dušici. *Zpytačný* = spáhend. Otžeň otemne mé zpytačné i lákající vrahý. *Zředlný*, sichtbar, znamenie zředlné.

Časosłowa.

Náčti mi z toho, otkud bych mé hřiechy omyl (schöpfe ein). *Nadtrúti*, betrüben. Srdce mé tvými ranami nadtrúť. Kóže se *optazila* t. odřela. *Polučiti* se po kom, gerathen

nach Einem. Rač nás svú svatú krvi tak ošlechti, abychom sie polučili po tvém králo pokoleni křestanském. Kámen, naňžby se potkli, anstossen. Přítiti, minari. Vzhroziji slova tvého apostola, jimiž nám přeti řka: Ktož jie tielo a pie krew syna atd. By těbe žádal, nemohl by tebe přezádati; by tě všemi milostmi miloval, nemohlby tebe přemíti (= allzu). Připogen a přijednán k tobě, vereinet. Prosednauti se = einfallen (von Wunden). Kde sie neprosědly rány, alibi sie rozsědly. Prúčiti se, brechen, (vom Herzen). Potoci z tvé svaté hlavy chrčie, a srdce sie v těle pručie. Otvřítým srdcem i bokem; ta láska otevřela jest nám jeho svatý bok i zpručilo (sic) jemu srdce. Tesknu sobě = mir ist bange. Koňmi koho uvláčiti, zu Tode schleppen. Zadáviti trs, n. p. žádost, unterdrücken. Zjadati et zjadovati, scrutari. Kdyz ty zjaduješ srdce. Ó nezjadaná svatosti! At žádného cti neutrhám ani čich zjadugi čest. Zplovu effluo. Napoj mě, ať živé vody zplovú ze mne.

Částečky řeči. Abychom to poznali a dokonani (= dokonale) naplnili, vollkommen. Aby tolicé (= tak, so) den súdný na ny vzeřel milosrdnýma očima, jakožs račil vzeřeti na lotra. Ondě takto, onde sice (ita).

Geště na příklad slohu stůg zde gedna pješ w prawopisu půwodnjm.

Wytay myly Yesu cryste, wytay synu panny czyste,
 Ya tye nynye wyeru wydym, sylyne tomu wplnye wyerzym,
 Zes tymyly moy stworzytel wsseho swyeta wykupytel,
 Yakoz gsy z panny narozeny, a na krzyzy umuczeny,
 Nycz ty wycze chleba neny, když ta knyez slowa dopowye,
 Nez gest prawe bozye tyelo, yakzto gest na krzyzy pnyelo,
 Kterez nynye knyez pyestuge, bohu otczy obyetuge.
 O wyplato wsseho swyeta, dussy nassyh bud oswyeta,
 Boha meho tye ya chwaly, mutye dussy ya weleby, m,
 Yakzto swatu trogyczy czty m.
 Nebs stworzytel y spasenye na oltarzy tuto nynye.
 Nassye dussye sobu sytyss, a sam sobú szcedrzye darzyss.
 O przyesscedry darzytely, przyezaduczy spasytely,
 Day nam zywy w tye wyerzyty z milosty tye przygy(m)aty,
 Day křeztanem prawym byty.
 W dobrych skutczych day setrwanye, day bez hrzyechu dokonanye,
 A potom wyczne spasenye. Amen.

B. Rukopis Raudnický. Modlitby w malém folio na pergameně z 14 stoletj, zawjragiej neyprwé modlitby latinské, officium beatae virginis, od listu 1 až do 89, potom české modlitby od listu 90 až do 111, a sice ty samé, které w předešlém rukopisu pod num. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 položeny gsau, toliko gednu zwláštjn, w Pražském rkp. se nenachážej, kteráž takto počjná se: Ee myly hospodyne genz sy przykazal abychom sye spolu mylowaly wssychny a lytostywy mylosrdnye k sobye byly, wlyss nye hrzyěšneho a dussy

me zeny sluhy sve gez gest przed oczyma myma skonczala, gyz sy my byl dal atd. Prapowpis i sloh tyž gest, gako w předešlém rkp. Gediné slowce odtud přiwedeme: *záwinu* = Verschuldung, Schuld. Odpušenie svým záwinám ufáme nalezti u tebe.

C. Rukopis u pana rytjče z Neuberka, na pergaměně w 12, od r. 1444, obsahajc] a) Modlitby listů 118: b) hwězdářsko-lékařský spis, na listech 27.

W prwnjm oddělenj gsau a) hodinky matky božj takto počjnagjč: Pomoc nassie wegmie bozie, genz gest stworzil nebe y zemi atd. Gest to překlad latinského Aditorium nostrum in nomine Domini atd. listů 48. β) Hodiny o umučení božiem, gichž pořádek gest: Hospodine rty me otewři atd. na listech 24. γ) Počiná se sedm žalmov. Milost kagicích ducha swatého rač býti s námi. Amen. Nevzpominaj Hospodine hříechow mých atd. Gest i litanie všech swatých při tom s ginými modlitbami, z nichž poslední gest tato: Prosime tebe, otče všemohúci hospodine věčný bože skrze jediného syna tvého atd. listů 19. δ) Počinaj se wigilie za duše věrné. Modlme sie za všechny věrné mrtvé a t. d. listů 27. Předposlednj gest Modlitba sv. Jeronyma o tělu a o krvi božie. Když gest měl umřieti, takto sie modlil, řka: Milý Ježiši ját sem stránka, za niž si ty dal takú výplatu atd.

Druhé oddělenj má na čele obrázek představujc] působenj 12 znamenj na rozličné částky těla, počjnage od wrchu hlavy, na niž skopec malowan, tak gako blíženci na loktjch, ryby pod nohami atd. Na druhé straně téhož listu gest wyobrazenj s podpisem: V tomto okrsku nebo kolu se vypisuje, kterak se slunce, měsiec a jiné planety hybaji dvojím během anebo hnutím. *Počíná* spis těmi slowy: Věděti máš, že slunce, měsiec a jiných pět planet hybaji se dvojím hnutím atd. *Na koncí*: Toto kolo již psané i s svým opsáním hodí se ku porozuměni tabuli dole psané, kteráž ukazuje, v kterém znamení jest měsiec i slunce z rok do roka na každý den. Pak následuge tabulka ta na 12 stranách dle 12 měsjećůw, magjčj 10 slaupcůw, z nichž prwnj obsahuje čteny nedělnj, druhý zlatý počet, třetj hodiny nowa měsjece, čtvrtý minuta hodin, pátý sřeky (syllabas) dnow wšednjch i swátečnjch, (t. g. cisio Janus, český: Ob-řez-le-den atd.). W šestém slaupci gsau koncowé těch sřekůw ku poznánj swátkůw. W sedmém: hodiny dnow od východa až do západu slunce (wedlé orloge Pražského); w osmém: minuta těch hodin, w dewátém: čteny znamenj dwanácti okrslku nebeského; w desátém: stupňowé slunce, koliký stupeň přešlo gest na každý den těch 12 znamenj. Dále učj: kterak čtenu nedělní a zlatý počet máš nalezti. Kterak nowé měsjece nalezti. O plném měsíci, kterak powěděti máš, který den po nastání jest a hodinu. O času welikonoci, kterého měsíce má zachována býti. Kterak neděle masopusta zwieš dnové zběhli čteny nedělnie. Kterak swátky movité jakožto devietník, puost, velikú noc a jiné mezi swátky stálými nepoložené ku poznání neděl masopusta máš a po čteně nedělní naleznúti. O adventu když nastává, koliko hodin a minutow jest každý den. V kterém znamení ze dwanácti znamení okrslku nebeského jest měsiec na vsáký den. V kterém stupni znamení swrchu psaných 12 jest slunce každý den. (K tomu na konci náležj 7 listů čili 14 tabulek obsahujc]ch přehled sřekůw dnj se zlatým počtem a s hodinami i minuty nowa měsjece.) Kteraké sú moci a powah ta znamení swrchu psaná, v nichžto jest měsiec zvláště k krve pú-

štění a ku počístěvání. Která sú znamenie dobrá, která středmá a která k krve pústění z giž popsanych. Kterak zvieš kdy dobré krve pústění. Zprávy a řeholy lékařské, o krve pústěnk. Kterak sie máš po krve pústění mieti (t. aby se prwní den krvepústění něl skrovně od pitie a od gedenie, nepřevajave surově vytvočené žily; druhý den aby po živě byl vesel; třetí odpočivaj; čtvrtý lehké bez úrazu dielo dělaj; pátý moci a síly zase najueš; šestý žádá lázně; sedmý se títati spatiatum; osmého nesmím psáti). Kterak máš po krvi zvláště nesmiešené s vodú nemoci poznati. Na poslednjm listú čerweně psáno: kořenové znameni a stupňov na budúcie léta 1444—1459. Na listu 9 pv. pravj: Letos se piši léta od narozenie božieho tisíc čtyřista čtyřidceti a čtyři. Odkudž wěk spisu nepochyben.

Prawopis i gazyk tu na přechodu w nowějšj a nestegný, k. p. kteriz, przidač, o gynych, stogi, yakoz, przjalo atd. Sřekowé dnow čili cisio janus zde cele nalezagicj se rozdijny gest toho, gehož několiko weršů w Rukop. Štjtného uwedeno.

Gména znamenj nebeských táž gsau, která dnes w užjwánj, totiž: beran, býk, bliženci, rak, lev, panna, váha, štir, střelec, kozel neb kozorožec, wodňák, ryby. Těž gú na měsčjá s dnešními se srownávaj, toliko Junius nazván tu črvnec, Julius črven. Výrazy wto z mnoha jiných wytykugeme: Odvráćeni budte i hned stydce se ktož řikají mi neděck, neček. pv. 67. Rozmnožil gsi weleslavenství tvé (ibi errore wedleslowenstwi) p. 70. Bože člály mé nezamlkuj (71). Gá modlech se ib. Hospodin *krkati* z potupy bude na nie. Sv. ana předběžce tvého. Chvalte hory i *chřibové* hospodina (ita bis). Požehnaný jsi bože w *čzdnici* nebeské. Vody kterěz jsou nad *nebiemi*. Blahoslawiny tobě (dat.). *Skrovnesti* = skrovnost.

D. Giný Rkp. u pana rytjře z Neuberka na pergaměně w 12. listú 273 s malowanými obrázky a ozdůbkami, z konce 15 stoletj, asi r. 1490 pěkně psaný z částky čerwenau a modrau barwau. Modlitby ty sebrány gsau ke wšelikým potřebám šlohem a gazykem prostým a čistým. Ke mši ale tu žádných nenj. Obsah zewrubnějšj gest tento w půwodn orthografii:

1. Oddjł počjnjgjcj: Pane bozie w prchliwosti twé neracz mstiti naděmnú a w hněwu twém netreskczy mie. Smilug se naděmnú pane bozie atd. Gest tu i litanie ke wšem swatým, pak osm weršůw z žaláře sw. Bernarda, kterěz genu dyabel zgewil. Tito gsau: Oswiet oczij me aby nikdy neusnuli w smrti atd. list 1—82.

2. Modlitby o Umučenj pána našeho Ježjše Kr. počjnjgjcj takto: Pane Gežiši Kr. genz sy chtiel pro nas mřskán býti atd. Zde i otěnaš opisně, pak modlitba, od niež sw. Rzehorz dal mnoho odpusků: Hospodine G. Kr. modlím se tobie, jenž atd. W něšpornj hodiny od listu 1 až do 65.

3. Toto žehnanie gest skrze angela sw. gešto ge zgewil sw. Karlu z nebes a mecz genu przinesl, gěšto skrze to veliký boy obdržel a pobil wšecky swe neprzately. Gdu z bozieho domu do bozieho domu, dáwam se králi nebeskému atd. Dále: kdyz puogdeš dormitum. Wiera křest. prawá. Kdyz z loze wstáwáš. Počjnjg se welmi krásné modlitby: Pane J. Kr. genz se pro nás naroditi raczil, y atd. Wyznánj hřjchůw Pánu bohu samému. Za odpustěnj hřjchůw. List 1—54.

4. Modlitba ku popuzenie nabozenstwie k spůsobu przigjmanie tiela bozieho a krwe swate. L. 1 — 10.

5. Poczina se modlitba matky božie, któz bude gi naboźnie porząd pieti, czoz podobneho bude prosyti na matcě bozie, bude wslýssan: Králowno y panij przeslawna maria atd. L. 1 — 14.

6. K bohu otci, synu a duchu swatému rozličné modlitby počjnajj: O swietla a przediwna múdrosti pana Gezissie, o milostiwa dobroto atd. L. 1 — 48.

III. O některých knihách obsahu nábožného.

Od

Frant. Lad. Čelakowského.

(Čieno dne 23 Dec. 1819)

O sedmi wstupnjch. (Rkp. ze 14 stol. in 4°, w bibliothece weřegné, znamenany 17, F, 9.)

Čistě psany tento papjrowý rukopis počjná se w ta slowa: »Tyto knihy slowú o sedmi wstupnjch, a gsú welmi dobré každému, któz chce w duchowenstwj prospěti. Tyto knihy wám gsem zpořjdl, mé djtky, ne sám gich skládáw. A gsúť prwě sw. Augustina o bogowánj hřiechów s šlechtnostmi. Druhé gednoho bosáka, ten gest slúl bratr Dawid, o sedmi duchownieho stawu wstupnjch. Neb gest tu mnoho rozumu krásného a t. d.« — Coby pak těmito stupni se mjnilo, a které by byly, dočjtáme se dále, kde stogj: »Prwnj wstupuň gest plápoliwé nábozenstwie; 2. úsilé a utrpenie; 3. duchownie utěsenie; 4. pokušenie; 5. proti pokušenj lékařstwie; 6. skutky šlechtnosti, a 7. múdrosti prawé.« Na giném mjestě, gmenowitě na šestém listu od konce, geště takto o swé práci překladatel činj zmjnkú, řka: »Giž pak o tom, gešto sě přiházj duchownjm, ten genž gest latině psal tyto knjžky, také gest psal. Ale gá méně toho dotknu, a snad sě také k některému sám přimluwjm wiece než dřiewe. A wšak i dřiewe někde také gsem swé řeči přičinil k úmyslu geho, ne proto, by mi proň weřili tiem lépe, ale že mi sě gest zdálo hodné tak swým dětem psáti. A protož i tuto též učinjm.« — Na konci pak spisu, totiž na 116. listu čerweně gest napsáno: Létu božie tisjč tři sta dewadesát šesté po b. nar. ten pátek po wstúpenj božiem na nebesa skonány gsú knihy o sedmi wstupnjch rukú Wáclawowú, toho času kanownjka Wyšehradského probosťa, syna pána Beneše. Dubského a hofmistra w tuž dobu gasného kniežete Wáclawa řjmského a českého krále. Pro něžto buď milý Buoh pochwálen.«

Mohlť by se zdáti, že přjpisek tento dosti zřetedlně gméno a staw samého spisowatele uwádj, ano přede tomu ginák gest, a položené tu »rukú Wáclawowú« newykazuje nic leč muže, kterýž spis ten ke swé potřebě neb ljbosti sobě byl přepsal, ne pak sám

zhotovil. Kohož máme tedy za původního spisovatele považovati? Dle přesvědčenj mého nikoho jiného, leč známého nám již spisovatele z téhož času, Tomáše ze Štjtného, jinák ze Zásnuak a Chotěnic, gehož Mrawná naučenj w brzce na swěllu budau wydána. Naskytugeť se w obau těch rukopisech, o čemž každý i po běžném gich přečtenj snadno se přeswědčj, tak nápadná stegnost slohu, gistých obrátůw w gazyku, auslowj, a genom gedoumu a témuž spisowateli objlbených a vlastnjch slow, že nigak nelze tomu dáti mjsta, by skladatelé té a oné knihy býti měli dvě od sebe rozdjlné osoby. Mimo to přiswědčujj nám také wyše uведенá slowa: že mi se gest zdálo hodné tak swjím dětem psáti, gimijž úmysl spisowatelůw gak w oněch Mrawných naučenjch, tak i tuto se dáwa na gewo *).

Připogen gest k témuž spisu stegnau a však ku konci běžněgšj rukau psaný malý traktát o korábu Noeowě na 15 stránkách, kdež o tom gest řeč, děho tento koráb gest figurau i wše to wyloženo, což se při potopě dálo.

Nemá owšem památka tato staročeské literatury obsahem swým té wáhy a zanimawosti, gakauž magj mnohé giné spisy wěku toho; nic však méně předc zde onde dosti myšlének pěkných, hlubokých a wzdělawatelných se wyskytuge. Tjm wjce pozoruhodna gest gadrná čeština knihy té, z njž za příklad slohu stůg zde několiko řádkůw z podotčeného spjsku sw. Augustina: De conflictu uitiorum et uirtutum, genž činj knihy té začátek: »—Což krašsieho, ao ctněgšieho, co-li můž býti rozkošněgšieho a liběgšieho, než to, což zde před sebu w tomto swětě widjme. O kak gest diwné nebe obchránilo wes swět! Gak diwné gest okrašlen swět powěťtjm a pochotným swětlem slunečným. A také že mēsiec se tak diwné mēnj, ano geho wečas přibýwá, wečas ubýwá. Kak gest diwná rozličnost hwězd a diwný gich běh! A kterak gest země utěšena w rozličném kwietj a w chuti owocě rozličného, w rozkošné krásě luk, potoków, dúbraw krásných, w hágowém chladu, w kwětu sadowém, w procházenj w čirých poljch, ano tráwa gako hemze rostúg, ano se obilé walmo z země walj, ano winné kořenie tak rozkošně okolo sebe swé gabřadky rozpustilo (w půwodnjm: in uinearum uibus et botryonibus plenis palmitibus). Mala-lig utěcha w rozličných ptáków zpěwánj, a w diwném zpořizenj péřie krásného páwowého, i giných rozličných ptáków a w gich prudkém a hbitém létánj i sem i tam? Mala-lig kratochwil w lowiech s sokoly, s gastřáby, s krahugci, s ohaři, s chrty, s wyžlaty, w běhu komonstwa, w křepkosti i w skociech zwieřat rozličných, onde ono hbitá, ono prudká, ono křepká? Což pak rozkoši w djwánj krásy ženske, spatřigic gich oči gasně, čelo krásné, nos slibný, ljece pořádné, ústa libá, wlasý rozkošné, a když se k tomu slicně magj w rusiech swých se ozdobiwe! A

*) Nalezá se we weřegně král. bibliothecě gestě giný Rkp. též z konce XIV. stoletj, obsahugiej překrásný překlad spisu sw. Augustina Soliloquia nazwaného, kterýž z těchže přjčin našemu Štjtnému přiwlastniti newáháme. Dálby se i z této knihy nemalý registjck slow sněsti, gakowáž kromě Mrawných naučenj a Sedmi wstupňůw ztjž w giném gakém prameau staročeské literatury se nacházegj, a tudy Štjtnskými (Štjtniana) slaui by mohla, k. př. bezpřemýšl. lesktám (m. lektám), lopot, odnewad, w popadky, práw (m. práwě), žediti se, zučiti se, pronos, lahoditi o kom (m. komu), swětských tantůw wšech osanu, Štjti. nechám těch swětských tantůw atd. Podobno tedy, že náš Štjtný mezi plodné a pilné pěstowatele literatury české za wěku swého náležel

malá-li gest útěcha v krásném stavení, v sieních weselých a zepsaných malováním přerozkošným, a tak i o giném utěšenj tohoto swěta.

K mluwnici a slownjku zřj pak ze mnohých zwlášťe tato některá mjsta a slova: Hláska a přehlasuge se v mn. p. do *e*: swatý — swětj, utat — utětě křjdle, wyňat — wyněti, zawzal — zawzčli, smál sě — smieli sě. Slowo *koráb* wedlé skloněnj twrdého i w měkkém často přicházj: k korabi, w onom korabi, (odginud též známo gest: z korábě). Instr. swými prsmi, gen. prsj. — Přjdwána bez přjrostu sličně a prawidelně weskrz; k. př. Nemocným nenie *lahodné rozkošno* pro hořkost nemoci. K kakýms básničkám utěšeným a ku prázdnyám klamóm bude *brzck*. Nah gsem wyšel, a nah sě wrátjm. Któg w řeči neopatren, učige zlé. Ta šlechetnost, gjž člowěk slowe dobrotiwj, učinj ho přjmlwna, a ku slyšenj snadna, a měkka, když ho zač prosie, a snadně k radě přjstupna, sdielna wšeho což má, wesela a skrowně kratochwilna, wěrna a towarišna oc. Starý přjrownawajj stupeň zhusta: Záwist sě bogj, by tu nebyl giný milegj. Čjm tento neb onen lepj gest tebe. Gsi-li dóstogněj w šlechetnostech. Ktož rozkošně chowá slúhy swěho, učige geg potom nerodna, anebo ež lén bude k dobrému, ale k zlému mnohem hotowěgj. Wýchod — *owj*: Dawid, kakžkoli mnohó gměgieše kralowých krmj. Ne pro naděgi odplaty mučedlnjkwé (mjsto mučedlnické). Tomu wiece člowěk chce, pro něžto (propter quod) gineho žádá, než tomu, skrze něž chce giné gměti. Nenie to hřiech, ač gmieti něco, gehožto (quod) negmáš, žádáš. Pomocné časoslowo *gest* splýwá zhusta, gako u Šjtného, w paulé g, kterěz se jna předcházegcej slowo zawěšuge, k. p. tog = to gest. Nerodte pilni býti, co by (m. co byste) gedli. Casoslowa *llu* neprawidelně dwakrátě użjwáno: Usta, kteráž ljz, zabjgeg duši. Když lidé wšeliké zlé děgj proti wám, ljzce. Starý minulý čas dosti často přicházj, i také mnohá zastaralá přjslowce, gako: gamž, doňadž, doňawadž, odňawadž, atd. Znamenati slušj tyto dvě přjpowjdyk s datiwem: k učištěnj hřiechom dopustilým, a: Winen bude ohni pekelnému, ač též: winen bude potaza. K neobyčegnějšjm a wětšjm djlem neznámým posud slowům přjpočtena budte: podšlepač (pollačowatel), klamák = klamce, hoble f. = hobljk; panárod = potomstwo, pronárod; drochty = drobty; newdčestwo, lhostagstwo, trpělenstwie; lišice nepášem (non luxuriamur). Co znamená slowo: odgetina? To gsú ty modly, gešto Buoh Ezechielowi na stěně chrámowé zepsány ukázal (cap. 8), geštog gest mrzkostj a odgetinú nazýwal. Snad lat. abominatio nelepě tuto wyloženo, gakoby od slowa abimo? — Dále: Pamět nedržimá; wěci scěliwé a rozstupičné; sladkokusná řeč; tepělé dřewo; dluh hodinný nebo pokanný; posošný = náchylný; swiece udutá; tržeti, wztržeti = táhnauti; sbudú při sobě = setrwagj; chuť pomíše = zmizj; hořkostni gest wše otrušeno; unepřázdniiti, unepřázdnowati se = zaneprázdnowati se; towarýstwo to nikdy neomrzne (neomrzj); leskati = lektati; Boha zase odmilowati; oškřeknauti sě na sě; zžetriiti = rozplameniti: hodě času = čekage přjhodného času; wrtrati, wzwrtrati, odwrtrawati (cf. wrčeti, a wiz w Jungm. Slown. odwrčeti). Tesku sobě, inf. tesci sobě; plápoliwé roznažožněnie; pták má-liť křjdle lpem selnutě; zahonigi = zahánjm; wzbúzjm = wzbuzugi; w popadky gjstj; newkwapky = zwolna; towěz = točis, totiž; as = aspoň; čestě = častěgi, mjsto častě, gako rus. čašče. — Se Šjtným (Mraw. nauč.) srownáwá se: Lenstwo, bratjie milá, bratrice; wšetečstwo, lofow, wědmo (sig-

num), prázdň, celost těla = čistota; oči běhudlně; wněgšj, přiekazný = překážejcí; lyhati, zučiti, přenechati; wěč, bezpeč atd.

Konečně připomenauti se musj, že do přjdešj gíž wázané knihy té připsa bě někdo několik staročeských pjsnj s melodiemi dvěma, ku kterýmžto kých by nám n ry z hudebnjch mistrůw našich kljč nalezl, a nyněgšjmi notami wypsal! Dwě z těchto pjsnj odginud přepsaw p. Hanka podal do Časp. Mus. r. 1829 str. 80. (k gedné nálezj melodie); při čemž podotknuto buď, že mjsto *rozplanůti*, wzplanůti a mjsto *nebudut*, nebudu l' přj-hodněgi k smyslu tuto stogj. Třetj připsaná k nápěwu znj takto:

Anděljku rozkochaný,
Nade wšecj přewýborný,
Wšie milosti plný,
Mému srdci zwolený!
Ty gsi kwietek owšem přewýborný,
Toběť slůžjm beze wšie proměny
Gá twóg sluha gediný.

Pak nalezá se tu 8 řádkůw z pjsničky též w Musegn. Časp. 1827, 4 sw. str. dané: Panj milá atd. a opěť začátek giné pjsně w tato slowa:

Guž sě od tebe pryč beru,
Móg milý Sokoljku!
Swjtí mi sě gako ruože
Sediec . .

Rukopis různorodý na pergaměně w 4°, w bibliothece weřegně XVII, A. 18, bez udánj roku. Psán gest rozličnau rukau neypodobněgi za poslednjch let XIV anebo na začátku XV stoletj, a sestává z následujcjh kusůw:

1. Hodiny swatě Márie až k listu 21. Starsj ač skracowané mjstem čtenj těchto hodin nalezá se při neystarsjm kapitolnjm žaltári.

2. Obyčegně hodiny až k listu 35.

3. Pašige sw. Jana Evangelisty do listu 55. Gest to parafraza zde onde wýkladem ze sw. Otcůw opatřená.

4. Stabat mater. Geden list. Překlad to nehrubě walný.

5. Naučenj osobě ženskě o chowanj se k Bohu, k sobě a k bližnjmu. Rukopis necelý, obsahujcj toliko na 16 listech prwnj článek wtěchto rozdjlch: O dobrých skutcjh, o milowanj Boha, bázni božj, účtě, wděčnosti, poslušenstw, nábožnosti, ofěře, mši, kázanj, zpowědi a přigjmánj. Čjslo toto newelké ceny co do věci i řeči.

6. Wýklad páteře. Půl čtwrta listu. Též méně důležit.

7. Dwě modlitby před přigjmánjm a gedna po přigjmánj. Welmi krásné tyto modlitby gsau z latiny přeloženy; pátý wšak a poslednj list gegich gest zlowolně zhora do polowice nožjčkem wyrjznut. Z prwnj modlitby na ukázku klademe malau částku:

»Proši tebe, Jesu Kriste, neobsžženú i newymřřenú twú dobrotú i milosrdenstwem, day mně neduostogněmu, hubeněmu hřiešnjku s čistým srdcem a s neposkwrněnú myslj k takowé spasedlně swatyni přistúpiti. Proši tebe, Bože, zbaw mne nečistěho, gešitněho. prázdněho i škodněho myšlenie; ohrad' mě swatých angelów dobrotiwú i bezpečnú strážj i twú naysilněgšj obranú, aby wrahowé wšech dobrých skutków otstúpiece byli pohaněni. Proši tebe, králi nebeský, skrze moc té swatě tagně swátostj, a skrze mocnú ruku twěho swatěho angela otžeň i zapuď ote mne hřiešnjka i ote wšech twých sluh naytwrřžj duch pýchy, lakomstwie, záwisti, hněwu, porúhánie, smilstwa i wšie nečistoty, rozpáčenje i nedowěřeníe. Budte pohaněni, wy zlj duchowé, gižo nám překážjte i nám sě protiwjte, pohyáte i wšickni, gižo chwátáte wše dobré zatratiti. O králi wšie ctnosti i šlechtnosti, gáz neduostogný proši twé milosti, milowateli čistoty i čelosti, aby nebeskú rosú twěho požehnánie uhasil u mém srdci i u mém žiwotě roznět wšie horúcie libosti, aby we mně ostal sklad i drženie wšie čistoty těla i duše. Umrtwi i umoř w mých údech wše zlě ponúčeníe těla i zamúčeníe ke wšj nečistotě; nebo swátost tu welikú, spasiliwú, duostognú gest s welikým srdečným skrúšeniem a s hořkými slzami přigjmati.«

8. Na poslednjch osmi listech nalezá se staré skládanj: *Spor duše s tělem*. Tělu gest činiti o swětské rozkoše, duše pak pečliwa swěho spasenj. Konečně když wypršela hodina smrti, duše gsauc na saud powolána a na wahách za lehkau uznána, gedině k přjmluwě matky božj, proto že gi w žiwotě ctila, od wěčněho zahynuj wyswobozena gest. Některá mjsta, gako k. př. toto: »Gako hawran weždy kwáčeš, ach tělo co nade mnú pášeš, že dieš: zagtra, zagtra, zagtra!« wedau na tu myšlěnkú, že gest kus tento překladem aněbo následowanjm něgaké latinské básně. Škoda, že text, nepochybně od přepisowáčůw, na přemnohých mjstech tak gest porauchán, že nelze nigakého dobrati se smyslu. Weršřiw mnoho gest zbytečnými slowy rozwlečeno, ginde skráčeno a nedopsáno, ginde patrně chybně čteno. Též rukopis ten gest necelý, ač mnoho chybowati nemůžje, gak to chýlenj se k zawjrcje na poslednj stránce patrnó činj. A předc i při tom všem nedostatku nalezá se tu dosti zlatých zrnec skaumateli staré češtiny owšem wjtáných a wzácnych. Na swědectwj toho klademe některé přjklady:

Wed' oslici na úzkú břaw,
než přewedeš, spadneš s nie dřew;
polož swini zasřer, zlató,
s druhé strany kydni mláto,
spieše sě mlátu přichwátj,
nebř nemož drahých wěcj znáti.
Těž, gakž křemen na bystřeni,
po němž prudká woda chřenj,
tepeř weň woda we dne i w noci,
wšak ho proto nerozmóčj.

Gez a pig, měg sě wesele,
 Netbay na to, což w kostele
 nám kněžie hoze mniši mnozj (*sic*)
 (? nám kněžie, mniši howořj,)
 druh před druhem litbu (ludbu?) tworj.
 Na to sě, duše, rozpomjnay,
 tato slowa w srdci zjmaj:
 Penieze w městě, we wsi, w cestě
 naywětšj prietel gest, to wěz gisté.

I co sě sbožjm *komonjš?*
 Tělo, pozdě zagiec honjš!
 wšak tu býwáš, i to slýcháš,
 pro něž často srdcem *znjwáš.*
 Kdyžto umřeš, kam sě dęgi,
 zda gich *pohřesti gmęgi?*
 Nespomóže, ni wymóže
 Tebe ni mne z smrti sbožie.

Kam sě děl? umřel —
 wčera byl, dnes nenie geho.
 Zle sě mele, smrt sě pele, (?)
 pógdeť w nás smrdutá pele; (?)
 wrať sě k smyslu tělo ruče,
 nežť sě ot tebe odkodlučjm;
 wzdęg klekánie i wzdychánie,
 za swé hřiechy čiň pokánie.

Ohled na mluwnici a slownjk. Předě wšjm důležito gest znamenati, že w Rkpse. tomto giž příklady některé dwoghlásek z *ú* a *y* poslych se ukazuj. Čtet se tu: u mau moc, cestau, tauzenie, otsauzenie, mauka (t. muka); swatay Jan, na tay cestě, zawřenayma očima, u payše, bayti, trayzněchu, mysl rozptaylil; což se ginak wyswětliti nedá, leč že pjsař mjsty se zaponjnage obecnjmu wyslowowánj dal proklauznauti, kteréžto we sprostě mluwě české (či snad gen w té neb oné kragině?) dáwno i před začátkem XV stol. stáwati mohlo. W pjsmě, gak známo, hágila swé moci hláska *ú* i potom geště půl druhého sta let, až konečně dwoghlásce *au* téměř nacele ustaupila; hláska pak *y* do dnešnjho dne we spisech se obránila, ačkoliw po weskerých Čechách gako *ey* slyšeti se dáwá. Hlásky *i* w celém Rukp. nenj widěti, weskrz panuge *y*; měkěj se druhdy *n* postawenjm před ně *y*, k. př. *weyn*, *nayn*, mjsto *wen*, *nan*; pjsě se *božský* i *buožský*, i také *s lěj* přicházj. Množstwjkřat *orudowati*, *orudowanie* o.c. nikdý *orodowati*. Připomjnam prwnj pády: *lidie* a *kragi* wšeho swěta; též třetj pád *srdcom*, *srdcuom* i *srdciem*; dobrodęce, 2. p. dobrodęcwo 3. p. dobrodęciem.

Gak nesličně v tvoření slov druhdy i předkové naši si počínali, důkazem gsau přicházející tu tři adjektiva s východem — *úwv*: Ty skutky gsú nám *zaslužitiwv* k nebeskému království. Také gest nábožná duše *prorazitiwa*, proto žež dobře spatjí nebeské věci. Což nám *překazitiwem* gest, bohatstwie, naše libost, hrdost. Anebo: Nemáš se v nižádném překazitiwém skutku milowati. Slova tato mrtwa se narodila, mrtwa i zůstala. Dále: Z těch let gsem žiw byl šest k třidcetem; ničehéhož; chléb, genž (m. gegž) gá dáwám. Časoslowo druhé fo:my někdy kořen zawjrající sauhlásku vypaustj, k. př. zdwinu m. zdwiwnu; hlas gakožto hrom hřenul; nahleněte sem do hrobu. Starý minulý čas zhusta zachowáwan i dwogný počet: kdyžto tě biech porodila; ty se činieše; ten gemu mier pocelowanie dadieše atd., kteréžto však *dadieše* zde chybně m. *dade* neb *da*; zležewě dnes spolu w hrobě, m. my dvě (duše a tělo) budeme ležeti. Pamatny gsau častěji se gestě wyskytující i čtvrté pády kratšjo skloňowanj, gakožto: Widieše syna swého mrtuce, giž opuštěna, když duši wypustí. Užitje syna člowěčieho sediece na prawici. Když kokota slyšel pęgiece. A z rkp. o 7 vstupnjch: Widěl gsem sathana gako blesk s nebe padnúce. Přicházj tu: obkrslek, kosten m. osten; wěhlasa f.; pod bezděčj přinutiti; powlačité rúcho; spasiliwá oběť; obilná (hogná) rúhanie; w srdciech kacěřowych (m. kacěřských); gazyk ducholowý; rýdánj = prchliwost; otděkowati staršjm; k formám: gektám, pleskám, pleskotám též: gekci, plešti, pleskci atd.

Wysoce umělého Desideria Erasma Roterodama Spis obšjrny plně a dokonale wkládage Otčenáš rozdělený k sedmi dnuom tyhodne.

Knjzka tato, u prostřed se držej mezi rozgjmánjm a modlitbau, pro swúg wěk dosti dobře gest gazykem českým wyložena. Připogen gest, neyspš pro wplněnj mjsta, Žalm XXI. Překladatel postawil na tituli gměno swé začátečnjmi pjsmeny takto: O. S. Cbwála má Pán: což znamená: Ondřeg Strogek, C... (cantor?) města Plzně. Od něho wydan také w Plzni: »List, že giž Messiáš byl přišel. (W. Jungm. Liter.) — Spis pak tento trjarchowý w malém 8. wyšel w Plzni r. 1526 nákladem Jana Mautuana a Jana Pecka, gakož na konci gest podotknuto. Prawopis překladatelůw gest welmi neprawidlný, a raděgi neprawopisem nazwán by býti mohl. Nynj nám obyčegně krátké o zhusta se dlauzj, gako: buožský, twuogj, dwuogj. Libuge si w zakončených přjdawnych na—*ly*: stwořenj před twú neoděhnalú mocj aby se trálo. Neuptalá gest. twá maudrost. Nepřestálj tokowé potoków. Též časoslowa na—*owati* mjsto — *eti*: obmyslugi, urážugi atd. Nacházj se tu dále: přjběh m autok; accessus et recessus maris dost dobře wyloženo: zrost a ugma stogicjho moře; djlný m. rozdjlný; zřegemný m. zřegný; ohraždugi m. ohražugi; podgiti nebezpečenstw; t. podniknauti; twého gměna blesk učedj a shasj wšecku lidskau sláwu.

Sw. Augustina traktát, kterýž nazwal marnostmi tohoto swěta.

Obnšj pól druhého archu, malý 8. Na poslednjm listu rok tisku gest udán 1506 w starém městě Pražském. Začátek znj takto pod wypoďobněnjm sw. Augustina: »Bratřie

gsucz w tomto żywotie: tak sobie čyňte když byšite z niego se wybrali: a když by lo waše od čerwu w hrobie poczalo se rušiti. aby duše ozdobena gsucz dobrymi skutky se všemi swatými weselila se w nebi. — Pjsmo gest hrubé, neauhledné; několik liter o-čátku malowáno. Mjsto dlouhého *u* zastupuge vždy litera *v*, dlouhého *j* nejwyjce *ij* nelé = ee, dlouhé *á* gest čárkowáno, *y* ale weskrz bez čárky. Slowo *muka* (Pein) vždy, se dlouhý *mka*, gak zhusta toho času. K časoslowu *pošetřiti* tato dvě mjsta widj se mi důležita býti: Pošetřite (pohledněte) na kosti naše, a skrže to nechť aspoň zmrzgej wás žádosti waše zlé. Nu tehdy, bratřiže, pošetřte se, gacj budeme w den súdný. — Giné přeloženj od Balt. Hostaunského wyšlo w Praze 1573.

Zrcadlo, gešto ktož se w ně wzhledá, opatřtj w nich (w něm) čtyři wěci budúcie a poslednie: smrt, den súdný, múku pekelnj, radost nebeskú.

Co spjsek tento půwodnj, a gak sám skladatel hned z počátku prawj, z rozlič: h kněh sebrány, w sobě obsahuge, nadepsaný titul dosti swětle udává. Tištěn gest na 2 stech 8vo, a sice r. 1506 w Benátkách w zemi właské, w těže tiskárně, z nž i Benátská celá Biblj tjmž rokem wyšla, což i stegnost liter, i připogení tu čtyři obrázky, které se w biblj přicházegj, nade vši pochybnost stawj. Začátečnj pjsmena kapitol (počtem d) gsau dle způsobu tehdegšjho teprw po wylitěnj čerweně přimalowána. Na poslednjm tu čte se gméno Gindřiský, genž gest geděn z korektorůw Pjsma swatého; zdali však týž t spisowatelem knježky té anebo gen obstaratelem, nelze určiti. Neyzadněgšj stránka j štěna gest textem giž dřjwe přicházegjcm, a však zmatečným, čehož přjčiny nejwje. Hlasky dlouhé od krátkých giž se tu dobře rozeznáwagj, ač dlouhé *j* neboli *ie* tři litery béře ku pomoci: pomijgje w stjenu. Též hrubé a měkké *l* se stjídá, ačkoliw nejčastěgi nepravidelně, a gak gedno neb druhé se namjto. Za přjklad slohu stránku gednu klademe: Wšeccko, což se rodj, mře. O smrti, kterak gest hořká památka twá člowěku nesprawedliwému a pokog magiciemu w zbožj swém, muži pokogněmu a zdrowěmu! A však gest naywějšj múdrost ustawičně na smrt zpomjnati, a nic lepšiego w swětě nenie nežli dobře umřieti. Nebo wšeccky wěci nám negisté gsú, sama toliko smrt gest nám naygistěie. A sama smrt osob nepřjgmá; nebo všickni mřeme, a gako wody plyneme, kteréžto se newracugj; a žiwot člowěčj rychle pomine, gako lodj, kteráž plyne, a gakožto posel běžj a zahyne, a gakožto mlha aneb dým před sluncem aneb pára z hrnce wrúchieho rychle mine, a gakožto seno a kwjtie na čistém poli od horka a bez wlahy uwadne a zahyne: tak i člowěk brzce scházje, když by chtěl žiw býti nayraděgi. Nic pod sluncem netrwá ani zuostává bez porušení. Gako kúdel zapálená, tak gest sláwa swětská; nebo ciesařstwie i králowstwie tohoto swěta vždy se rušj, vždy se měnj. Přjklad toho doma gest; neb české králowstwie někdy mocné a slawné bylo gest: ale giž roztrženě, též i giná králowstwie, gedno se rozmáhá a druhé se umenšuge. — Ostatně na listech těchto, ač ginak k řjdkostem zabráníčnjho tiskarstwj českého přjpočjsti se musegj, co do gazyku nic zwláštjho nepřicházj, wygjmágie tato slowa

nepohynulý život = nepomjgegcej; poslednj věci gsú čtyři napominadla a strašidla zarmucjce ducha člověčieho; blchy m. blechy.

Swatého Bernarta Traktátec o bogi duchowniem.

Přítistěn gest k připomenutému práwě spisu Zrcadlo w Benátkách r. 1506 wyslému, a zagimá 13 listůw. Allegorické toto pagednánjčko nemá mnoho ceny do sebe; W českém překlada gestě starých minulých časůw užjwáno, gako: káza, wypuštěn by, progjde, přijgdech, gechu se, zawolachu, atd.

IV. Přehled pramenů práwnjch w Čechách.

Od

Wáclawa Hanky.

(Čieno dne 21 ledna 1841.)

Neystaršj práwa w Čechách, gež částečně gen z oswobozowánj a wygjmánj od práw známe, srownawagj se s obecným práwem slowanským w ostatnjch slowanských krajinách, zwláště s práwem Slowan bydlycejch na Labi, Odře a Wislé ¹⁾). Pokud práwo to na wšech obywateljch stegně rozděleno wězelo, sprawedliwě, mjrně i lahodně se wykonávalo, když ale pozděgi chrámi i klášterowé s gich dědinami i lidmi od práwa zemského se wygjmali ²⁾), a zwláště když německé práwo, tak nazwany purkrecht, do slowanských wlastj se wjtrati počalo a dworu i wlasti potřebnú práce, břemena i daně na ostatnjch obywateljch i dědinách zůstawaly, tu arci při pořád se šjřjcejch wysadách i swobodách, i wzrústagjcejch zemských potřebách na druhau neoswobozenu stranu obtjžněgšj konánj a newystižitelné poplatky se hrnuly, až konečně práwo slowanské proměněno býti muselo.

Práwo knjžecj bylo tak nazwaná regalia a sice wrchnj práwomocnost (poprawa) s gegjmi důchody, hornictwem, raženjm mince, wybjránjm mýta, stawenjm hradůw a měst, s požitkem lesůw i řek a t. d.

1) Wiz staré listiny české, morawské, slezské, polské, lužické, bramborské, pomorské, meklenburské a t. d., w nichž, ač latíně psaných, konánj ta slowansky se přiwodj. *Urkundensammlung zur Geschichte des Ursprungs der Städte in Schlesien und der Ober-Lausitz v. Tschoppe und Stenzel. Hamburg 1832.* Též zbjrku neydwáwněgšjch slownjkůw latinsko-českých w Praze 1833.

2) Wiz též listiny, z nichž gednu na příklad gestě neúštěnanu z Archiwu kapitoly pražské zadu připogjme.

První zmínku o právu v Čechách činí Kosmas: že se totiž lid se svými rozepření před Kroka jako věly k auli z celých Čech hrnul ³⁾; kterážto slowitnost w'saudu cera geho Libuše po něm dosti dlouho držeti uměla, až jí konečně nesrownalost dvou k'atřů v) dědiny otcovské k odewzdánj saudu přiměla ⁴⁾. Wolen Přemysl, o němž tyž Kosmas výslowně prawj: že wšeka práwa, gichž země česká užjwala a gimj řjzena byla, tento Přemysl s Libušj ustanowil ⁵⁾, kterážto powěst až do čtrnáctého wěku mezi lidem se zachowala, gokož o tom Neyvyššj Sudj zemský za Karla a Wáclawa Ondřeg z Dubé: «Práwo české země dawno jest nalezené, ještě ot pohanstwie a najwiece ot Přemysla oráče a od těch panów, kteříž sú té chwile byli,» píše. Památkau duchownjho práwa gssau ustanowenj biskupská desátku ⁶⁾, a zákony, gež Břetislaw s biskupem Sewerem 1039 nad hrobem sw. Wogtěcha w Hnězdně Čechům prohlásil ⁷⁾. Že i práwa zemská dawno sepsána a knjžaty českými prohlášena byla, důkazy toho máme w práwech županských i zemanských kraginy brněnské 1229 ⁸⁾ a břetislawské 1237 a 1247 ⁹⁾, o nichž král Otakar Přemysl výslowně připomjná. Nesmjme se ohlžjeti na to, že čestj páni, zwlastě po wyhasnutj Přemyslowa rodu, swobodu swau tak wolně rozpaustěli, že žádných práw a náležůw psaných njeni nechtěli.

Tak také býwala práwa městská, tak nazwaná jura originalia, na nichž se zwlastě práwa brněnská a práwa hornická gjhlawská wytworilwše, po celých Čechách i Morawě rozšjřila a až do 1579 dotrwala ¹⁰⁾. W Lužici, Slezsku ano i na Morawě gako w Olomauci, a i w sewernjch městech českých zahnjzdilo se práwo magdeburské. Později za krále Jana

3) Crok — vir fuit hic in suis generationibus ad unguem perfectus, rerum secularium opulencia praeditus, iudiciorum in deliberatione discretus, ad quem tam de propriis, quam ex totius provinciae plebibus velut apes ad aluere ita omnes ad dirimenda conuolabant iudicia. Script. rer. boh. p. 9 et 470.

4) *ibid.* S. 11 — 15 et 471. Abhandl. d. k. böhm. Gesellsch. Fünfter Folge I. Band 1841.

5) Hic vir (Premysl) — omnia iura, quibus haec terra titur et regitur, solus cum sola Lubussa dictauit. Script. rer. boh. p. 19.

6, 7) *ibid.* p. 85 et 109.

8, 9) Ne autem ea iura, quae prius a nostris predecessoribus, ut a bonae memoriae duce Conrado et ab aliis postmordum aut a nobis in tota brneni provincia sunt statuta. Jura primaeva Moraviae. Brunnae 1781. p. 23. *Abb. d. k. Löh. Gesellsch.* 1786. p. 477. *Codex dipl. Moraviae* T. II. p. 209.

10) *Cursus ciuiliu sententiarum* Běh městských wýpowědj, kterýž 1536 w Litomyšli skrácen od Brikci z Licka wštel. Zwlastě práwo hornj městské Wáclawa II neywjce nám wedešj práwa z oněch ztracených půwodnjch práw zachowalo, kteréž se s hornjm práwem i do ciziny wedralo, na kterémž i posawádnj řád saudnj w c. k. rakauských zemjch z wětšjho dju založen gest. *Wiz Monumenta historiae Boemiae Dobneri* Tom. IV. p. 205. *Jura primaeva Moraviae* p. 43. *Versuch über die ältesten Municipalrechte* von Jos. v. Monse in die *Abhandl. der k. böhm. Gesellsch. der Wiss.* auf d. Jahr 1787. p. 75. *Geschichte der böhm. u. mähr. Bergwerke* von Peithner v. Lichtenfels. Wien 1780. Franz Ant. Schmidt *Berggesetzgebung*. Wien 1832. Joh. Ferd. Schmidt *Darstellung des Bergrechtes im Königreiche Böhmen*. Prag 1833. a *Geschichte des Bergbaus und der Berggesetzgebung im Königreiche Böhmen* von Grafen Kasp. Sternberg. Prag 1837.

a syna geho Karla nové uspořádánj wnitřnjch ustanowenj městskjch w Praze učiněno ¹¹⁾. Karel i wysazenj winnic ustanowil. Konečně ustanowenie Židům.

Práwnj rukopisy naše takto se rozwrhnauti mohau :

I. Práwo zemské české.

1. *Kniha starého pána z Rosenberka*: »Ktož pojme komornika Pražského na póbón X obce nejmá práwo měřiti, proto že to zwóle a kúpil se wšiu zwólii ¹²⁾.

2. *Řád práwa zemského*: »Kdyžby kto chtěl z hlavy bratra swého X tehdy z těch dědin móž učiniti co chce, jako z swých vlastních děoických.« Latině: *Ordo iudicii terre*: »Si quis pro capite fratris sui X post véro de ipsa hereditate idem actor et beneficiarii disponent tanquam de re propria prout eis videbitur expedire.«

3. *Maiestas Carolina*: »Sanctissimam Trinitatem X debite facere conservari. W českém gazyku máme dwoge stará přeloženj: a) *Řád české koruny*: »Swatú Trojici w jednotě a t. d. X aby we cí spolu w jednotě přebýwali« (překlad neauplný). b) *Řád a ustanowenie české koruny*: »Boha všemohúcieho ku pomoci wýwaje X wěno zjednatí zemským právem« (krátký wýtah).

4. *Ondřeje z Dubé wýklad na práwo zemské*: »Práwo zemské české dáwno jest nalezéne X na panowánie také jinde práwa neweď, než kdež jest zwod. Odhadánie jinde nečin, než kdež jest zwod a panowánie, aby práwo ku práwu sjednali.«

5. *Jus terrae Boemiae*: »Rex debet per subcomerarium in iudicio citari X Item omnia vadia recognita pertinent ad beneficiarios subcamerarii nec debent deleri sine eju consensu et voluntate« ¹³⁾.

6. *Kusowé o práwě dědin manskjch i swobodnjch*. »Tiemto během mnoho dědin manskjch«, a t. d.

7. *Wýpisj z desk zemskjch*. a) Nálezowé za krále Jana, b) za Karla, c) za Wáclawa, d) za Sigmunda ¹⁴⁾, e) za Ladislawa, f) za Giřj Poděbradského, g) za Wladislawa.

8. *Wiktorína ze Wšehrd knihy dewatery* o práwíech a súdiech i o dskách země české.

9. *Zřízení zemská Wladislawská* w Praze, r. 1500 tistěna.

II. Práwa městská.

10. *Cursus civilium sententiarum*. Běh městskjch wýpowědí Přemysla Otakara II. S malau změnou gsau o práwa městská brněnská, gjhlawská, kutnohorská, pražská, hradecká ¹⁵⁾ a t. d.

11) Uspořádánj to nacházj se na radnjm domě w tak nazwané »městské knize«, a s některými doplčky w knihowné kapitoly Pražské.

12) Tohoto práwa překlada sem geště nikde nenašel. Moge nové přeloženj doslowně latínské tistěno gest w Najdawnějších pomonkách prawodawstwa slowianskiego, wydal Andrzej Kucharski. Warszawa 1838. str. 279 – 344. Moge německé přeloženj gest u dworskjch desk w rukopisu.

13) Tohoto zemského práwa gest 126 článkůw, a přeloženj posud žádného se nenašlo.

14) Nálezowé panstj za krále Wáclawa a Sigmunda sebráni gsau Ogierem z Oetědlic.

15) Práwa tato wysla giž w XV věku bez mjsta a bez let, o kterémto wydanj objněn gedná Adaukt Voigt

11. *Jus municipale et montanum Iglaviense*. Práva městská i horní Jihlavska.
 12. *Constitutiones juris metallici Wenceslai II.* Práva královská hornická Wáclawa II.
 13. *Constitutiones civitatis Pragensis per certos ad hoc deputatos*: Wir Wenczlav Rokzaner Richter vnd Andres Goldner Seydel von Piesk atd. Od léta 1328 až do 1389.
 14. *Práva konšelská* a měšťanská za krále Jana, Karla a Wáclawa: »Najprwé že wšeliký konšel má poslušen býti purgmistra atd.«
 15. *Práva Soběslawská*: »Za času knjžete Soběslawa Wyšehradského atd.« (Gak se zdá, w husitských nepokojch sepsaná)

III. Práva cizá.

16. *Práva wikipildě sasického řádu*: »Pane bože všemohúci,« — přeložena z německého »der vermehrte Sachsenspiegel, auch das schlesische Landrecht genannt.«
 17. *Práva císařská*, gichž užíwáše rytierstwo i města po všem křestianstwi: »Buoh jest ustawil dwa meče na zemi« atd. gest to přeloženo z prwnj polowice šwábského zrcadla a druhá polowice téhož šwábského zrcadla gsau:
 18. *Práva welikého města Pražského*, a najprwé o lichwé: »Přisahuli já atd.«
 19. *Práva manská*: »Ktož manská práwa uměti chtěji atd.« z německého: das schwäbische Lehnrecht ¹⁶⁾.
 20. *Kniha magdaburských práv městských*, kteráž *Donát* slowe.

IV. Pomůcky k soudownictwji.

21. *Solfernes* nebo žiwot Adamów, a
 22. *Belial*, gako druhý djl Solferna. W obau knihách těchto gest rozwinuto soudownictwji starých wěkůw welmi obšjrně se všemi obřady a formalnostmi.

Rukopisowé obsahu práwnjho wšbec.

- 1) **A.** Rukopis w lennjch dskách na papjře w 4. obsahujcjj 116 str. w pergamenowé obálce.
 1—32. Casus. Petrus spoliavit Johannem in via pacis sine jure etc.
 33—75. »Ktož pojme komornika na pónoh atd.« gest to kniha starého pána z Rosenberka č. 1.
 76—116. »Notandum si quis pro capite fratris sui etc.« č. 2.

Acta literaria Bohemiae et Moraviae Vol. 1. pars 1. Prag 1774. pag. 27 pognenowaw ge »Decisiones casuum forensium secundum jus municipale Moravicum«. Krásný wjstisk na pergamené chowá se, gak mně František knjže z Lobkowic obšjrnu zpráwu o tom dal, w knihowně řádu německých rytjřů we Wjdní, gako tčá, že u neywyššjho kancleře hraběte Mitrowského obšjrnujčjj rukopis latíně a stegný s tjmto wydánjm w češtině se nacházj. Také práwa tato wydal Brikci z Licska w Litomyšli 1536, zkorrigowaw ge dle latinského půwoda i po giných exeuplárjch českých starých, gimž předeslal i práwa konšelska č. 14.

- 16) Wydána gest tato kniha w Litomyšli 1538, ač na tituli stogj: »Práva manská, lethá Pana našeho Gezu Krysta Syna Božjho 1538 tlacieny su tyto knihy w Slawném městě Olomucyze, gakožto swědčj připogená »Práva Zemská, Na kteráž se Práva manská wztahujj.«

- 2) **B.** rkp. Biblioteky weřegně Pražské XVII. F. 49 w 4. wazba stará zažloutlá.
 1—16. Řád práwa zemského č. 2.
 16—18. Kusowé o práwích dědin manských. č. 6.
 18—39. Výklad Ondřeje z Dubé č. 4.
 39—57. Práva starého pána z Rozenberka č. 1.
 58—108. Práva welikého města Pražského č. 18.
 108—110. Berna regalis generalis »Nos Wenceslaus« atd.
 111—156. Knihy zemských práw: »Pane bože nebeský« atd. č. 16.
 156—159. Summa integra berne regalis.
 159—168. Práva Soběslawská. č. 15.
- 3) **B. II.** rkps. též knihowny XVII. C. 22, na pap. we fol., wazba w prkenkách čerwená, kožená.
 1—14. Výklad Ondřeje z Dubé. č. 4.
 14—25. Práva starého pána z Rosemberka. č. 1.
 26—35. Řád práwa zemského. č. 2.
 35—38. Připis Ondřeje z Dubé králi Wáclawowi: »Hotowi sůce« atd. a pak Najjasnějšiemu Kniežeti atd., dále »kdyžby kto chtěl držeti dlúho koho w útociech« atd.
 38—44. Řád koruny české ciesařem Karlem potvrzený: »Swatú Trogici w jednotě« atd. č. 3. a.
 44—57. Práva země české ciesařem Karlem potvrzená: »Bolia všemohúcieho ku pomoci wzywaje« atd. č. 3. b.
 57 - 60. Práva manská. č. 19.
 60—61. Kusowé o práwích dědin manských. č. 6.
 61—64. Nález panský za ciesaře Sigmunda o listech.
 65—66. Nález za krále Ladislawa 1454 we čtwrt. d. sw. Prokopa.
 66—71. Berna regalis generalis regni Bohemie ciuit. et monast.
 72—73. Práva města Pražského o konšelech. č. 14.
 73—108. Práva rozličných přičin města Pražského welikého. č. 18.
 108—113. Obdarowanie od krále Jana: »že žádný Němec kterýby česky neuměl atd.« 1310.
 113—115. Ciesař Karel tčhto kusow potvrdil: »Najprwě že všeccka wina zemská atd. »Cechy se swými koruhwemi atd. Kdyžby rychtář člowěka otsuzeného otprawił.« 1351.
 116—118. Za času kniežete Soběslawa stalo sie jest swolenie atd. č. 15.
 118—119. Nález o nowého krále — o všeccky listy — o ležení — o škody — aby listowé dělani byli dle obyčeje starého — co mají od čeho wzieti u desk.
 120. Nálezowé za krále Wladislawa. 1486 ff. VI quatuor temporum quadragesime. Ku konci »Actum anno dni. MCCCCLXIX, ff. ij (in die Bonifacii).
 Stalo se obeczne swolenie při sw. Wáclawie na sniemie držanem czož se mince peniez branie dotycze atd.
 Najprwě aby žádný z miest ani z zemie nikam negezdil atd.
 O poprawach po kragich.

- 4) **B. III.** rkps. též knihovny XVII. E. 4. vazba w prkénkách kožená modrá.
 1—10. Nota que occurrunt circa officium regni Boemie circa tabulas. Pro maiori trina citatio atd. \times si iudeus citat.
 10. Poczynagi se przissahy rzadem: Na tom przisahám gimž mne P. wini atd.
 11. Sequuntur inuentiones baronum: Quia Petrus a paterna linea descendens atd.
 11—19. Žaloby porzad. Conqueritur pro debito x marcarum atd.
 19—42. De offensa coram rege vel iudicio plena. Si quis in presentia regis atd.
 42—48. Summa berne regalis de monasteriis.
 48—127. Knihy zemských práv: »Pane Bože všemohúczy atd.« č. 16.
 127—215. Práva velikého města Pražského. č. 18.
 215—222. Práva manská. č. 19. ku konci: »Skonáwagi se práwa myesczka, weska, sedlská.«
 223. »Práva koňelská a práwa panská, potom manská, naposledy práwa a řád panský toczys zemsky se všym rzadem súdu zemského, póhonowé, otipery, przysahy se všym wystřezženim a zprawu czeho se ma strzieci a kterak ma cziniiti sudye o rozlišne wyeczy. Jakož uzrzy ktož czisty bude a bude mu se srdcze radow
 5) **B. IV.** rkp. též biblioteky I. G. 18 na pap. w 4. vazba w prkénkách bělokožená.
 1—26. Ordo iuris terrae, et quidem incipiendo: »Nota quod si quis in presentia regis aut consilio pleno« etc.
 26—35. Querele. Conqueritur pro debito x marcarum etc.
 35—36. Forme iuramentorum. Na tom přisahám gimž mne P. wini atd.
 36—46. Nota que occurrunt circa officium minorum tabularum. Pro debito maiori
 47—104. Maiestas Carolina (latine). »Sanctissimam trinitatem« etc. č. 3.
 105—111. Tractatus theologici quidam.
 111—114. Epistola secunda Otakari regis de secundo bello contra regem Vugarie obtento.
 »Nostrorum felicium gesta« etc.
 114—134. Literé que dantur a beneficiariis purgrauio pražensi.
 134—150. Forme communes hereditarie.
 6) **B. V.** rkps. weř. biblioteky na pap. we folio, vazba w prkénkách žlutau kožj potažená.
 1—127. Incipit liber regum etc. biblicua.
 127—139. Ondřeje z Dubé wýklad na práwo české č. 4. a některé nálezj.
 7) **B. VI.** rkps. též biblioteky XVII. E. 17. na pap. w 4. vazba zažlautlá.
 a—ff. Knihy zemských práv. »Pane boze všemohuci nebesky otce pro twu ctnu stiedru dobrotu« atd. č. 16.
 ff—liij. Práva velikého města Pražského. č. 18.
 liij—lvij. Práva manská. č. 19.
 lvij—n. De citationibus secundum ius terre Bohemie.
 n—oiiij. Ordo iuris terre Bohemie. č. 2. Explicit anno MCCCCXV.
 pij—qvij. Jura Iglaviensia et moncium. č. 11.
 8) **B. VII.** rkps. též biblioteky weř. XVII. H. 29. w přjčnjm 4. vazba hnědokožená.
 Napřed některé poslednj wúle.

Práva Gjhlawská. »Ciesářské welebnosti potřebie gesta« atd. vlastně č. 10. Na konci: »Skonawagi se prawa Gihlawska a niektere prze s gich ortely a nalezy Leta od narozenie syna bożieho Tisyczeho pietisteho dwadzczateho w ten pondielij po sw. Kylianu a to na Kolinskem hradie nad Labem. P. S. de nedworzowica« atd.

Následuge Registrum na táž prawa. Ku konci: Anno incarnationis Saluatoris nostri Jhu. xpi. 1520 Filiij ante Marie Magdalene hoc registrum completum est in castro Co o niensi P. S. D. N.

Některé listy Karla, Wáclawa, Ladislawa a některých panuow.

Wyřezané prázdne listy.

Knihy práw Horníkóm wydaných od slawné pamieti Wáclawa druhého. Ku konci: Konecz registr tiechto Anno 1524.

Několik alchymických kauskůw od pozděgšj ruky.

9) **C**. rkps. knjzete Kolloredo-Mansfelda, we fol. na pap. pěkně psán.

1—21. Práwo země české Ondř. z Dubé. č. 4.

21—40. Práva starého pána z Rozmberka č. 1.

41—55. Poczina se rzad prawa zemskeho. č. 2.

56—58. »Hotowi gsucze každému« atd. ku konci »a počestného prawiti.« Dominus Andreas de duba Judex Supremus.

59—60. Najoswiecejnému Kniežeti a panu, panu Waczlawowi atd.

Kdyžby kto chtěl koho na vtocziech držeti atd.

Kdyžby kto chtiel koho pohnati an swe diediny ginym zapsal atd.

60—70. Poczina se rzad české koruny. Swatu Trogiczy w gednotie atd. č. 3. a.

70—91. Práva napředpsane zemie ceske prwepsanym cziesarzem Karlem potvrzena. Boha všemohúczieho ku pomoczj atd. č. 3. b.

91—96. Práva manska. č. 19.

97—98. Kusowe o prawiech diedin manských č. 6.

98—104. Nalez pansky za krale Sigmunda o listech.

104—105. Nalez pansky za krale Ladislawa.

105—112. Berna regalis generalis.

113—115. Práva miesta prazskeho weczsieho o konšelech. č. 14.

115—176. Práva miesta prazskeho welikeho č. 18.

176—184. Obdarowanie miestu prazskemu krale Jana.

184—188. Potvrzene kusy od ciesarze Karla.

188—190. Práva Sobieslawa knížete. č. 15.

»Codex hic rarissimus Juris provincialis Boemici temporibus Caroli IV. usitati nec in tabulis aut in alio Archivo regni facile est reperibilis. (?) Stokholmia relatus« etc.

10) **F**. rkps. Fürstenberský na pap. w 4. w bělawé wazbě.

1—19. Práva ceska panska. č. 4.

19—40. Práva pána starého z Rozmberka. č. 1.

- 40—58. Rząd prawa zemskeho, č. 2. Ku konci: »Skonawagij sie prawa panska, zemska, czeska, Leta narozenie Syna Bozieho Tysycziego atd. padesateho prwnieho« (1451).
- 59—63. Ondřeje z Dubé přpis Králi Wáclawowi (celý).
- 63—64. Kdyžby kto chtiel koho drzeti dluho na vtocziech.
- 65—77. Rząd czeske koruny cziesarzem Karlem. č. 3. a.
- 77—78. Item o všeccky listy že mnoho gest listuow atd.
- 78—79. Téhož článku počátek.
- 79—81. Panští nálezowé za krále Ladislawa.
- 81—82. Wýklad snuow (pozděgšj rukau).
- 83—85. Prawa pisarzska, miestopisarzska, prawo Ondraška mensieho pisarze.
- 85—89. Prawa najwýššich cztyr wrzednikuow.
- 11) **F. II.** rkps. Fürstenberský na pap. w 4. wazba w prkénkách hnědau koží potažených. »Per me wenceslaum de Semechow Anno M^o V^o septimo.«
- 1—6. Registrum super ius ciuile.
- 6—7. List krále Wladislawa o zběhlých lidech na Hor. Kutn. we čtwtrek před sw. M. Magdal. 1497.
- 7—9. Litere Wenceslai et Otakari ad statuta ciuilia Iglaviensia et registrum super istud ius.
- 9—10. List krále Wladislawa o poctiwosti lazebnikuow. W Praze, w pondieli před sw. Wawřinc. 1474.
- 10—12. O sladownicich, o pekařich. Z strany šewcuow nowinnikuow a wetešnikuow.
- 13—22. Prawa pražská: »Za času kniežete Soběslawa« č. 15.
- 25—63. Prawa miest všech hlawnich. Napřed gsau práwa konšelská č. 14., a potom Distinctiones oder der vermehrte Sachenspiegel, č. 16.
- 64—67. Prawa manská, č. 19. ku konci: feria iij ante procopi 1499.
- 68—69. Kusowé pány starými přemietáni, č. 6.
- 70—138. Prawa wikipdie sasického řádu, č. 16. ku konci o wěrné ruce a o woleni krále. Et sic est finis per me Wen. de Semechow A. D. 1499.
- 138—139. Zahájenie a zdánie sídu.
- 139—140. O pokoře wraždnlíka, Pokora wraždnlíka atd.
- 140—149. Jura ciuilia ciuium, č. 11.
- 150—186. Excerpta de libro Cursus sententiarum ciuiliium, č. 10.
- 186—187. Copia super maleficos homines. Kdyžby se přihodilo žeby jeden člowěk nařekl jiného zhářstwem atd.
- 188—189. O koruhwech, které mají napřed jiti.
- 189—190. Zahájený Saud.
- 190—191. Anno D^o iij^o die beati Anthonii Judicium generale.
- 191—192. Clo, řeznici, železo a suol, slady, řemeslnici, podruzijhry, cla w bránách, wořechy.
- 192—197. Zahájenie práwo (po magdebursku).
- 197—213. Práwo zemské. (Wýtah z Ondřeje z Dubé), č. 4.

- 213—214. Řád u desk. Komuž trh kladů atd.
- 214—220. Sněm o suchých dnech letničných 1497.
- 220—224. List páně Pernšteinského o to, což se saudu komorného dotýče.
- 224—229. Sněm anno atd. lxxix. f. iiii post Francisci.
- 230—240. Wybranie z práv zemských od Přemysla oráče ustanowena a najprvé Statuta ciesaře Karla. (Gsau to vlastně někteří článkové Majestatu Karolinského), č. 3.
- 241—243. Pankhart, sebránek, padůch, chlap, zlosyn, o cizoložných ženách, o přísahách.
- 243—244. Zahájený súd. (Slovo od slova gako na listě 189).
- 245—253. Sněm o Letare 1485.
- 254—258. Sněm w ponděli po suchých dnech postních 1492.
- 259—260. Nálezowé anno 1410 ff v. post Jeronymi.
- 260—276. Sněm o panich rytieřstwu a měšťanech čtwtvř.
- 276—279. Sněm. Mý Wladislaw. O papeži. De communione. O prawich, o zápisich, o přechowávání giných. O cle, o pikhartich, o zápisu.
- 12) **HA.** rkps. na pap. we fol. Lij listů a 8 listů registjtk I. 1528 w pátek po sw. Rzehorzy u mne. Knihy praw hornikom wydanych od Slawne pamieti Waclawa druhe^o mezi Krali Czeskymi w pocztu šeste^o Krale Czeske^o. Ku konci: »Skonawagij se knijehy prawa Kralowskeho wšem hornikuom po Kralowstwij Czeskem obywgagijcym wydaneho od naiyasniejšieho knijzete a pana. Pana Waclawa druheho. Šesteho Krale Czeskeho a polskeho. Kteryž leta Panie M^oCCCC^o Miesyce Czerwna niekterakym Wlachuom rozkázal gest groše nayprwe v hory dielati a kowati. Od nichž y podnes slowe v hory wlaskey dwuor.«
- 13) **H.** rkps. Hořowický na pap. w malém 4. wazba nowá w mramorowané kůzi.
 1—17. Práva zemská země české, č. 4.
 17—29. Řádowné zemského práwa, nayprwé o hlavu, č. 2.
 29—36. Práva starého pána z Rozmberka, č. 1.
 37—48. Některé články z Ustawenie Ciesaře Karla. Cap. 14. O zápowědi dědin a hrađuow — až — cap. 149. O sirých pannách za muž wdanie. Ku konci: »Skonawagij se prawa zemská czeske zemie Letha božie^o Tisyczyeho čtyrzisteho Šedesateho druheho w sobotu po sw. Girzij.«
- 14) **H. II.** rkps. Hořowický pap. we fol. codex c. 1. 576 listůw, z prwnj polowice šestnactého wěku.
 1—12. Práva země české, č. 4.
 12—13. Juramentum pro negativa. Na tom přísahám že sem se stawěl Waclawowi Zmrzlikowi ten den na sw. Giří atd.
 13—20. Nota que occurrunt circa officium minorum tabularum. Item pro debito maiori trina citatio. Pro debito fidejussorio maiori trina citatio etc. X posset etiam dotare, sed dotalium non tenet, nisi poneret disgregationes (disbrigationes).
 20—21. Forme iuramentorum. Na tom přísahám jímž mne P. winí atd.
 21—30. Forme querelarum.

- 30—34. O uwázanie s komorníkem. Item uwázanie s komorníkem takto podlé práwa má býti: od starosty komorníciho, ježto on w swa registra má zapsati atd. Item kdyby bylo sedm bratří nedilných atd. Item najprwé .po puohonu když se požene k kterému roku atd. × pakli který nestane, ztratí swé práwo atd. Item Také páni prawi, že sú swobodni, že z swých nálezuow starých w zemské dsky zapsaných mohú jich ujiti i přičiniti atd. Item jest panský nález, že pán zemský nemá před úřad menší pohoběn býti z mnoha neb z mála atd. Item Wisa jest jakoby řekl widěl sem, a jest proto, jestližebý atd. Item odpor jest všem obecná obrana proti každému práwu atd. × že nemá swé pře proto ztratiti.
- 34—42. Nalezeno a ustanoweno, jakož jest bylo od staradáwna bráno od desk atd. × tu sobě jim oprawi.
- 42—43. Formule: Da monitionem etc. (latíně).
44. Zabájenie saudu. »Krajuow jest dwanaet.«
45. Wýpisek z knihy starého pána z Rosemberka. (§. 156 — 192) Ze zlodějstwa jeden póhon též práwo pohoniti jako z plena; práwo woda; z lesa porubenie a t. d. × ze spráwy dědin trój póhon práwo swědky wěsti. Item když koho poženu trójim póhonem, netřeba státi pohnanému než k poslednímu roku neb póhonu. A útku nemóz žádný wložiti poručník pře, než sám kohož se pře dotýče.
- 45—78. Počínají se nálezowé českého krále Jana slepého. I Zdislai A. 2. 3. Barones inter Wok de Krawar, Plichta de Adlar, Plichta de Rozdialowicz, Albertus de Krir; ibidem iuxta a t. d.
- 78—83. Acta pro tempore regis Wenceslai. D. Andreas de Duba index supremus: Najoswěćenějšímu knížeti a pánu p. Wáclawowi římskému a t. d. × milost činiti a stran ndržeti. Tuto se piše o čtyrech úřednicích najvyšších a t. d. O bráni od desk × ale chowati jej ani tepla ani studena, ani syta ani lačna až do swé wuole, nebo do smlúwy o swé práwo.
- 83—90. Albus novus citationum tempore regis Wenceslai. Johannes de Sowogowic citat Jarossium de Opočna a t. d.
- 90—103. Temporibus Sigismundi imperatoris. Quarto Matthie A. 2. Anno dom. 1437. f. ij a. purif. Marie etc.
- 103—129. Temporibus Zdislai (sic, l. Ladislai) II Johannis Dupowec J. 2. (Sněm obecný r. 1454 Fol. 124.)
- 129—172. Temporibus Georgii regis.
- 172—177. Naučení o řádu u desk: »Gindřich z Michalowic a t. d. znamenawše že země z daru božihó naše česká upokojena jest a t. d.
- 177—180. Wy úřednici kteříž ste od nás w tyto úřady usazeni.
- 180—184. We jmeno swaté a nerozdílné Trojice amen. Jakož všickni i každý zvláště dobří lidé mají se starati o obecné dobré w této wlasti a t. d.
- 184—188. Sněm w Benešowě l. 1474 (zápis).

- 188—195. Swolenie na sněmu, kdy Wladislawa za krále wolili.
 195—245. Wypisy z desk zemských za krále Wladislawa.
 245—251. Pro ecclesia in Drachow. 251—263 prázdno.
 264—285. Opět wypisy z desk a z register purkrabských.
 285—288. Spis Šatného—Sigmunda Chmelického—M. Prokopa.
 288—290. Řád stawu panského. Léta a t. d. 1501 w úterý po swátosti a t. d.
 291—399. Opět wypisy z desk zemských.
 399—418. Akta wšeliká za krále Wladislawa. 418—432 prázdno.
 432—437. Barones iudicio presidentes ab anno 1388 sq.
 437—468. Ad communia templa a t. d.
 469—472. Zápis krále Wladislawa dd. 1508, čtврtek den sw. Wawř.
 472—494. Registra privilegij na Karlsteině chowaných od r. 1501.
 495—525. Akta za krále Wladislawa.
 525—540. Řád korunowanie krále českého (celý).
 540—555. Opět akta za krále Wladislawa.
 555 až ku konci. Maximilianus div. fav. clem. Rom. rex oc. dd. 18 Apr. 1506.
- 15) **H. III.** rkps. knihowny Hořowické na pap. we Folio.
 Knihy čtyry práw hornických, psány skrze Giřjka Hynka z Křešic 1531.
 Práwa Gihlawská.
- 16) **J. I.** rkps. na pap. w 4° od l. 1490 u pana Josefa Jungmanna.
 Práwa kráľowska Hornikuow Wáclawa druhého.
 Běh městských wýpowědi.
- 17) **J. II.** rkps. na pap. w 4. 336 listů od r. 1529 též u pana Josefa Jungmanna.
 Práwa miestska panow hornijkuow hory kuthny, kterychžto używagij przy saudijeh na rathauze.
- 18) **K. I.** rkps. Klatowský w Klatowech na radnjm domě.
 Práwa welikého města Pražského, č. 18.
 Práwa magdbsurská.
- 19) **K. II.** rkps. Kutnohorský w Hoře na radnjm domě, wždy dwa listy pergaměnu a čtyry papjru we fol., wazba modrokožená s mosaznými knoflíky. Na desce starý nápis: Jus ciuile et montanum. Fasc. D. V. N. 5760 scriu. oecon. 27.
 1—43. Jus regale montanorum. »Wenceslaus Dei gratia secundus (sextus) rex Bohemie« oc.
 43—98. Hye hebet sich an di perkrecht di Meister Johannes von Gelhawsen gedewtschet hat. Wir Wenczlaw der ander Kunig czu Behem oc.
 99—253. Liber sententiarum primislaj qui postea dictus est Ottagarus. »Imperatoriam majestatum non solum armis« oc. Nad tjmto gest napsáno 1245; poslednj dvě cifry gsau škrábány, gakoby býwalo 1261. Na konci 7½ listu pozdnějšj rukau: Letha MCCCCLXV Jan Ways a Wit Piser a Mikuláš Štohlar wyslání sú byli do Gihlawy pro naučenie z práw jich na tyto kusy.

- 20) **K. III.** rkps. Kutnohorský, gegž Voigt w popsánj múnj českých uwádj: Kn. práw Gihlawských příležiecti zvláštie Miestu na Horách Kutnách, y k Horám Studyz, wydaná od Muzuow múdrych a potvrzena od Nayjasniegšijch Knjz a Pánuow, Pana Wáclawa Krále českého a Pana Przemysla Syna gebu tehdy Markrabi Morawského a Rakúského, Styrského y Korutanského Wéwody a t. d. č. 12.
- 21) **L. I.** rkps. knihowny Lobkowické w Praze.
 Ondřeje z Dubé wýklad na práwo země české, č. 4.
 Práva starého pána z Rosenberka, č. 1.
 Statuta neb ustawenie ciesaře Karla, č. 3.
 Práva ciesařská, č. 17.
 Práva welikého miesta Pražského, č. 18.
 Práva manská, č. 19.
- 22) **L. II.** rkps. též knihowny Lobkowické.
 Instrukci menším úředníkóm při dskách zemských: Gindřich z Michala najvyšší komorník a t. d.
 Ondřeje z Dubé Wýklad na práwo země české, č. 4.
 Práva starého pána z Rosenberka, č. 1.
 Zpráva o poprawě.
 Ondřeje z Dubé připis králi Wáclawowi.
 Statuta neb ustawenie ciesaře Karla, č. 3. a.
 Conclusa diete regni Boěmie 1469.
 Conclusa diete regni Boěmie 1480.
 Jura Ducis Soběslai (pozděgšj rukau), č. 15.
 Statuta Caroli (česky), č. 3. b.
 Preiudicata (nálezowé) sub rege Wladislao.
 Ritus coronationis regis Georgii.
 Berna regalis de ciuitatibus et monasteriis.
 Jura seu solutiones a monasteriis et ciuitatibus subcamerario regni pendenda.
- 23) **M. I.** rkps. w knihowně českého Museum N. 684 na pap. we Folio 307 listůw, wazba stará hnědokožená s mosaznými knoflíjky.
 ai—biiij. Registřik na Distinctiones, č. 16.
 biv—bv. Constitutio Sigismundi imperatoris anno 1437.
 bv—bix. Registřik na práwo země české a ustawenie Karla.
 bix—lxvi. Práva Soběslawská, č. 15, a koňšelská, č. 14.
 bxvij—lxx. Práwo wikipildě řádu Sasického, č. 16.
 mi—nvij. Zemské práwo České, č. 4.
 nvij—oxij. Práva starého pána z Rosenberka, č. 1.
 oxij—pxij. Řád práwa zemského, č. 2.
 pxij—pxiiij. Statuta ciesaře Karla, č. 3. a.

- pxiii—qvij. Řád a ustavenie české koruny cesařem Karlem, č. 3. b.
ku konci připogeny gsau formule přjsah.
- 24) **M. III.** rkps. též biblioteky musegnj, Nr. 767, na pap. w 4. 161 listův, wazba polowice stará černokožená.
- 1—36. Práva zemská česká. č. 4.
36—63. Práva starého pána z Rozmberka. č. 1.
64—109. Ustawenie cesaře Karla až do XXXVIII článku. č. 3. a.
109—112. Několik článkův k zemskému právu.
112—114. Ustawenie panské za krále Sigmunda, co má bráno býti od desk.
114—126. Nálezowé za krále Ladislawa.
126—129. Summa celá berně královské od klášterův a měst.
129. Coronatio regis Georgii oc.
130—155. Ustawenie cesaře Karla č. 3. b.
155—160. Přípis Ondřeje z Dubé králi Wáclawowi a o čtyrech úřednicich najvyšších.
160. Přisaha krále Giřiho.
- 25) **M. III.** rkps. též knihowny Nr. 685, na pap., w malém fol., wazba bělokožená. Někdy náležel Prof. Riegerowí, gá sem geg kaupil od Krameriusa a darowal Museum.
- 1—39. Práva cesařská. »Pane bože všemolúci.« č. 17.
39—84. Práva welikého města Pražského. č. 18.
84—88. Práva manská. č. 19.
88—94. Práva konšelská. č. 14.
96—116. Ondřeje z Dubé Wjklad na práwo zemské. č. 4.
116—135. Práva starého pána z Rosemberka. č. 1.
135—150. Řád práwa zemského. č. 2.
150—153. Přípis Ondřeje z Dubé králi Wáclawowi.
154—171. Řád a ustawenie české země. »Boha všemohúcieho« atd. č. 3. b
172—184. Statuta ciuilia iglaluiensia. Jura ciuitatis iglaluiensis. Jura montanorum et urborariorum. Ku konci: Expliciunit statuta et Jura ciuilia iglaluiensia et aliarum ciuitatum per terram Boemie.
185—187. Priuilegium communitatis theutonicalis.
187—199. Statuta Caroli imperatoris, Řád a ustawenie české koruny cesařem Karlem potvrzený. »Pomoz milý hospodine« atd.
202—402. Práva wikipildě řádu Sasického, č. 16, ku konci: Finis Anno dni. 1448 circa festum Simonis et Jude.
- 26) **M. IV.** rkps. též mus. knihowny Nr. 776 na pap. w 4. 302 listy, wazba stará bělokožená.
- 1—175. Práva wikipildě řádu Sasického, č. 16. ku konci: leta atd. lv. (1455) tu sobotu po božiem tiele.
177—178. Nalezeno a ustaweno, iakž bylo odstaradawná bráno od desk.
178—179. Za krále Ladislawa panští nálezowé l. Bož. liiij (1454) f. v. in die procopi.
180—302. Belial. č. 22. ku konci Anno dni. atd. lix* (1459).

- 27) **M. V.** rkps. též biblioteky musegnj N. 768 na pap. w 4.
 1—40. O čtyrech cznostech stežegných.
 40—41. Rozumové rozliczných mudrczuow 41—55. Seneky knihy o mrawiech.
 55—67. Obdarowanie starému miestu pražskému od krále Jana 1310, od Karla 1.
 67—69. Práva Soběslawská č. 15.
 69—78. Berna regalis generalis regni Boemie.
 78—80. Práva o konšelech a gich radách. č. 14.
 80—152. Práva welikého miesta pražského č. 18.
 152—158. Práva manská. č. 19.
 158—170. Kusowé o práwie diedin manských. č. 6.
 170—242. Nálezowé panští za krále Sigmunda až do Wladislawz.
 242. Rozsudek krále Wladislawa mezi pány rytierzi a miesty.
- 28) **M. VI.** rkps. též musegnj knihowny Nr. 769 na pap. w 4, wazba w prkénkách l. lau
 kožj potažených.
 1—2. Astrologické poznamenánj pozdnějšj rukau.
 5—76. Práva ciesařská, č. 17.
 76—88. Práva manská zemé české, č. 19.
 88—90. Kusowé o práwě dědin manských, č. 6.
 90—93. Ustawenie a zjednanie pánuow a zeman zemé České za ciesaře Sigmunda krále českého, co bráno od desk.
 93—95. Za krále Ladislawa panští nálezowé 1454.
 95—96. Od pečeti jeden groš Léta páně Mcccijj (*sic*) král Karel ustanowil jest.
 96—97. Pankhart, sebranecz, chlap, zlosyn, czwikyř, zenima.
 97—102. Zpráva o konšelech a o gich radách. O nowych konšelech. O wolení nových konšel od starých. O wolení úřednikuow přisežných, ku konci: a tak buď nyní na tom přestáno.
 103—116. Řád a ustawenie české koruny ciesařem Karlem, č. 3.
 116—129. Berna regalis generalis (necelá).
 129—328. Kronika česká. — Mnozi lidé rozumni atd. Ku konci: Léta Božie^o M^occccxvii^o dokonauy sú tyto knihy ten pátek den s^o Ippolita przed wzetijm panny Marie na nebo králowny nebeské. A psal ge Jan Trubacz Služebnik panuow Nowomiestských gich milosti y také swázal atd.
- 29) **M. VII.** rkps. též knihownymusegnj »Kniha Tallmberská« N. 160. na pap. we Folio, pěkně psána, wazba stará bělokožená.
 1—30. Práva zemé české. (Ondřeje z Dubé), č. 4. a t. d.
 30—147 a 162—194, též 204—276. Wypisy z desk zemských: nálezowé krále Jana a t. d.
 147—157. Graumina sgednocených pánuow na krále Giřiho; it. 419—427.
 194 sl. Donationes pro ecclesia in Drahow.
 296 sl. Horní práwa krále Wladislawa a t. d.
 310 sl. Index literarum que dotationes monasteriorum et ecclesiarum concerunt.

- 370—381. Rozepře pražských a jiných měst s pány českými.
 342—363. Poznamenanie truhlic priuilegij na Karlsteině. \
383. Poznamenanie roduow panských pod gednau.
 384 sl. Wýtahowé z desk zemských: akta za krále Wladislawa.
 402—413. Řád korunowanie krále a králowé.
 416. Krále Wladislawa rozlični listowé.
 417. Mikuláše Šlika list k sněmu.
 418. Artikulowé měst panuom a rytieřtwu.
 430—445. Maximiliani imperatoris et Wladislai regis litere etc.
- 30) **M. VIII.** rkps. též musegnj knihowny N. 771¹; nový ze starého přepsaný w 4.
 Práva země české (Ondřeje z Dubé), č. 4.
 Práva starého pána z Rosenberka, č. 1.
 Řád práwa zemského, č. 2.
 Práva zemská od ciesaře Karla ustawená, č. 3. a.
 Nálezowé za krále Ladislawa.
 Práva kniežete Soběslawa, č. 15.
 Řád koruny české, č. 3. b.
 Ritus coronationis Georgii regis.
 Reposita in Karlstein.
 Forma Pražanuom daná od ciesaře Sigmunda.
 Práva zemská a miestská ciesařská, č. 17.
 Práva welikého miesta Pražského, č. 18.
 Knihy práwa manského, č. 19.
- 31) **M. IX.** rkps. též knihowny musegnj N. 771. w 4.
 Kniha nálezuow, z níž Wladislawské zřízení zemské sestaweno.
- 32) **M. X.** rkps. též musegnj knihowny N. 688. na pap. we folio, wazba bělokožená mosazi okowaná.
 Práva městská hornikuow Kutnohorských: Ciesařské welebnosti potřebie jest atd. č. 10., ku konci: Giž gest konec z práw . . ských budíž buoh pochwálen na wieky wiekuow amen. lleta panie M^o.cccc^o.lxvij^o w úterý na sw. Mikuláše.
- 33) **M. XI.** rkps. též musegnj knihowny N. 686. na pap. we folio, wazba hnědokožená s mosaznými knoflíky.
 Práwo welikého města pražského, č. 18. počátek a konec chyb.
- 34) **M. XII.** rkps. též knihowny musegnj N. 782. na pap. w 4. wazba nowá. Cursus ciuillium sententiarum seu iura ciuilia Bohemie et Morawie cum interpretatione bohémica: Běh městských wýpowědí. Anno 1533.
- 35) **M. XIII.** rkps. též knihowny musegnj N. 690. na pap. we fol., wazba w hnědé presowané kůži.
 Kniha magdburských městských práw, kteráž Donát slowe, č. 20. Transumptus et finitus mense Julio die saturni anno nato christo 1543.

- 36) **M. XIV.** rkps. též biblioteky musejn N. 772. na pap. w 4. Práva Litoměř gest wýpowědi kmetuow magdburských i litoměřických.
- 37) **M. XV.** rkps. též musejn knihowny N. 773. na pap. w 4., wazba hnědá pres s mosazným kowánjm.
Práva Litoměřická t. g. wýpowědi kmetuow litoměřických i magdeburských rozličným městům dané od A primo až do N. XI.
Práva miesta Pražského wětšieho a najprwé o konselech. S i — S iij. č. 14.
Práva rozličných příčin téhož města Pražského welikého. S iij — Z ij. č. 18. ku konci: Léta od narozenie syna božie^o M^oV^oxij^o w sobotu po božím tiele na den sw. Bonifacia per me Johannem de Thowaczow pro tunc in lithomierzicz.
- 38) **M. XVI.** rkps. též musejn knihowny na pap. w 4. č. 780 w papjrowé wazbě.
1—3. Statuta consilij ciuitatis pragensis et primum de rectora consulum.
»Naiprwe že wšeliký konšel má poslušen býti purgmaistra« atd. č. 14.
3—55. Jura ciuilia pragensis ciuitatis et primo de vsuris. Přisahuli iá které^o lo-
wěku atd. č. 18.
59—148. Jura Appellationum id est Orteluow. Czwu swestirn ebenburtig von var^o nd
von muter oc. Znamenité gest že wšecky nadpisy kapitol gsau český ay,
kdežto text gest německý. Na listě 114 počjwagj se Distinctiones, a sice ij:
Mietet einer ein hawz czu einem czinse oc. až do 21., a zas prwnj: Joel ere
got, das ich wil rechte orteil sprechen oc. až do osmi, pak zas prwnj: oz
k sudu pozenu. Weme vor geboten wirt oc. až ku konci wždy znouw čj-
nagjce. Poslednj slowa: Was die meijste menynyge volbort in dem ra las
sol der mijner teil nachfolgen oc.
Et sic est finis Anno dnice. incarnationis 1461 in vigilia sti. pauli hora quin-
decima In horsouiensi tyn per Johannem de egra oc.
- 39) **M. XVII.** rkps. na pap. we fol., též knihowny musejn č. 724. Iglauer Rechte.
1—20. Wie man ein Gericht hegen soll.
21—50. Hie hebt sich an die Handfest der Stat Iglaw.
51—94. Alhie hebt sich an das Buch Sententiarum.
95—165. Hie heben sich an die Pergrecht von allerley stacken vnd die Register.
166—190. Diese nachgeschriebene Recht hat König Ottogarius gesetzt nach Christi ge-
burt Im Tausend vnd in dem neun und sechzigisten Jahr über alles Behner-
landt. W letech gest wynecháno zwei hundert (1269).
191—213. Sequuntur varia rescripta in Bohemico et primo simplex informatio.
214—238. Municipalia iura Wenceslai regis, č. 12.
239—244. Sententiae super causis dubiis diversis ciuitatibus et oppidis in Iglavia.
245—249. Fragmenta vnterschiedener Rechte.
249—253. Ordo et articuli tutorum.
255—263. Ex iure montanorum scitu digna.

264—277. Diffinitivae sententiae quae super causis dubiis diversis ciuitatibus et oppidis in Iglavia sunt transmissa.

278—327. Vnterweisung bey der röm. kais. Majestät gesucht. »Im Jahre 1566 ums Pfnigsten oc.

- 40) **M. XVIII.** rkps. též musegnj bibliotheky Nr. 770 na pap. w 4. z předu gest obrázek na pergameně a w monogrammu ~~SM~~ leta 1525.

Práva královská hornická Wáclawa II, č. 12. K tomu připsána gsau dalšj nařizenj hornj, počjnagjcy od leta 1534 až do 1601.

- 41) **M. XIX.** rkp. též musegnj knihowny na pap. we fol., č. 689.

Distinctiones oder der vermehrte Sachsenspiegel. Dis buch is ein buch des rechtin zu Wygpilden in Sechsischer art oc. ku konci: Iste liber est completus in crastino omnium sanctorum seu in die animarum anno dni M^o CCC^o nonagesimo septimo Deo gratias. Takový rkps. bez let ustaupila knihowna do Wratislawi za giný český.

- 42) **M. XX.** rkps. též knihowny musegnj N. 732, na pap. w mal. fol.

Nálezowé za krále Ladislawa.

Registrum na priuilegia králowstwie českého.

Zápisowé za krále Sigmunda a giná akta wálek husitských.

Zříjzenij wogenské Jana Žižky z Trocnowa.

Rokycanae mandata a giná latinská duchownj nařizenj.

Erzbischof Ernst II, Briefe 1627 bis 1629 pozdnějšj rukau.

- 43) **M.** rkps. Jana rytjře z Nowé Hory (Neuberg) na pap. 4., wazba w prkénkách bělokožená pressowaná.

1—49. Práva Rziská. Pane bože všemohúczy nebeský otce atd., č. 17.

49—74. Práva zeinská, (Wýklad Ondřeje z Dubě), č. 4.

74—95. Práva kteráž byla u pana Starého z Rozmberka, č. 1.

95—114. Řád práwa zemského, č. 2. Ku konci: Skonáwagi sie práwa panská zemská česká.

114—119. O čtyřzech vrzedniciech Nayvyššych. Hotowi gsucze atd.

119—130. Rząd české Coruny Karlem cziesarzem potvrzeny. Swatú Trogiczy w gednotie atd. Poslednj článek: O korunowáni krále i králowé Poczestnost králowstwie atd. Na konci: hic est defectus magnus.

130—131. Nález za krále Ladislawa Leta b. 1454.

131—135. Nález panský za cziesarze Karla Slawné pamieti o listech. Item o wšěcky listy zie mnoho gest listuow starých a t. d. Cziesarz Karel prawij: Ale zie na wšaky den a t. d. Vrziedniczy slowu od vrzadu.

135—137. O swiedziczech. Weliké vzitecznosti a t. d.

137—143. Registrum neboli zpráva na statuta zemie czieské cziesarze Karla. Prwá kap. O pohanech atd.

143—169. Statuta czieske zemie cziesarzem Karlem potvrzena. Boha všemohúczicho a t. d.

169—174. Práva manská zemie czieské, č. 19.

- 174—180. Kusowe zvláštní diedin manských, č. 6.
 180—181. Pankhart, sebranez, paduch, chlap, zlosyn.
 181—188. Leta od n. s. b. 1310. Obdarowanie miesta stareho prazskeho krale m.
 188—193. L. 1351. Obdarowanie miesta prazskeho Karlem. Koruhwe.
 193—195. Práva Kniežete Sobieslawa, č. 15.
 195—197. Práva rozlicných prziczin téhož miesta prazského, č. 18.
- 44) **V. III.** rkps. Jana rytjže z Nowé Hory na pap. we folio, wazba hnédokožená.
 1—29. Práva zemská zemie české. č. 4.
 29—56. Práva Pana Starého z Rozmberga. č. 1.
 56—76. Rząd práwa zemského a nayprwé o hlauu. č. 2.
 76—79. O čtyrzech wrzednicziech nayvyšších. Hotowi gsuce atd.
 79—82. Dominus Andreas de Duba. Najoswiecenięsiemu Kniežeti atd.
 82—95. Rząd české koruny cziesarzem Karlem potvrzený. Swatú Trogiczý atd.
 95—120. Práva naprzedsané české zemie prwepsaným cziesarzem Karlem pot Boha všemohúczieho atd. č. 3. b.
 120—126. Práva manská české zemie. č. 19.
 126—129. Kusowé vlastnij z práw diedin manských. č. 6.
 129—135. Nálež panský za ciesarže Sigmunda o listech.
 135—137. Nálež panský za krále Ladislawa 1454.
 137—147. Berna regalis generalis. Sessiones. Ordo seu modus colligendi. Jus collectorum Notarii maioris. Jura notariorum minorum. Litere maiestatis pra collectione berne generalis. Summa integra berne: Monasteria, Ciuitates. Deperiencie. Alienaciones. Indulta. Proscripta firmata. Proscripta nondum firmata. Alia proscripta. Census hereditarius. Ruga regalis. Statuta pretorii. Testes pro capite ad iuramentum non admissi. Jus iudicis curie. Jus subcamearii. Censu de ciuitatibus dne. regine. Summa de ciuitatibus dne. regine.
- 147—149. Práva miesta prazského wietšieho o konšelech. č. 14.
 149—227. O Lichwie. Przisahuli ia atd. č. 18.
 227—238. Obdarowanie star. miest. krale Janem 1310.
 238—243. Potwrzenie kusuow ciesarzem Karlem 1351. O nápogich. O korúhwech a giné kusy.
 243— Práva Sobieslawská. č. 15. ku konci 1473.
- 45) **P.** rkps. na radnjm domě starého města Prazského na pergameně krásně psán we folio, 268 listůw, wazba nowěgšj hnědá s mosazným kowánjm.
 5—25. Wyklad Ondřeje z Dubé na práwo zemské. č. 4.
 25—42. Práva starého Pana z Rozmberka. č. 1.
 43—57. Řád zemského práwa. č. 2.
 57—73. Ordo iuris terre boemie. č. 2.
 73—78. Práva manská. č. 19.
 78—81. Modus colligendi bernam et litere maiestatis de eodem.

- 81—82. Kusové o právě dědin manských. č. 6.
 83—91. Statuta ciuilia Iglaviensia: Nos Wenceslaus oc. 11.
 91—82. Jura montium et montanorum uel elaboratus de iure oc.
 92—96. Priuilegium et iura ciuium de Brunna. Nos Wenceslaus oc.
 97—148. Práva města Pražského (konšelská) č. 14. a dále o lichvě č. 18.
 148—249. Cursus ciuiliium sententiarum. Quidam proposuerunt oc. č. 10. *)
 249—253. Quedam statuta Clementis pape VI. Dolenter referimus oc.
 253—257. Summa integra berne regalis.
 258—263. Statuta Judeorum. Karolus oc.
 263—264. O mýtu malé Strany. Wáclaw z božij milosti oc.
 264—267. Wysazenie winnic. My Karel oc.
- 46) **P. II.** rkps. na témž radnjm domě v Praze na pap., we fol. 346 listůw mimo reg-
 strum a giná poznamenánj, wazba w bjlé swinské kůzi s mosaznjm kowánjm a záponkami.
 1—115. Cursus ciuiliium sententiarum. č. 10.
 115—120. Quedam ciuibus occurentia secundum Clementem papam sextum.
 120—130. Statuta ciuilia ciuium Iglaiensium. č. 11.
 130—132. Jura moncium et montanorum.
 132—137. Priuilegia et iura ciuium de Bruna.
 137—141. Statuta Judeorum.
 141—142. O mýtě malé Strany.
 142—146. Řád kterak sú winnice wysazeny.
 146—152. Berna regalis generalis regni Boemie.
 152—154. Práva města Pražského o konšelech. č. 14.
 154—209. Práva města Pražského welikého. č. 18.
 209. Statuta pretorii seu consilii maioris ciuitatis Pragense de homicidio oc.
 209—233. Výklad Ondřeje z Dubé na práwo zemské. č. 4.
 233—254. Práva stareho pana z Rozmberka. č. 1.
 254—271. Řád zemského práwa. č. 2.
 271—276. Práva řečí českú ta jimžito manové maji súzení býti. č. 19.
 276—277. Kusové o právě dědin manských i swobodných. č. 6.
 278—297. Ordo iuris terre Boemie. č. 2.
 297—307. Práva Soběslawská, č. 15. Krále Jana a Karla o konšelech oc.
 307—318. De statu et mutatione romani imperii per Ludolphum de Columpna.
 318—323. Epistola Constantini super donatione ecclesie Romane.
 323—327. Ondřeje z Dubé přípís králi Wáclawowi a o čtyřech najwyšších úřednicích.
 327—346. Ustawenie ciesaře Karla. č. 3.

*) W této knize gest patrně widěti, že tento běh práw městských w užíwánj byl, neboť listy 148—249 gsau tak opotrebowány a setřeny, že na mnohých mjstech čeruidla nezůstalo, kdežto naproti tomu počnje od článku o lichvě až do 148 listu jako netýkány zůstaly.

- 47) **S.** rkps. knihovny Strahovské na pap. w 4.
Právo královské horníkuow Wáclawa Druhého, č. 12.
Práva Gihlavska od Petra Přespole z Prahy, měšténina Kutnohorského z latiny přeložena a 1460 přepsána.
- 48) **Š.** rkps. w knihovně hornj Akademie w Štáwnici w Uhřech.
Knihy práw Horníkům wydaných od Slavné pamieti Wáclawa druhého mezi králi Czeskými w pocztu šestého krále Czeského oc. psány 1328.
- 49) **T.** rkp. Třeboňský w archivu knjzete z Šwarcenberka B. 2., na pap. we folio, prkénkách modrau kožj potažených.
1—28. Právo zemské české (Wyklad Ondřeje z Dubé). č. 4.
28—53. Práva starého pána z Rosemberka. č. 1.
54—73. Řád práwa země České, č. 2.
74—87. Řád ustawenie koruny České. Pomoz mi Hospodine oc. č. 3.
- 50) **T. II.** rkps. Třeboňský B. 6. na pap. w 4., wazba w prkénkách hnědau kožj potažena s mosazným kowánjm a záponkami.
1—31. Právo země české, (Wyklad Ondřeje z Dubé). č. 4.
31—58. Práva pána starého z Rosnberga. č. 1.
58—82. Řád žalob práwa. Kdyžby kto chtěl z hlavy oc. č. 2.
82—89. Práva manská. Ktož manské práwa umieti chtieji oc. č. 19.
89—91. Kusowé z Práw. Tieto během mnoho dědin manských oc. č. 6.
91—100. Berna regalis generalis regni Boemie.
100—101. Statuta pretorii, ius curie et iura subcamerarii.
102—104. Práva konšelská. č. 14.
104—182. Práva rozličných wěcí. O lichwě. č. 18.
- 52) **T. III.** rkps. Třeboňský B. 3. na pap. we fol., w deskách prkenných hnědau kožj potažených s mosazným kowánjm.
2—6. Knihy jenž slowú práwa Maydburská díelě se. (Obsah).
6—160. Knihy wikipildě práwa Sasického, jakož Maydburk požiwá. č. 16.
160—164. Přidawek k tomu w pěti kapitolách. Pán buoh rač twú žádost naplniti oc. Ku konci: Toho pán Gežiš pomoz požehnaný na wěky wěkuow amen.
164—165. Ordo ad coronandum regem Bohemie.
165—179. Právo zemské české (Ondřeje z Dubé). č. 4.
179—187. Gini nálezowé. Páni nalezli, aby woláno bylo we všech miestech oc. Ku konci: To gest w nowé úřad přijal.
187—209. Práva starého pána z Rosenberka. č. 1.
209—226. Řád žalob práwa zemského a najprvé o blawu. č. 2.
226—229. Najoswiecenějšíemu kniežeti a pánu, panu Wáclawowi. (Přepis Ondřeje z Dubé bez: Hotowi sůce atd.).
230—248. Maiestas Carolina. Sanctissimam Trinitatem oc., (některé články chybj), č. 3.
248—249. Pokládají sie přísahy. Na tom přísahám jmž mě Petr winí atd.

249. O dielech úředních co sie komu dostati má.
- 250—257. Pokládají sie formy a řád rozličných žalob a najprvé z dluhu.
- 257—267. O zachování obyčejie w pónoních. Z dluhu velikého truoj pónon atd., ku konci: poruční otec sirotčů — lečby postavil zpráwce.
- 267—268. Znamenaj jestli že kto před králem anebo w plné radě atd. (gen počátek).
- 268—287. Boha všemohúciie ku pomoci zýwaje atd. O saracenech, č. 3.
- 287—292. Práwa manská, č. 19.
292. Kusowé dědin manských, č. 6.
- 293—295. Kusowé jiní za času Jence a Jetřicha řečeného Spaček. Najprvé všichni obecně služebníci králowi atd.
- 295—297. Práwa města Pražského a najprvé o konšelech, č. 14.
- 297—359. Práwa velikého města Pražského. Přisahuli iá atd., č. 18.
- 359—369. Práwa Soběslawská. Za času kniežete Soběslawa Wyselhradského, č. 15.
- 369—370. O korúhwech kdyžby nowý král do Prahy jel atd.
- 370—385. Opět jiná práwa jsú tuto starého města Pražského. Přihodililiby sie kdy, zeby muž a žena majice sbožie a swoliliby sie atd., ku konci: Juris informatoribus dnis prothoconsuli et consulibus maioris ciuitatis Pragensis. Georgius oc., policejní nařízení sněsienie sněmownieho. Ku konci: Leta od narozenie syna božieho tisícieho čtyřístieho osmdesáteho šestého, dokonány jsú tyto knihy tu sobotu před slawným hodem ducha swatého.
- 386—462. Nálezy neb wýpisy z desk.
462. Sněm obecný držán leta 1470.
- 52) **T. IV.** rkps. Třeboňský B. 1. na pap. w 4., wazba w měkém popsaném pergaměnu z druhé polowice 14ho wěku.
- 1—9. Rozličné púhony a na druhém listu přjsahy.
- 9—41. Jus terre Boemie »Rex debet per baronem — citari oc., č. 5., šest listů posud neznámých, ostatnj známo.
- 42—48. Pragensis et Olomucensis ecclesie ab iurisdictione Moguntiensis liberantur. Pragensis in metropolitaniam erigitur. Exemptio Pragensis ecclesie ab ecclesia et archiepiscopo Moguntino.
- 49—63. Jura ciuitatis Iglauensis.
- 63—66. Jura montanorum et montium.
- 67—96. Indultum quod reges Boemie per archiepiscopum Pragensem debent ungi et coronari cum solemnitate, et alia; itemque ordo iuris ecclesiastici in Boemia.
- 53) **W. I.** rkps. cjsařské dwornj knihowny we Wjdni, někdy w Ambrasu N. 400, potom Jur. civil. N. CCXLVI, nynj N. 3263, na pap. w 4.
- 1—35. Práwa země české (Wýklad Ondřeje z Dubč), č. 4.
- 35—77. Práwa jenž jest je měl Pán z Rozmberka, č. 1. Řád práwa a najprvé o hlavu, č. 2.
- 77—78. Najoswieceňjšimu knižeui a pánu, panu Wáclawowi atd.

- 78—114. Tuto sú práwa císaře Karla. Bvoho (*sic*) všemohúczy^o ku pomoczy wzywa ad a vstavenij Ginak statuta czie^o kralowstwij mnoho okrazy Latinské opus .to chzy cziesky wyložiti Jakož gest štiasne pamieti karel czysarz pops: .zal s pansku wolij když byl wšel w cziesku zemi w ty czasy diwnie walk tr- zieniu a tak zemi cziesku wrzad nawrátíl.
114. Rząd czeské koruny czysarzem Karlem potvrzený. O wjrze czyrkwe S. Swatu Trogicz w gednotie atd., č. 3.
- 54) **W. II.** rkps. Wyšhradský na pap. w 4., dole welmi wymočený a uhnílý.
- 1—10. Práva welikého miesta prazkeho a najwiece o lichewnicich, č. 18. Gen o lichwě a nic wjce.
- 10—13. Berna regalis generalis. Ordo et modus colligendi bernam. Litere Maiestatis super collectione berne generalis.
- 13—14. Zřízenij co se dotýče nádennikuow, kteří z peněz na den dělaji.
- 14—16. Maiestát o wolenie krále Českého a kde má býti wolen. Karel Boží mil .d. Friderici priuilegium an. 1212 confirmat.
- 16—21. Priuilegium židowské a twrzeni jich wýsady Ladislawa od l. 1454. Ladi confirmat Karoli an. 1356. confirmationem duorum priuilegiorum Ottak unius, Innocentii litere incluse alterius an. 1254. (Pelzl 1264) Datun 1454 regni primo.
- 21—22. Confirmatio iurium iglaviensium.
22. Wenceslai Ottokari filii primum statutum consulum. Reliqua desunt.
- 22—23. Gířiho obdarowánie horníkuom kutnohorským l. 1467.
- 23—24. Tržné anno 1456 feria iiij post Andree datum est istud subscriptum de unioio Sexdominorum ad recipiendum in foro, que adducuntur et portantur fructuum in forum et cetera. Najprwé owocné tržné atd.
- 25—26. Za času kniežete Soběslawa atd. č. 15.
- 26—34. Aruculi a Johanne an. 1310 concessi. Najprwnější kus jest tento, že žádný Němec kterýžby český neuměl nemá purgmistrem býti atd.
- 34—35. An. 1351 Karolus confirmat hec iura. Každé řemeslo má swú korúhew miti.
- 35—36. Co který klášter a město platilo.
- 36—49. Kterak richtář a konšelé o potřebách trhových a o měřách maji pilnost mieti atd., alia statuta. Zde se odvolává na librum sententiarum ciuilium, librum sententiarum iglaviensium, librum Ottakari regis. Statuta iglaviensia.
- 49—50. O mýtě nebo clu malé strany ustawenie od krále Wáclawa druhého l. 1303 (?), Wáclaw z boží mil. římský král atd. anno regni Bohemie 20. Rom. 7., (snad 1383 Wáclaw IV.)
- 50—52. Litere Johannis regis Pragensibus an. 1330 w Landowie.
52. Litere Johannis r. urbi minori 1330 Meilenrecht. Cla l. 1331.
- 52—53. O kowářích a sladownících statutum consulum et ciuium 1330. De armis prohibitis. De rixis 1335.

- 54—56. Swáteční pacholici zapověděni. Člákové a artikulowé starších přiseznych.
- 56—60. Práva a řádové kterak se mají měšťané starého města Pražského zachowati a kupci z cizích zemi. Hec statuta promittit iudex et consules se seruaturos 1351.
- 61—64. Sukna kraječí a kramáři. Maiestát c. Krala na brány horskú a poříckú confirmat Wenceslaus an. 1385. Caroli litere de an. 1347 Veteropragensibus.
- 64—65. Litere Caroli Veteropragensibus 1348. Litere siue priuilegium regine Elisabeth absoluit ciues pragenses a solutione ungelt de vineis 1386.
- 65—70. Litere Caroli pragensibus de mercatoribus 1354. Lit. Caroli 1349 datum Dresde. Lit. Caroli. 1365, 1367. Litere Caroli 1354. Lit. Caroli 1351. Lit. Caroli 1372 latine. Lit. Caroli 1366 bohemicie ut alias.
- 70—71. Tuto se počíná první maiestát na purkrecht a dělání winnic wysazení 1358. Druhý maiestát Karla c. 1358.
- 72—73. Nicolaus rychtář atd. 1359. Caroli Litere 1370.
- 73—78. Maiestát na drahá pitie Wacław atd. 1400. Maiestát o nápady zboží. Wacław atd. 1374 (snad 1384?) regni Boh. 21 rom. 8. List Wacława 1393 w Žebráce, boh. 30. rom. 17. List Wacława 1409 na Točnice boh. 49 rom. 33.
- 79—86. Twrzení cisaře Zigmunda priuilegij a maiestátu krále Wacława a Karla nowému městu Pražskému.
86. Zigmund oc. 1436, čtyry listy Karla c. od Wacława stwrzené twrdí.
- 86—87. Maiestát a řád picnikuow. Wacław oc. 1383.
- 87—88. Narratio de Carolo fundatore nove ciuitatis, de sex monasteriis.
- 99—93. O příhodě konšelské. O pisari radnim. Nos Wenc. 1408; alia que Wenc. concessit. O rozdáwání statkuow městských. Aby k podkomořimu neslušeli oc. O miery a o strichu městském 1408. Puška s penězi.
- 94—95. De libertate ciuitatis et de artificibus uide in libro teutonicali petri Lupi oc. Arbitratio inter ciuitates pragenses 1429. Pan Kralowec heytmán wojska sirotčihho.
- 95—101. Lites antique et nove ciuitatis — non diremit Sigismundus quamvis promiserit. Odpowěd Nowoměstských proti žalobám staroměstským.
- 102—108. Maiestát daný od krále Wladislawa 1504 w Budině. Řádové a artikulowé řemesla sladownického nowého města Pražského 1456.
- 108—117. Řád a ustawenie české koruny cisařem Karlem potwrzený. Pomoz milý Hospodine oc. č. 3.
- 118—162. Práva cisařská. č. 17.
- 162—169. Práva manská země české. č. 19.
- 169—171. Ustawenie a zjednání panuow a zeman země české za krále Zigmunda co bráno od desk zemských.
- 171—172. Za krále Ladislawa panšti nálezowé 1454. Od pečeti jeden groš.
- 173—174. Co slowú pankharth, sebranec, paduch, chláp, zlosyn. O ženimě.
- 174—182. Leta b. 1466. Ohledowání práw a listuow.

- 182—184. První bulle neb privilegium c. Fridricha 1231. Králi Ottagarowi 1212. O kur-niem chování. Clemens biskup oc. De vita et honestate clericorum 1345 Cle-mentis (česky).
- 184—185. O obdarování kosteluum jenž slowe Frayd oc.
- 185—187. Bonifacius biskup oc. ad preces Wenceslai regis rectori universitatis anno 9. 187—193. Prázdnj listowé.
- 194—217. Proroctwí Hildegardis a prorokuje o všech věcech až do saudného dne. Předmluwa. Z celého a dlúhého prococtwí sw. Hildegardis učinil sem řeč krátkú obecnému lidu proto, že ne všickni mohú jmieti celého prococtwí a také neradi mnozi dlúhé řeči slyši. (Po prococtwí o žebravých mnišjch). A byla žiwa sw. Hildegardis před početiem zákonuow žebrákuow dvě a pa-desát let. Neb ona byla léta božieho M°C°.XLVI°. Ale zákonowé žebrákuow léta b. M°C°.XCVIII° jakož stojí w kronice Martiniami. Byla jest Hildegardis panna klášterská za času sw. Bernartha, ta jměla duch prorocký. A ta knihy swého prococtwí ostawila. A prawí že ty knihy schowány jsú w klášteře sw. Bernartha; a takéť prawí že je mají přepsány w Pražském kostele.
- 218—289. Kronika česká. O Pražském biskupu Ondřejowi Léta M.CC.VII° až do leta M.V°.xxiii°.
- 55) **HR.** rkps. Kralohradecký na pergameně we folio, dvě stě gedem list we wazbě z telecj kúže pressowané s mosazným kowanjm a záponami. Na druhém listu gest znak města Hradce nad Labem a na třetím přjpis celé práce obci hradecké od Fikara z Wratu, kterýž práci tuto na prosbu Hradečan na se přigal w Praze 1531.
- Napřed gsau práwa konšelská č. 14. a wnitřnj uspořádánj města, potom následuge wlastně Běh městských wýpowědí č. 10. welmi auplně.
- Rukopisowé knih dewaterých o práwech a súdech i o dskách země české Viktorina Kornelia ze Wšehrd. uwedeni gsau w přjipomenutj k této 1841 wydané knize str. IX. Že gestě wjce práwnjch rukopisúw českých we wlasti i w cizině w neznámosti ukryto gest, žádně pochybnosti nenj, tak ku přjkladu gsau dwa pokudž se pamatugi w pozú-stalosti appellačnjho rady Brozowského z Prawoslaw: snad i w pozústalosti pilného Zeberera u swob. pána Krtičky z Jaden něco býti může, a kam se nynj práwnj rukopisowé z pozústalosti guberniálnjho sekretáře Cerroniho dostali, též ni powědomo nenj. K žádánj by bylo, kdyby se přehled tento pomalu doplňowal: gednotné zpráwy mohly by se budto Národnjmu českému Museum aneb této králowské české Společnosti wěd zasélati.
-

P ř j l o h a.

In nomine sancte ac indiuidue trinitatis amen. Notum esse uolumus universis tam presentibus quam futuris, quod nos Ottacarus qui et Premisl dei gratia tertius Boemorum rex de consilio suppanorum nostrorumad petitionem ac preces nec non mandatum venerabilis Patris et domini Gregorii de Crescencio sancti Theodori diaconi cardinalis apostolice sedis legati patris utique honesti, prouidi et discreti, pro salute anime nostre et antecessorum, nostrorumque successorum, uniuersis monasteriis et conuentalibus ecclesiis pragensis diocesis remittimus, concedimus et donamus omnia que inferius sunt expressa. Inprimis siquidem remittentes uolumus et precipimus obseruari, ut homines omnium ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum, qui de furto uel aliquo alio maleficio incusantur, non nisi per uicinatus testimonium se expurgent et falsus accusator nobis in nec. denariis condempnetur. Et ut nullus hominum ecclesiarum a iudicibus prouincialibus sed a nobis uel summo iudice curie nostre uel cancellario si non fuerit causa sanguinis iudicetur. Concedimus etiam et donamus ut omnes clerici et ecclesiastice persone liberum habeant usum siluarum suarum ad omnia sua necessaria facienda. Preterea remittimus, concedimus et donamus ut homines ecclesiarum fugientes seruitutem debitam ecclesiis a uillicis regalibus seu aliis laicalibus personis non recipiantur. Illum etiam abusum uolumus aboleri qui non longo tempore inoleuit, quod monasteria seu alie ecclesie currus uictualibus honorutos nobis ad expeditionem proficiscentibus seu colloquium celebrantibus ministrabant et ne barones uel alii milites in domibus claustralium hospitentur contra uoluntatem ipsorum, quod si quis facere presumpserit, quod ibi consumpsit, in duplo restituat et nobis mille. cc. denarios persoluat. Mediocris uero persona similiter expensas ibi factas in duplo restituat, nobisque in sexcentis denariis condempnetur. Illud etiam penitus inlibemus ne marscalcus noster iunior pauperes in foro uendentes res suas in aliquo audeat molestare, excepto quod a quolibet homine panem, pisum, milium et salem uendente semel in septimana scilicet vi feria unum denarium uel equipollens recipiat et non ultra. Illam etiam consuetudinem homines ecclesiasticos uolumus retinere quod ad succidendum siluam quod proseca dicitur uel castrum adificandum uel ad facienda fossata cum hominibus nostris et baronum laborent. Et ut que priuilegiis regum et ducum Boem. probari poterunt esse sua, uolumus quod habeant et possideant sine lite, et uti aliis testibus non cogantur. Et quando aliquis pro aliqua causa conuenitur liceat ei uti testimonio quorumcunque. Volumus etiam et precipimus obseruari, ne aliquis uillicus seu beneficiarius uel officialis noster sine iudicio nostro uel cancellarii seu maioris iudicis curie nostre homines ecclesiarum audeant molestare et ne quis ad iudicium uenire cogatur, uisi sub testimonio sit citatus. Et quia ab antiquo propter uilitatem monete a quolibet citato ad causam XXX denarii camerario soluebantur, uolumus ut XV denariis camerarius sit con-

temptus. Et quia abbates et alii ecclesiarum prelati ad alium quam ad nos pro causis suis refugium nullum habent, ubicunque generale colloquium debuerit celebrari, ad audiendas causas eorum, ante uel infra uel una die post cum paucis Boemis et cum cancellario promittimus eis audientiam nos daturos. Illam denique prauam et peruersam consuetudinem abolemus, qua clerici censebantur peiores esse iudeis uidelicet in teloneis in exitu terre nostre, nam ubi iudeus unum, clericus XXX denarios persoluebat. Si quis vero contrauenire presumpserit dominus telonei malefactorem statuatur coram nobis, uel beneficio careat in quo clericos molestauit. Et quodcumque fur capitur in aliqua uilla sola domus in qua furtum inuenitur publicetur, vicine uero domus in pace permaneant, penam tamen, scilicet ccc denarios cum aliis persoluant. Hanc autem penam alleuare uolumus, qua quando quis interficiebatur in aliqua uilla et interfector non capiebatur, quilibet rusticus in cc. denariis condempnari solebat nunc nos micus agentes cum eis, uolumus ut tota uilla in cc. denariis condempnetur. Item quia nobiles terre contra uoluntatem abbatum et prelatorum et clericorum aliorum equos suos pascendos in curiis eorum ponunt, qui nisi respiscant equos ipsos ad usum nostrum recipi faciemus. Statuimus insuper et uolumus esse firmum ut quicunque contra remissiones, concessiones et donationes predictas aliquid presumpserit attemptare, in X. marcis auri continuo condempnetur; quinque iniuriam passo et quinque nostro erario componat. Vt autem presens priuilegium sit in perpetuum ualiturum nostris sigillis fecimus roborari. Acta sunt hec coram his testibus Dalebor iudex Martinus pincerna Jaros, Bohuslaus, Zdeslau, Cesta, Wsebor, Zauise iudex, Nicholas, Hridebor, Iwan, Cresislau, Henricus dapifer, Coiata subdapifer, Henricus filius Bohute, Olicus filius Juric, Zbramir iudex de Plizen

Datum Prage per manus fidelis Cancellarii nostri Benedicti et prepositi Lutomiriensis. Anno dominice incarnationis $\overset{\circ}{\text{M}} \overset{\circ}{\text{CC}} \overset{\circ}{\text{XXII}}$ anno uero regni nostri xxv. indictione x. mense marci die x.

(Sigillum de cera rubra pendens.)

PAX REGIS OTTACARI IN MANVSCIWENCESLAI. R. SANCTVS WENCESLAVS
BOEMORVM DVX.

Ex orig. Arch. cap. prag. ubi duo exemplaria.

V. Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva djly.

Od

Jos. Jungmanna.

(Čieno dne 18 unora 1841.)

A. Prwnj djl gest *Rukopis z' druhé půle XVI stoletj* u p. rytjře z Neuberka, na papjře w 12, listů 225, obsahuge 10 pagednánj nebo poslánj k rozličným osobám.

O spisowateli nemáme giných zpráv, než které ze spisůw geho vybrati možno. Byl kaplan u sw. Apolináře w Praze, kdež i otec geho, kreyčowského řemesla, přebýwal, gemuž gedno pagednánj připsáno. W prwnjm poslánj k bratru Ondřegowi nazýwá tchož Ondřege náměstkem swé paustě na Jaworném. Gmenuge též kněze Jakuba, Načerackého faráře, otcem w Pánu milým, a w pagednánj druhém gemu poslaném podpisuge se: Discipulus vester. Zdá se tedy, že djřwe než se k sw. Apolinári dostal, w těch dwau mjstech kaplanem byl. W třetjm pagednánj omlauwá swau mladost tjm, že i děti někdy prawdu řeknau. Psal pak tu knjžku, gakož w 7 pagednánj zřegmo, po ohni malostranském za času, když w Praze nebylo krále sjdleni, tedy mezi 1541—1577 za Ferdinanda I nebo Maximiliana; neboť Rudolf w Praze sjdlil. Ze spisů geho také wyswtjá, že byl kněz pod obogj, nepřjtel gednušek, pikhartů a židů. Měl welikau sklonnost k mysticismu, a protož ljbil se sobě w podobenstwjch, i se zwláštnj způsobilostj a někdy s neočekáwaným wtipem wyswětlowal prawdy křesťanské a mrawnj obrazem wěcj hmotných, někdy arci ne bez prolřešenj se proti prawě chuti a krasocitu. Mezi desjti pagednánjmi sedm gest na podobenstwj založených, troge, t. rozmlauwánj chudoby s bohatstwj, o pokogj cjrkewnjm, a o křtu zwonů gest bez allegorie ač ne bez metafor mnohých. Giž co se týče obsahu, w prwnjm pagednánj pjše o zprávě duchownjho žiwota w obraze *Korběljku*. »Rozpomenuw se (prawj bratru Ondřegowi) na dvě kdajsjs twé prosby nayprw za naučenie dielo korbeljkůw k tělesné žiwnosti potřebných, podruhé za naučenie zpráwy duchownjho nábožného žiwota k wěčnému spasenj žiwnosti potřebného: z kterýchžto tak dwau smjšených prosb duchownj s hmotnau, domyslil sem se, že ehceš tělesným hmotného korbeljka přjkladem naučen býti zprávě žiwota duchownjho.«

Na ukážku, kterak on s látkau wywolcnau zacházj, stůg toto z listu 16 atd. Dno pak (t. korbele), genž zdržuge nápoj od wytečenj, wyborné, čisté zdrželiwosti w sobě se dowtjpiu nehágj, gakoby řeklo, že zdrželiwost celá od poskwrnj těla gest milostj božjch zachowánj, a zase gegj zkaženj gest milosti Božj na křtu slitě potracenj a rozlitj; neb gest ona to gedno w Ecclesiastiku přimjnné, w němž ktož zhřešj, mnoho dobrého potraj.

Panenskát pak čistota gest z cela dnu wsazenému podobna bezpečnějšmu, wdovská mdlejšj ze dwau wsazena deštěk, naymdlejšj pak manželská gest z několika zszowanému dnu deštěk podobna; kterážto také nerozeschne-li se cizoložstwem aneb neřádem, milost božj při oddávánj w se wlitau obdržj; ktož pak nečistj a nezdrželijw gsauce, magj maudrost, weymlownost aneb které dary milosti božj, tiť gsau gen toliko gacjs bezednj, hrdlatj trich-těřowé, gešto w sobě nic skutkůw nezachowaj, než gen w giné cele aneb skrz weymlownost wyléwaj, a ti milosti bohem sobě k spasenj dané potracuj.

Trpěliwost také k drždau přirownaw, mjnjm gakobych řekl, že trpěliwost gest býti powahy drždau, to gest, ugmi nás ruka božj neb lidská, ať se nikdy nechyb j drždau trpěliwosti, buď pak žeby za ucho, za srdce, za hrdlo, za woči, za zuby, by pak i za wrch ugal nás, t. by nám sahl načkoli chce, abychom vždy a vše trpěli. Tot bude s ausima neb drždalem korbeljkem býti, aby gen giné ctnosti nebyly w nás zpiplány zhaněnjm pro ne-trpěliwosti nedostatek, gako bezauchý korbelj, nemáli ucha, všechen upiplán býwá osklivě. Slušjť pak tu trpěliwost takowau mieti ke všem a we všem i w darůw božjch z nás wy-drcánj neb i w wyprošowánj, proto že korbelj za ucho ne gen ten sám čjž gest, ugjmá a z něho pj, ale ktožkoli na počtu připuštěn býwá, malému ani velikému, chudému ani nepoctiwému, za ucho i leckdes se užjti neopjrá, stiskni, gez neb hlad bjlaw neb zamazanau rukau, vše trpj, atd.

W druhém pagednánj ku knězi Jakubowi Načerackému o hřjšjch smrtedlných a božjch přikázanjch píše pod obrazem dwau seyrů genu od téhož faráře poslaných, gedného sceliwého, druhého zkazilého. Počjná taktó: Poctiwému knězi Jakubowi Načerackému farářj, otci mému w pánu milému, spasitedlné pozdrawenj wzkazuge, kteréhožto wás žádati a žjzniti sem žádal, shledal po wzkazowánj, genž ste mi wzkazowali, welegjc, abych wám něčo napsal na hřiechy smrtedlné a na božj přikázanj, w gichžto ostřjhanj a warowánj netoliko zdrawj ale i spasenj záležj. A abych to mohl co ste rozkázali učiniti, poslaliste mi také thema t. g. základ aneb exemplář dwa seyry, gedem sceliwý a druhý zkazilý, kteréžto sayry se wzkazowánj m psanj na přikázanj božj a na hřjchy když sem srownal, porozuměl sem, že ste mi ty sayry poslali, abych ge naučil wám mluwiti. Gešto ge to nepodobněgi, nežli oslici Balamowu naučiti mluwiti. A přes to poněwadž gest psáno, že budau děti mlčeti, kamenj budau wolati, protož gá poň gsa dietě, neuměgjc toho což chcete mluwiti, pomlčjm, ale poslechnu, co tito dwa sýrowé ke cti a chwále božj a k naučenj našemu wolaj w knihách Jobowých řkauce: Rozpomeň se Pane, že gako mléko wydogil gsi mne a gako sayr gsi mě sýřil atd.

W třetj m pagednánj k panu Pešjkowi na Komárově, mlujw o pokogi cjrkwě w Čechách, kterýž prý ne w tom záležj, aby gedna hlawa cjrkwě byla wšhecko kněžstwo k pokogi nutjčj, něbrž w drženj kompakttá a wúbec w mravně dobrotě stran. Počjná těmito slowy: Urozenému pánu Pešjkowi na Komárově kněz a kaplan wáš, widěnj neomylného pokoge wzkazugi. O němž sem onehdy žádostiwě wás mluwiti čeledně wyslyšal, kterak t. pokoge potřebně žádáme všickni smrtelnj na zemi od nayvyššjho až do neynižšjch, kteréžto mužto pokogi i cestu ste zdánj swého powěděli, t. totiž že nedosahnem žádostiwého pokoge

w královstwj Českém, leč gedna hlawa bude arcibiskup, kterýžby kněžjm gazyky skrátil, a gich od světských hágil křiwdy a mstil. Gá pak, ač sem tělem s wámi poslauchage wás seděl, ale wšak sem po té cestě wašj myslj swau, nad niž nic ryčnějšjo nenj, protulowal se, i stawil sem se, i ocelt u omylného pokoge, gež tento svět dáwa: i porozuměl sem, že ani co gest pokog neomylný, ani která cesta k němu, znáte, ale že sem gadné řeči wašj chtiwěgi byl poslúchati než mluwiti; protož sem se zařekl wám krátkým psanjm wyptánj wašemu na mne o tom pokogi odpověď dáti, a wy ste se zařkli neobleniti toho sami přečjsti neb giného čtaucjho přeslyšeti, w tom sobě dobrau wůli pozústawiwše, bude-teli chťjti neb nechťjti na wyslyšeném se upokogiti aneb přestati pro nedozralost wěku mého, gež gste spatřiwše dětinským zapáchati bez poroka nařkli, na nichž ortelůw nepřestawaj než toliko na šediwých hlawách. A protož gá pokudž sem maličký, mysljm gako maličký, mluwjm, pjsi gako maličký, t. dětinským příkladem wám, wěda že newjte toho hustého přjswowj: že gako starj neypjsj maudrost, tak děti nayspjsj prawdu powědj. Nebo sauc sami nehnčowj, by se ginj z prawdy hněwali, newědj. Potom ukazuge, že pokog w cjrkwí ne na moci arcibiskupowě, ale na zlepšenj mrawů wúbec záležj, ku kterémuž pokogi bůh že wede lidi, prawě gako matka djtě, kolébánjm, kogenjm, t. g. zmjtánjm rozličným a opět milostj, zlým i dobrým, že tedy nebude pokoge prawého, leč že budem wšickni gako maličej, t. newinnj, nehřjšn. Užil'k tomu zlé etymologie slowa *Compactata*, genž přj od *pax* pocházj, a ukogejnj, přikogejnj znamená. Ostatně ostrau satyrau a ironij popisuge stawy duchownj i světské.

We čtwrtém poslánj domlawuá panj Řehowé statečnici, aby přistawpila ke straně pod obogj, wzaw přjčinu *wěčeří*, ku kteréž geg s otcem geho byla pozwala, a pod gegj obrazem mluwj o wečeři Páně w tento smysl: »Urozené panj Dorotě, panj Řehowé, kněz Jan kaplan twg pozdrawenj wzakuzgi s nemenšjm děkowánjm z wečeře čtwrtečnj, k njž si na odchodném přistrogené, nastrogené mne bez zaslawženj i s otcem mým pozwala, na polstáři posadila, stůl obestřela skwostnými krměmi rozličnými, ozdobilu chlebem t. bjlym i režným, polewkau s droby teplau, husj tučnau, slepicemi křehkými, gablky s weyci smaženými, masem gedlým, homolkami chutnými, owocem rozličným, nápegem dwogitým štědře ozdobilu, sama si krágela a na taljř kladla tudž i otci mému. Kterakž tedy gá se mám z toho wyděkowati. Něžrž nedostatečně mi se zdá děkowánj přjrownané té srdečné přjwětiwosti. Protož ostatek nahrad' a odpláť pán bůh všemohaucj za nás, Syn za syna, Otec za otce, dađauc oba ducha swatého swého od obogjo gednostegně pocházegjcgjo, genž gest řekl: Kdo ctj syna, ctjť i otce, a poctjť geho zase otec mŭg, kterýž w nebesjch gest. Ten té rač poctiti pozwanau duchem swatým za stolem wečeře swé čtwrtečnj, kteraůž gest na památku swého odstěhowánj ne z Prahy na Poděbrady, ale z swěta bjdného do nebeské radosti ráčil skwostně přistrogiti na stole stálosti trwalé do skonánj swěta newtrké ubrusem sláwy počestnostj protkaným wobestřeném w oplatce poswatném a w wjně s wodau smjšeném, magjcmj w sobě welikau chuť rozkošnau skrz twé swrchu přjmjnénj krmě chleba nápeg ochutnáwagjej znamenau.»

Tu giž počjná pagednánj, w kterém přimlawuá panj Řehowé, pod gednau způsobu přjgjmati zwyklé, aby pod obogj spůsobau wečeři Páně přjgjmala i se swým synem Sig-

mundem a s čeledj. Na ukázku důvodů geho stůg tento: »Gakož, prý, se wjno točj a šenkuge na zažitj a ochutnánj krmj snědených, ano by bez toho w snědek a w nemoc rozličnau gjdo se obrátilo, tak přigjmánj pód gjednau způsobau bez druhé negde lidem k duhu ani k chuti s swrchu prawených nabytj. Neb čjm wjc přigjmagj na každý rok, tjm wjc hltagj chudinu swú, gako gestřábi a kralugeci, genž nepigj, a protož wjc lačněgj krwe giného ptactwa, holaubat a křepelic: tak ti, kdož se zdrahagj pjtj krew pána Krista, wymlúwagjc se přirozenjm t. že sau tak gich rodiči byli, nezdráhagj se pjtj krwe lidské, páni i mníši a kněži, genž se na vysokých školách a we zdech hnjzdy hradských a klášternjch atd.«

Že lidé znamenitěgšj oné doby učili swé děti němčině, swjtá z následugjcjho mjsta geho řeči: »Aniž, prý, se styď swému Sigmundowi wáysluby z téhož stolu podáti, a čeládce swé, gako ondy s swého stolu, nebť gest napsáno, že drahý pán, bratřj, sestry i děti chce aby společně wesměš byli aučastni těla a krwe geho drahé, podlé proctowj w epistole k Židům opáčeného. Po tomť pokrmu a nápoji z dětunstwj wyroste w wěčný žiwot a spjš wspěge, nezby geg suchoparnau, tepilau, wyschlau, uzenau k swrčku podobnau krmila němčinau, na nž gest sytostí gako na kobylce suché k snědku a ne wjc. Tau budešli ho krmiti, ztepilet zakrše a zamře w suchosti třpaskowé; neb wjš že N—ci na masitých toliko barewných obrazch se pasau, a na lakomstwj, a wějš těžce k bohu wyrostagj a s nesnázi; ale wečeře páně rozučuge« atd. A doleži: »Tak i ty, gestliže chceš gemu (t. bohu) pokrmem býti i s swým djetem, musjš se wařiti, pěci, pečugjc kterakby se gemu ljbila, musjš se mastiu laskú a kořeniti trpěliwostj a pokorú, a sladiti ochotnostj modlitebnau, musjš se soliti slychánjm slowa božjho častemj, a djet swé též soliti musjš káznj, pěci pečj, sladiti pěkným powlowným utěšenjm a naučenjm, školau a latinau a mrawy a ne tau němčinau gako solj zmařenau, těžkau, saumarowau.«

W patero pagednánj zawrhuge ceremonii křtěnj zwonú gako powěrek a porauhánj gmenu a swátostem božjm. »S takowau, prý, bezdušnau mrchau na rozhranj aneb do hrobu t. do Němec aneb do klášterúw, aby našj opět české země, gako moře mrcha, k wálkám nezbaufili« atd.

Šesté pagednánj obsahuge podobenstwj stawu manželského ke stawu tkadlcowskému. Počjná takto: »Wilemowskému nábožnému bratru Benešowi Dorota Kostková a Elska Kowařowská pozdrawenj wzkazugem.« Pod těchto osob gmencm kryge se týž spisowatel, ano na konci stogj: Panna Anna Swatolazarská Netkaná Swato-Apolinařský kněz Jan pozdrawenj wzkazugem.« Odrazuje Benešowi manželstwj, kteréž ke tkadlcowstwj připodobňuge široce. Mezi giným prawj: »Gsa tkadlcem a wěda že osnowa potřebuge sobě rovného autku, kterakž tedy ty z wladýjho gsa rodu, k hawlčné přjzi, gjž wladýky předau, podobného, a gsa bratr nábožný duchownj, duchownj uslechtilé pawučině podobný, chceš chřečné přjze autku podobnau chatrnau tělesnau newěstu pogjtj, wěda wěz podlé přimjněnj sw. Pawla tak nesmyslné to býti a nepewno ducha tělem tkáti, gako pawlněnau osnowu a pawaučinau nedůtkliwau hřečným (sic) autkem. To gest, že se trhati budete netrefnau swáduu geden na druhého potýkagjc aneb sobě oči wystrkagjc atd.«

Sedmé pagednáj: *Praga mystica*. »Přirownáwá mrawnj staw Čechůw ku Praze.« Gaká, prý, gest stará i nowá Praha, malá strana, takowá i wjra; gaký hrad, takowá i naděge; kteraký Vyšehrad, takowá w Pražanech láska; gaké brány, takowá strjdmost; gacj kostelowé a klášterowé, takowá opatrnost; kteračj karthuzowé a šibenice a praněf, takowá sprawedlnost; kteračj zed, takowá sjla t. trpěliwost; gakowýž most, takowá kompaktáta; gaka řeka, takowáž walka protiwnstwj protiwnjkůw proti Praze. A ten potok neb řeka teče od poledne t. od Řjma, o kterémž napsáno, že dům postawený na skále, wáli sau wětrowé a tekli sau řeky a nepadl dům atd. Naši předkowé (str. 97) bogjce se toho stonutj (t. whrjšjch) s obau stran udělali most kamenný pewnych kompaktát, gjmžby k sobě po nich přjstup sworný a bezpečný měli, t. aby se nehaněli, nezlořečili, a ten most kolik má sklepůw, tolik magj kompaktáta artikuluw pečetmi gako železy utwrzená. A tak dobře kompaktáta kamenney se most znamenagj. Neb i synowé Ruben, Ğad a Manasse udělali nad Jordánskau řekau *pactum* s půldesátým pokolenjm t. oltář kamenný nesmjrné welikosti k stánj paměti, ale ne k obětowánj; tak protiwnjci nám kompaktáta udělali ne aby sami podle nich přjgjmali drahú obět, než swolenj w nás toliko. Že gest pak malá strana a wěže gedna sbořala (1541), to znamená že protiwnjci horliwostj proti-prawdě božj sami se pálj a ne nás; neb wjc sobě škodj nežli nám a. t. d. Dwě wěži mistry Pražské a biskupy sněm znamenagj se dwú koncí, s gichto powolenjm obrána a pomocj sau kompaktát stwrzena, a měla býti obhagowána, ktejřjto nad ginými gako wěže zlatomakowičné sú wyskytnuty a wystaweny; ale gako most woda rušila a opět ondy opravowaný zrušiti swým rozwodněnjm chtěla, i Prahu zatopiti, tak zlořečenstwj**—wo wyléwá se a rozwodnuge, wždy chce kompaktáta i wjru zatopiti a zkaziti. Ale že i Malá strana užila té zatopy t. že i protiwnjky zlořečj podlé nás, když Čechy zlořečj, řkauce, že každý Čech kacjř, by pak i pod gednau byl, gakožto lép wědj gich strana, když do Řjma chodj; také se woda po městských aulicech weđe skrze wěže a kola k tomu přjprawaná. Dwě wěži se sbořily, nowoměstská, a gedna skrze oheň. To znamená, že sú mezi námi protiwnjci gako wodáci, ktejřjto swau pýchau zlé naše obmeyslegj; gako skrze wěži putowánj a mycenj sem i tam, a zwlašť k papeži. A gako po trubách žaloby gednagj a klatby zase přinásegj a zlořečenstwj podlé obecného přjswowj pray po trubách gednagj. — Ale my wždy negen řeku stawiti, most t. ne zlořečenstwj než kompaktáta upewnití nákladně usilujem častými sněmy a sgezdy. Wšak pak w moci prawdy hádky ti, kdož gsau pod gednau, gako malá Strana, w nřj gest asi polowici Němcůw, proti obogj celé Praze tak málo sjly má. Ale wjra pod obogj způsobau gako staré s nowým městem spogena silněgšj a sworná gest. Mezi nimižto bezwodný přjtkop tak žádné zlořečenstwj nedělj wjry pod obogj způsobau, než toliko suchý přjtkop a brány slabé rozdjlného a nesmjšněného přjgjmánj. — A gako nowé a staré Město promjšeno gest kláštery a mnichy pod gednau, tak gest naše wjra pod obéma w Čechách protiwnjky promjšena a zaměsknána a na prasto zprněna. Ale že w starém Městě židowské gest město w kautě, samotně se zamykagje, tak u wjře našj Pikhartowé sau pokautnj samotně se ne bytem ale aumyslem oddělugje atd.« Na str. 105 dělá zmjnkou o žaka slepého proroctwj. »Zdaliž ale, prý, žákowi slepému newěřjme, genž o té lásce sworné zpjwá: když Praha w gednotě bude, žiwý člověk gj nedobude.« Hrad

(st. 107) pak krásný wystawený a wždy přistawený *nadīgi* znamená, že i Praha také gadrné i krásné vysoké naděge, gako hrad pěkný, čerwený, wešělý, strakatý, řezaný, bez krále pustý.«

W osmém pagednánj rodičům vlastnjm připsaném připodobňuje nebeské hlóstwj k rauchu, wzaw otud přjčinu k swé řeči, že rodiči geho kregčowstwj se žiwili. Wynjmáme toliko následgcej řádky ohledem na oděw onoho wěku poněkud důležitě. »Chodjme, pry, ginj w dražšjm, ginj w laciněšjm, ginj w šeri, ginj w lóku (wlóku?), ginj w kau-maru, ginj w černém, ginj w bjlem, ginj w čerweném, ginj w brunátu, ginj w zeleném, wkropeném, w wišnowém, ginj w železném, w stjbrném, zlatém (ib. zlutém), ginj w hřebjčkowém, w modrém, blankytném, oniu w wlaském, w krykyši, w papaušku, tito w šilhěři, w harasu, w tafatu, w kmentu, tykytě, ginj w lindiši, w liskách, kunách, w popelicjch a w sobolu, ginj w atlasu, w šarlátu, w aksamitu a neydražšjm zlatohlawu, opěť z těch ginj w křítalowněšjm, w přjprawněšjm, w šperkowněšjm, w premowaněšjm, w farkašněšjm, w mikšowněšjm, w šachowněšjm, w střichowaněšjm (?), w faldowněšjm a w řáso-gšjm, w šwábském, ginj w ocatém, ginj w uzšjm, ginj w prostranněšjm, ginj w celém ginj w otewřeném, zpročezowaném atd.

Dewátě gest rozmlauwáj *bohatstwj s chudobau* panj *Rybowé* připsané. Mezi jiným prawj chudoba: »Ale co pak welšj mi se wjce modlitj geště a wolati za swé propuštjnj (t. bohatstwj ze žaláře), a gá wšudy po ulicích wolám, křičim pro pána boha dayte a radu pomoci, úba ale smilugte se gednjm halěřem, kragjčkem, ba ale penjzem zpomeňte na mne; a proto tě nemohu z těch řetězůw, strážj a sklepůw srdce wyprositi, bych se mrskala, praučila, zimau trápila, hladem mřela křičec, proto mi žádný nic nedá, leč halěř, kragjc, wcyce neb za penjz naywjc wyprosijnlř tě z měsce gako za gedem nehet, to při tom buď. A že se králem omlauwáš, wšak král gen dědictwj nedá odkazowati, než prodada rytjřskj muž penje dáti chudým. Neb kdyby toho dopustil, udělal by za mne též bohatstwj a sama by z sebe chudobu učinila. I zdalži muž žena mužem proti přirozenj býti a fraymarčiti? A též šetř na túž figuru sw. Petra, že gemu Anděl neřekl, wem s sebu žaltář řetězy rytieře a pod po mně, ale řekl mu: wstaň a obug se w nohawice, opáš se a oděg rauchem twým a pod po mně, t. že nemiš chudým dědictwj panstwj zapsati, než raucha opasky obuwj a swrchky máš dáti s sebau chudobě. Neboť k sobě řkúc widj králowská milost, kterak si ty siedlem se dáwagjcjm chudým zkazilos i sw. Petru i giných apoštolůw náměstky, tak že sau se w pány, w cjsaře, w knjžata změnili, genž sau řjkali prwě: zlata a stjžbra nemáme. Hádajž tedy bohatstwj, gaky ty zato počet musjš wydati w den súdný žes z maličkých božjch pyšných nadělalo atd.

W desátém pagednánj též *Rybowé* wdowě připsaném radj, aby se newdávala, užiw ze gmena gegjho podobestwj ryby we wodě rozkošj šplechtgajci. Úwod gest ten: »Panj *Rybowé* w pánu milé Jan kaplan twůg pozdrawenj wzkazuge, a to spasitedlné, ne časně pauhé. A tušjm že gjm nezhrdáš, poněwadž ho též gako hřjšný gá potřebugeš, ačkoli ty mému tomuto tušenj gestli že ne řečj, ale skutkem zřegmým sama ty mi odpjraš, tak gsucí žiwa gakoby řekla: Co mi třeba toho, gež mi wzkazugeš spasenj, a gá zdráwa a hladka, měho-

děkt *Rybová* slowu, a ne darmo; nebt̄ gako ryba oplýwám a kaupi se šplechtánjm u wodě rozkošj wšemi smysly žiwota swcho w mēkkém oděwu w kítaltowném, w lehkých a kyprých perinách a w sytých poduškách, ušima w pochlebných radách a chwalách, očima w barwách, čichem w vůni, okusenjm w sladkostech w chutných lahodách pokrmůw rozkošných, srdcem w nadálých oddawcích, břichem w sytosti a nadto i penězi a ěroši sem tak gako ryba kaupawá, lupinami osutá. A tak sau ke mně přilnulý skaupostí, gako bych se w nich zrodila, a tiť sau nesprawedliwé wěno na sedláčejch, za pět set zapsáno. A ač mi se geště na ocas a na hlavu nedostává gako rybě, mámť na wocas w knihách pět set a na hlavu we dskách pět set zapsáno, kterýchžto s radau dobrých lidj tudj se dosaudjm, a tjm k sobě uslechtilého mládence připravjm. Tožť giž gen šplechtati se a řeci: Hoduy duše má, máš wšeho dosti. Necht̄ pak giž má pán bůh swé nebeské králowstwj.« Na to giž on: »Auwe! ach, auwe paně bože, ryba se z twého newodu wydřela, gešto mēla na twůg stůl pokánj býti pečena« atd.

B. *Druhý djl Bechyňkowjch spisů* gest rukopis u p. bibliotekáře Hanky, z 16 stoletj na papjře, mal. 8., listů 168. Zawjrá vlastně tři částky: a) Předmluwu, w kteréž prawj, že půgčenau sobě knjzku od panj N. gj oddává s auroky t. s poučenjm a pobjdnutjm, aby gi čtla, ač se gj zdá býti diwná, gako by půwodce gegj opilý aneb tržený byl. — b) Samu knjzku, obsahujcej žiwotopis gakehos přenábožného mládence, nemocného a často u widěnj neb u wytrženj býwáležo, i co wjdal w té swé nemoci t. hrozně tresty hřjšnjků, a tak gedná mjsty o kněžjch, o kmotřjch, o manželjch hřjšných a zwláště o Pražanech, i o mukách pekelnjch, o dábľjch pokušegjcejch, mezitjm o angeljch i o swátostech a milostech welebných božjch. — Kniha nábožnau brůzu a strach plodjcej. c) Psanj kněze, gakož prawj, pooddálého tělem, wšak přjtomného duchem, nepochybně ke swým gednowěrcům podobogj w Praze. Napomjná k stálému setrwánj při wjře pod obogj, zastáwage gi proti gednuškám a pikhar-tům, gjzliwě a fanatikey. Na čele knjzky stogj pjsen na Zwěstowánj Panny Marie:

Slawně budem zpiewati, co se stalo w swětě,
O ctné panně Mariji, w městě Nazaretě,
Swatě a šlechetně atd.

Gakož dle Plinia nenj knihy, aby něgakého z nj užitku nabyti člowěk nemohl, tak w prawdě tato knjzka pohled nám zřegmj otwjárá na žiwot domáčj, na mrawy a smýšlenj našich předkůw we druhé polowici XVI wěku. Widjme zde ústrognau u stawu prostřednjho wečeři, tam wypočtenau oděwu nám giž na djle cizjho rosmanitost; widjme, gakžto w celém swětě bývá, wedlé sebe bohatstwo i chudobu, rozkoš i bjdu, pýchu i pokoru, chwalnau pobožnost i záhubnau powěřciwost i bezbožnau newěru. (Řjkáwalf pry Poduška hořké paměti, když umře, aby se zaň nemodlili Bohu); widjme tři o náboženstwj neshodné strany, stranu pod obogj, přewahu poněkud magjcej, ale o swé kompaktáta ne bez přjčiny řewniwau, wálegjcej proti straně pod gednau, na silné moci cirkwe Řjmské opřeně a o swé upewněnj we wlasti neméně pečliwé a pilné; mezi nimi třetj stranu bratrskau po tichu a tagmo se chowagjcej; ale oběma nenáwistnau, od obau stjhanau; widjme

mysl a srdce českých smutnou rozdělenost, vražedné gedněch ke druhým zástj, z něhož že nic dobrého pogji nemohlo, sami tušjme, a potomnjm věcj vlastenských běhům lépe rozumjme.

Giž, co do gazyka we spisech těchto užitého, ten w celosti gest náš nynějšj, toliko některá od té doby cele neb na djle ze zvyku vyšla slowce a výrazy tu geště swůg průchod měla, z nichž následugcej poznamenáme:

Gména samostatná.

Alice = ulice; *aužitek* = užitek. *Bezdětek*, tka, ein Kinderloser. *Kogidlo*, Stillmittel. *Mkýtánj* = kmitánj. *Nápowěd* = praemissa. Ostatku se domysl z té nápowědi. Dal to bez *obublánj*, ohne Murren. *Ochutnánj* v. inferius ochutnám. *Ošjralost* = opeklost. Pekau maso a ošjralostj ozdobugj. Ošjralost od ohně ozdobuge pečení. *Pachy* = Pausch. Nechodte odranj, než s pachy w byritjch šarlatnjch. *Pekelnost* = peklo. Giž wisj nad tú pekelnostj; giž padagj do té pekelnosti. *Pjsanost* = Schrift, Mahlerei. Potmě wetkaná pjsanost do tkaniny na swětlo wynesena zřetelně. *Podkůrka*, untere Brodrinde. Podkůrka chleba upopelená. *Polowek?* = polowka. O polowku pjti ležjc w chladu. *Popilek* = popěch. Toho užjwal s popilkem pro zdrawj. *Požez* = požjz, Schnitzmesser. *Psotstwj*, Elend. *Ryčnost* = hbitost. Žádné nohy ani křjdra nemá k ryčnosti. *Sceliwost*, Unversehrtheit, n. p. syra. *Sopotánj*, das Schnauben. *Sprskowánjm* (durch Besprengung) barwička makowatj. Aby nezůstal nikdy w *stydlesti*, ale aby se wždy dowolal milosti božj. Magj mnohé *tarrasnyky* (Tarrassgeschütz?) a tulě powěry, lidi znamenité a w swětě mocné. *Zatěračka* = nástrog korbelářůw k kasazowánj dna. *Zbožilost*, všecka nebeská zbožilost, ten zbor nebeský (deitas). *Žeděnj*, das Verlangen.

Spolustatná.

Balowitj = tlustý n. p. tělo. *Buchowá* palice. *Cizowěrnj*, fremden Glaubens. *Ducmatj*, dicklicht. *Farkašný* oděw (maďar.) *Hřečný* a *chřečný* = křečny, n. p. přjze. *Kogůwj* bussfertig. *Kaupawj*, gern badend n. p. ryba. *Kdejšjs* (kdajšjs) r. kdys, neulich, einstig. *Mikšowné* raucho? — *Natknutj* k. p. čerw na udici. *Nebytedlnj*, unbewohnbar. *Obařené* niti, abgebrüht. *Obemřelý*, (moralisch) todt. *Odrhowé* a posměšně rozprávky. *Ochromitedlnj* hlafol. *Osutá* lupinami ryba. Praha zahradami opletena a *protaycena* (r. tknu). *Rozpečilj*. Widjm gá, žeť rozpečilě (t. bohatstwj) gako zdrahawá newěsta, ulúdití se nedadúe. *Rezwodná* zdrželiwost t. rozwáděgcej. *Ryčny* = spěšny. *Shnogilj* n. p. pokrm. *Šperločnj* wúz, t. se šperlochem čili dekau. *Twrdopclnj* lid. *Wřawj* čerw. Swé zbožj paťj w *zadušité* truhle. *Zachumlánj* potáč. *Zkřestanilj*, christlich geworden. *Zpekelnilj*, höllisch. *Zpreřezowane* raucho. *Zwečeradlj* pokrm, verwittert, verdorben.

Slowesa.

Himyceti se, gako skála o skálu. *Makowatiti*, sprenkelig werden. *Sprskowánjm* barwička makowatj. *Modlařowati* koho, t. modlářem nazýwati. *Natksyiti* (t. tkysem cf. tknu). Dá mu k ostřjhanj angely, aby ho dábli nenatksyli na wěkj (antasten). *Narazewati* ndk.

ex naraditi. *Ochutnám*, schmackhaft machen. Pečeně horčicj ochutnaná. Wjno na zažitj a ochutnánj krmj sněděných. *Tr.* Pán bůh sobě Joba ochutnal, hat an ihm Geschmack gefunden, ihn lieb gewonnen. *Pachtiti* = páchati. Mnoho zlého spolu pachtj. Swau zlau wůli pachtj. *Pátrám* iterat. v. patřiti. Pátral gest wnitřnjm zrakem na tu velikau slepotu. *Poklidilo* se dítě, sich verunreinigen. *Rezawěti* = rezowatěti, rosten. *Rozslabnauti* schwach werden, n. p. tkánj bez zaráženj. *Roztěšiti*, erfreuen. Roztěšen radostj nebeskau. *Rozzewowati* ústa. *Šerediti* s kým, t. hřešiti. *Utkau* rozličná plátna (weben). Dítě pláčem průtrž sobě *wydáwilo*. *Wyforneniti*, efformare. *Wykrabatiti* pořezem t. wyřezati. *Wyškrwiti*, auskröschen. Pečení obraceti, až se wyškrwj. Wyčisť se a wyškrw ode wšj nečistoty. *Zadusiť*, dämpfen. Ďábel duši sobě zadúsť jw zadušenině wěčného zatracenj. *Pepť* — a zadušeninami smrad zadušugj zwěřin lesnjch. *Rybám* udičj *zamjati*. *Zapiknauti* = zaznamenati, ausstechen, auszeichnen. Kto sobě co prwě zapikl a zahágil, budto probostwjtj atd. *Zdělbiti se* = sich verteufeln. *Zducmatěti*. *Zhladnauti*, glatt werden, n. p. sukně presowaná. *Zodrhati*. Kdežto (w ohlášenj) gich (ženicha i newěsty) žiwot wšickni wúbec z matkŭw wypletagj a rozpráwkami posměšnými a odrhawými tak jako řjkagj, zwosnugj a *wzodrhagj* a přesaučj. Bych se (t. chudoba) mrskala, *zpraučila*, zimau trápila, hladem mřela. *Zwolnatěti*. Sukně presowanjm zhladne a zwolnatj. *Neželayme se* w ten korbeljkwzwděláwati, ne pigeat.

Částečky: *Náctekrát* = mnohokráte. Řjkage náctekrát pořád, aby rozuměl. Aby ne *rybowsky* (nach Art der Fische) ale lidsky žiwa byla. *Zpjnowě*, enixe. Hradu a města *zpjnowě* hledá. *Přes* hláwu wiseti. Na tomť nástraha pět set kop, *mlask mlask*, giž ge gen obljznauti.

Zvláštnosti grammatické. *K ničemauž* se nehodj (t. k ničemuž). Čeká nás peklo a *nayhroznejgi* ten súd božj (= neyhrozněgšj). *Gečal* = gečel. Uže hrozné potwory *dychtice* a hrozné nepřátele *hrozec* a geho wšecky skutky předeň *nesic*. *Wida wěz*, scito, wisse wohl. *Dual*: Doradile sma. Zhrěšila sta. *Pract. obs.* Leze (lezl), skry (skryl), hlediše, miejše, chťiše, učiše, klečiše, widiše, omdlewaše, hluchichu, popatřichu atd.

Pochybné. Nemilosrdná by to máti byla, kteréby djetji howěgje nepowjgela ho, aby *ztrmczylo* (ita), zkríwihlawělo a zhrbowatělo. *Paulo in ferius*: Žeť pán bůh gest macechau oně swrchu psané cirkwi *ztrmoleczené* (ita), hrbowatě, ožralé, smilné. — Gako w se oblečenau Judyt rauchu z *spěkowané* (sic) odiwuu učinilo w očejch Olofernowých.

Přjslowj: Snjť tě čert z rosola.

Sedláci řjkagj, že ge blahoslawený chudý, kteréhož almužna hledá.

Fřezjřek: Co nás mrzj, to se nás držj, a co gest mjlo nám, to nechce k nám,

Přjtel mitel, a groš wjra.

Gěstě geden wjřpisek z 1. djlw prawopisem půwodnjm.

Kdož powahy opogne mstu neznagj, werssif se gim kolikas wypisugj takto:

Gednomu dá k gjdlu chtjě,
 Pláč na hřiechy ginému,
 Z giného mudráka činj
 Z giného boháče,
 Nutj giného k plòzenj
 K skákánj giného,
 Giného pudj k swáru
 A k prodávánj wsseho;
 Ginému dáwa sen,
 Odgjmá s rozumem pamět,
 Tagemstwj tagit nedá,
 Pokrm zas wywrátje
 Zpjwánjm z giného rozweselenjm se prayštj.

VI. Český Cisiojanus.

Od

Wáclawa Hanky.

(Čteno dne 15 Apr. 1841.)

Cisiojanus gmenowali oněch čtyrmečtma weršů, z nichž wždy dwa na měsje přicházegj, a neyhlawněgšj slawnosti a swátky cjrkewnj tehďáz swěcené obsahuj. Bylyť pak werše ty půwodně latině z pokažených slow bezewšeho smyslu, a teprw w šestnáctém wěku přicházegj w latinských modlitbách 1) mimo tyto bezsmyslné werše, spořádaněgšj smysl maggjej werše ku konci každého měsje; zdaž ale tyto spořádaněgšj w obyčeg wešly, nemohu toho doložití. O prwněgšjm Cisiojanu gedná obšjrněgi *Haltaus Calendarium medii aevi practipue Germanicum* §. 153. W Čechách byly tyto barbarské werše dosti časně, s malau proměňau na české swátky, gako k. p. *Martius Translatio* mjsto *Martius Adria Par*, protože přinešenj swatého Wáclawa čtwtého března poukázati chtěli; *Jul Process Procop* a pozděgi geště *Hus* mjsto *Jul Visit Huldreich* ac a t. d. přigaty. O tomto latinském Cisiojanu gednali *Dobner* a zwláště *Voigt* a *Palacký* 2).

1) *Wiz Precationes ex veteribus orthodoxis Doctoribus: ex ecclesiae hymnis et canticis: Davidis collectae per Andream Musculum D. Lipsiae 1581.*

2) *Gelasii Dobneri Monumenta Bohemiae inedita T. I. p. 174 et T. III, p. 292 sq. Staročeský wsobecný Kalendář od Fr. Palackého w Časopisu českého Museum. W Praze 1829, IIIj ročnj běh, swaz. 2hý. str. 105.*

Takové pauze české verše a dosti dobrý smysl magjeje nacházegj se giž v rukopisu *Tomáše Štjného Křestanské naučení* 1376 léta psaném. Škoda že se z nich gen čtyry, totiž na měsje březen a duben zachowali, gežto zněgj: *do prahy Wanka nesu wolagycze Rzehorze z lesu Kedrutye šel Ben orat a Marzy šel daru dawat, prawdye nas Ambroz vcyz to nam swyedyczy swaty Tyburczy wšychny lyde chwale Gyryze Marka y Wytale.* Před několika lety dostala se mi do rukau wzácná knjžka ginak dosti dobře zachována, w nž ale prwnjho a osmého listu w prwnjm a též prwnjho a osmého listu w poslednjm (t. w 18tém) archu se nedostává. W prwnjm a druhém archu (weliké *A* a *B*) gest kalendář latinským i českým Císiojanem opatřený, kdež ale w měsjei lednu prwnjch osmnácte, w čerwenci pak poslednjch patnácte a w srpnu prwnjch dwaceti dnj chyběj. W archu weliké *C* popsáno gest dwa náctero nebeských znamenj a w archu od malého *a* až do *p* gsau wětšjm dílem posud zpjwané duchownj písne, z kterýchž se list *XC* p. 1 a konec registrjku nedostává. Před registrjkem stogj tistěna tato záwjřka: *Dokonany su tyto pjsničky wstrzedu w ochtab bozyeho krztienije.* »*Letha Bozyeho Tyficziego Pietisteho Prwnjeho.*« Pjsmo gest to samé gako w prwnj tistěné biblj, pročež w Praze; začátečnj lítery gsau čerwenau barwau připsány, ostatně malý oktáv bez kustosů a stran. Na celý Císiojanus český teprw pozděgi se mi postěstilo přigiti a sice w latinském rukopise Rokycanském někdy *E xij* nynj w Museum českém čjślo 347 nesaučjm. Rukopis ten gest na papjě w 4tu z konce 14ho wěku, zownitř na desce: »*Notabilia bona super sermones de tempore*« a wnitř též na desce »*Sermones registrati de tempore per circulum anni*« nadepsány s přjpiskami na konci knihy tauž samau rukau gako gest český Císiojanus těmito: »*Sermones dni. Cunfonis altariſte ſte. dorothee in Ecla pragen,*« pod nj: »*Sermones dni. Cunfoit altariſte ſte dorothee nuc uero tumbarij ſ. adalberti in Ecla pragen*« a geště gednau na druhém listu: *Liber dni Cunfonis altariſte ſce dorothee nunc uero Tumbarij ſci adalberti ſiue plebani ecclesie pragensis.*« Wjme tedy že *Tumbarius sancti Adalberti* gest farář chrámu sw. Wjta.

L e d e n.

Ochtab dal prwy krzyeſt	Ochtáb ^{1 2} dal ³ prwý ^{4 5} křest ⁶
Tus fy e nam wfyem ſtala chwala y czyeſt	Tu ^{7 8} s ⁹ nam, y wšem ¹⁰ ſtala ^{11 12} chwála ^{13 14} i ¹⁵ čest ¹⁶ .
Anthon a ſſeb ſnyetu	Antoň ^{17 18} a ¹⁹ Šeb ²⁰ s Nětú ^{21 22}
Wrtie paulē pod bozy przyetu.	Wrtie ^{23 24} Pawlem ^{25 26} pod ²⁷ boží ^{28 29} přetú ^{30 31} .

U n o r.

Gyz hrom blažey hat	Giž ¹ Hrom ² , Blažej ^{3 4} Hat ⁵
Sly ſpokkem do ſcoly ſpyewat	Šli ⁶ ſpokkem ^{7 8} do ⁹ Školy ^{10 11} zpěwat. ^{12 13}
Walentyu tu byeſſye	Walentin ^{14 15 16} tu ¹⁷ břeš ^{18 19}
Drzye Peter ſtuol maczka wcyzeſſye.	Drže ^{20 21} Petr ²² ſtól ²³ Maczka ^{24 25} učeše ^{26 27 28} .

B ř e z e n.

Do prahy wanka neſw	Do ¹ Prahy ^{2 3} Waňka ^{4 5} neſú ^{6 7}
Wolagycze rzyehorzye z leſſu	Wolajice ^{8 9 10 11} Řehoře ^{12 13 14} z leſu ^{15 16} :
Getrudye ſel ben orat	Getrudč ^{17 18 19} ſel ²⁰ Ben ²¹ orat ^{22 23}
Amarzy ſel daru dawat	A ²⁴ Maři ^{25 26} ſel ²⁷ daru ^{28 29} dáwat ^{30 31} .

Prawdye ny ambroz vczy
 Tomut gest rad swaty tyburcy
 Wychny lyde chwale
 gyrze marka wywtale

Philyp krzyz wyhrzebl
 yana wftankowye olegy pohrzybl
 May z Fyoly wynika
 proto i vrban rad derzye lyka.

Byfkup erfym bonyfacz
 fla wyahody afnyma vytacz.
 Ten przylyed fwedra
 kupe yana buryana petra.

Czerwna ty procope puol
 Wygda fecz fyena marhorz apostoł
 Zat chodyla manda
 czny yacub owocze namda.

Petr wyezy tam domyn zrzy
 pycze wawrzyk klara y marzy
 Czaff byefflye ten nastal
 pan bartholomey ijal yana stal.

Gylgyeff oweff pozal
 amarzye rod donebe krzyz dal
 Syel pyfat fwaty mat
 mawrycz mfly pye rad dam wen mych get. Mauric
 Mich Jer

Ged w rzygy Francyfsku
 tam jal dyonyz wlk a lyfsku
 Hawel klucze gyl
 vrsule powedyedl ze fymon otgyel

D u b e n.

PrawdĚ_{1 2} ny₃ AmbrozĚ_{4 5} uĉi₆
 TomuĚ_{8 9} jest₁₀ rĚd₁₁ swatĚ_{12 13} Tiburci
 Wŝichni_{17 18} lidĚ_{19 20} chwĚlĚ₂₁
 Giřie_{23 24}, Marka_{25 26} i₂₇ WitĚle_{28 29 30}.

M á j.

Filip_{1 2} křĩž₃ vyhřĚbl_{4 5};
 Jana_{6 7} w StaňkowĚ_{8 9 10} oleji_{11 12} pohřĚbl_{13 14};
 MĚj₁₅ z Fyoly_{16 17 18} wynika_{19 20 21}
 Proto_{22 23} i₂₄ Urban_{25 26} rĚd₂₇ dĚře_{28 29} lyka_{30 31}.

Ā e r w n e c.

Biskup_{1 2} Ersim_{3 4}, Bonifac_{5 6 7}
 Ŗla₈ w jahody_{9 10 11} a₁₂ s nima_{13 14} W.
 Ten₁₇ přĩŝed_{18 19} s wedra_{20 21}
 KŮpe_{22 23} Jana_{24 25}, Burjana_{26 27 28} Petr

Ā e r w e n.

Āerwna_{1 2} ty₃ Prokope_{4 5 6} pól
 Wyjda_{8 9} sec₁₀ sĚna_{11 12} Marhor_{13 14} apostoł
 Ŗat₁₈ chodila_{19 20 21} Manda_{22 23}
 Cny₂₄ Jakub_{25 26} owocze_{27 28 29} nĚm₃₀ d

S r p e n.

Petr₁ wĚzĩ_{2 3} tam₄ Domin_{5 6} ŝřĩ₇
 Pĩce_{8 9} Wawřĩk_{10 11} KlĚra_{12 13} i₁₄ Mařĩ_{15 16};
 Āas₁₇ bĚŝe_{18 19} ten₂₀ nastal_{21 22};
 Pan₂₃ Bartholomej_{24 25 26 27} jal₂₈ Jana_{29 30} stal₃₁.

Z á ř

Giljeŝ_{1 2} owes_{3 4} poŝal_{5 6}
 A₇ Mařie_{8 9} rod₁₀ do₁₁ nebe_{12 13} křĩž₁₄ dal₁₅;
 Ŗel₁₆ pisat_{17 18} swatĚ_{19 20} Mat₂₁.
 Mauric_{22 23} mŝty₂₄ pĩe₂₅ rĚd₂₆, Dam₂₇, Wen₂₈,
 Mich₂₉, Jer₃₀.

Ř i j e n.

Ged₁ w řĩji_{2 3} Franciŝku_{4 5 6}
 Tam₇ jal₈ Dionis_{9 10 11} wlk₁₂ a₁₃ liŝku_{14 15};
 Hawel_{16 17} k Luce_{18 19} jel₂₀.
 Urŝule_{21 22 23} powĚdĚl_{24 25 26} ŝe₂₇ Ŗimon_{28 29}
 otjel_{30 31}.

L i s t o p a d.

Wšly swate kazdy vydal
 take lud mar pyet bryccie let znal
 Znal geft byetu flon
 czyl clymšlye katherzynv fnal on

Wše swaté 1 2 3 každý 4 5 widal 6 7,
 Také 8 9 Lud 10, Mar 11, pět 12, Brikcie 13 14 let 15 znal 16.
 Znal 17 jest 18 Bětu 19 20 slon 21.
 Čil 22 Klimše 23 24 Katherčinu 25 26 27 28 sňal 29 on 30.

P r o s i n e c.

Zalugye barbye mykul
 profynecz lye naluczgy rofdul
 Zapana thomaflye zfyekl
 rod štyep Jan mlato mye syl

Žaluje 1 2 3 Barbě 4 5 Mikul 6 7;
 Prosinec 8 9 10 sě 11 na 12 Lucie 13 14 rozdul 15 16;
 Za 17 pana 18 19 Thomáše 20 21 22 zšěkl 23 24
 Rod 25, Štěp 26, Jan 27, Mlá 28 - To mě 29 30 - Sil 31.

Amen tak bohday Cunelf prazky fararl mye pfa.

Giž z výše uvedených čtyř weršů widěti gest že farář Kuncš staršj rukopis než gest Šjtného před sebau mji musel: máť geště »*prawdye ny*« kdežto tam giž *prawdye nas* stogj; mjsto *tomut gest rad* má Šjtný gako tištěný *to nam swydeczy*; Mjsto *Šty spolkem do scoly spyewat*, má tištěný *sti s doru do školy zpiewat*. *Walentin tu byjše drže petr stol maffka wězišfe* mjsto *Walentyn tu byššfe drzye petr stul maczka wcyzššfe*. *Do prahy waňka wczú mjsto nefw*. *Fil zyk kržž nalezl mjsto Philip krzyz wyhržžebł*. *Biskup crazim bonyfacz šfli* mjsto dwogného *šfla*. *Czerwna ty prokope secz feno czas wida markleta* mjsto *Czerwna ty procope puol wygda secz fyena marhorz*. *Giłgi* mjsto *Gylgyššf*. *Mest pije dam koz waň mich yer* mjsto *mšty pye rad dam wen mych ger*. *Gel w řigen* mjsto *Ged w rzygy*. *Lid mar piel bratrzyj let ot znal gest bijetu take klimšfe katerzinu znal ondr* mjsto *Lud mar pyet bryccie let znal, znal gest byetu flon czyl clymššlye katherzynv fnal on*. *Rozdal* mjsto *rofdul*. *Jan dietek naš syl* mjsto *Jan mlato mye syl*.

Předkové naši naučišwe se nazpamět tyto werše, na prstech syllaby počjati, a tak kolikátého který swátek připadá zwěděli, gakž to z latinského Cisiojanu w zmjcněm třetjm ročnjku Časopisu českého Museum swaz. II. str. 108 a t. d. patrněgi widěti možno. Zbytečno se mi tedy zdá obšjrněgi o tom gednati a proto gen nepowědomějšj slowa a zkrácené syllaby zde wyswětljm. *Ochtáb* božjho narozenj gest nowé léto. *Křest* gest den božjho křtěnj totiž třj králů. *Šeb s Nětú* gest Šebestian s Nětíšj (Agnetissa Aněžka), *wrtic Paulen* gest Obráčenj sw. Pawla. *Přeta* gest pohrůžka, hrozba, *Hrom a Hat* gest Hromnj a Háty (Agathy) *Dora* gest Dorota, *do Školy* znamená Školastiku. *Drze Petr stol*, Stolowánj sw. Petra. *Macek, Matěg*. *Do Prahy Waňka nesú* gest Přenešenj sw. Wáčlawu. *Ben* gest Benedikt a *Marí* zde Zwěstowánj P. M. *Fil, Zik'* gest Filip a Zikmund, *křžž wyhržžebł*, Nalezenj sw. křžže. *Jana w Staňkové olegi* gest sw. Jana w olegi a Stanislawu. *Wítac* gest sw. Wjt. *Ten přišed s wedra kúpe Jana Burjana Petra* gest dosti srozumitelno, pšipomenauti wšak neškodj před sw. Janem na pohanská kupadla (kupalu). W čtrnáctém wěku byl Čerwen Julius a Čerwne

Junius, proto přichází Prokop w Čerwnu *). *Marhoř* gest Margaretha, srowney polsky Mařgorz, a Apoštol značj Rozeslánj sw. Apoštolů. *Žal chodila Manda*, totiž Mandalena, Magdalena, zdeby se čjsti mohlo též: *Cnyj Jakub owoce nandá* ale psáno stogj *namda*. Petr wězi gest sw. Petra w okowách. *Domin* gest Dominika, kterýž pozděgi pro Matku božj sněžnau o den dříve přestaupiti musel. Zde zas gest *Maří*, Nanebewzetj P. M. *Jal Jana stal* gest Stětj sw. Jana. Gilješ, sw. Gilgij, *Maříc rod*, Narozenj P. M. *Do nebe křjž dal* gest Powyšenj sw. křjže. *Šel pisat swatj Mat* gest Matauš. Dam, Wen, Mich, Jer gest Damiána, Wáclawa, Mjchala a Jeronýma; *k Luce* gest k Lukáši. *Lud, Mar, pět* gest Přenešenj sw. Ludmily, Martina a pěti bratřj. *Rod, Štěp, Jan, Mláto mėsil* gest Narozenj Páně, Štěpána, Jana ewangelisty, Mladátek, Tomáše a Silwestra.

Giný Cisiojanus, kterýž po česku Obřez nazwati můžem a kterýž »*Sřek dnou*« po-depsán přjnsněji latinského se držj, gest w modlicj knjižce pergaménowé »*Hodiny matky boži a o vmučení boziem, sedm žalmów kagicích a wigilie za dušie wierné*« od roku 1444 u pana rytjře Nowohorského z Neuberga s úplným poučenjm gak se ho užjwati má na konci knjižky a sice gednau s nedělnj čtenau, zlatým počtem, hodinami a minutami nowa měsjece, poznamenánjm hlawněgsjch swátkůw, hodinami a minutami dne běžného, čtenami měsjece a stupněmi slunce w znamenij nebeských a geště třikrát se zlatým počtem a hodinami i minutami nowa měsjece. Gsaut všickni čtyři slowo w slowo stegni, kromě že druhj w srpnu *Petr sr. pen sme* » *zi* a čtwrtj *smiesy*, druhý w listopadu *bric piet znal*, třetj *bric pie znal*, a na konci téhož měsjece druhý *swaty cn*, ostatnj tři ale *swaty ondr* čtau. W prwnjm w czrwnu k syllabě *sie* w poznamenánj swatých napsáno gest *M. H.* W naučenj »*kerak maš nowe miesieece naleznuti*« mezi giným stogj: »*Aniž sie diw gestli že hodiny nowych miesiecow tuto popsane se nesgednawagi s hodinami miesieczow na geden rok popsanych. Nebo ono spisowanie gest wedle prawe^o biehu tiech planet, a musy na každý rok znowa sepsano byti, jakož ted nynie spisuge mistr krzistan, ale tyto tabule su wedle biehu odpolnieho a trwagi za mnoha leta. A nesgednawagi sie lecz o swate lucij neb o swietim witie kdez gest sluce stani.*« Znamenj nebeská, kteráž w aučelu pauštěnj krwe na nahém člowěku po *audech*, a na druhé straně na ptolomejské saustawě swěta wyobrazeny gsau, magj giž skoro nyněgsj gména: beran neb skopec, býk, bljženci a dwogi neb dwaspolu, rak, lew, panna, wáha, štjr, střelec, kozel nebo kozorožec, wodňák a ryby.

Leden. Obrzez le-den buoh po-krzstien tu za-kon krzie-stian-sky za-lo-zen.
Ant Přis-ka šeb nie-ti-še tym paw-lem Jan s kar-lem gdie-še.

Vnor. Bri hrom bla-zek hat do-ra v-nor sko-la ctnost zna wa-lent
gi-li-a-na sto-li pe-tra ma-tie-ge zna-ma.

Brziczcn. Bře-zen nesl wan-ka puost wy-hnal czr-ho-tu s rze-ho-rzem zle-sa.
Ge-dru-ta a be-neš o-rzi ma-rzie zwiest smr-že spo-ryz.

*) W gednom Breviari XIV. wěku w Museum č. 98 nadepsány gsau měsjece: Ledcn Jan. Brzezen Mart. Duben Apr. Ysok Mai. Wrzusen Aug. Zaruy Sept. Ruzgen Oct. Prosynezec Dec. ostatnjch nej.

- Duben.* Gdu kho-dom am-broz se-gípt-sku ma-rzi du-ben y ty-bur-ci.
Tra-wa list kwiet chwa-le gi-rzie mar-ka y wi-ta-le.
- May.* Fi zig krziz na-lezl Jan may stan-ka hrad sta-wie-ge.
Roz-sie-wa pro-so e-le-na a pa-pež vr-ban rad de-rze ly-ka.
- Czwencz.* Czw-wencz e-raz-mo-wi da ya-ho-dy bar-nab praz-mu wi-to-wi.
Mar-cel po-czetl des-siet Yan y bur-yan y petr wzet.
- Czerwen.* Czw wi-tal pro-kop sie-no se-kał sedm ben žal mar-gar ro-ze-slal.
Ma o-wo-ce man-da ctny ya an-nu y mar-thu wda.
- Srpen.* Petr iat sr-pen sme-sy do-nat czti waw-ru kla-ru y ma-rzie
py-kał y her-nart ty-mot bar-ta ze ruf aug ia-na sta.
- Zarzij.* Gi-leš wza-rzy by-wa a ma-rzie rod zwy-ši krziz ma.
Ly-du za-dchla swekr mat ma-rzik mstu czber y dam wa mich ier.
- Rzigen.* Re-mi-gi Fran-ka zwal wrzi-gen di-wiš sie bral.
wl-ka ial ha-wel lu-kas a pan-ny wi-da-li su y šim-ka w le-sie.
- Listopad.* Wšech duch li-sto-pad lyn-har-ta widal Mar bra bric pie znal.
Ot-mar ma s bie-tu za-kon kli-meš ka-tru-šie swa-ty ondr.
- Prosyzecz.* Pro-sy-necz z bar-bo mi-keš ma-rzi ctnie pocz-neš a lu-ci w den hneš.
Był bo-hu to-mas mil sezdr řod stiep ian mlad tho-ma sil.

Konečně z tištěné našj knížky postawjme zde popsánj dwanaćtera nebeských znamenj, ku poznánj, gaké powěry onoho času negen w Čechách ale w celé Ewropě panowaly.

»Skopec gest znamenie prwnie na nebi horké a ohniwé, a má zřenie k hlavě a k očima. Když na něm jest mesiec, dobré jest: pústěnie krwe krom hlawních žil: počistěnie se nohodí; jest dobré na kuceptwie se wyprawiti na východ slunce, do lázně jiti, nehty obřezowati, nowé šaty krájeti a obleci se: před pány weliké přistúpiti, sukna čerwená kupowati; zlato, měď, koně, reyže, pacholky, diewky najímati, služebniki přijímati, dobytek kupowati; prodáwati železo, wolowo, perly; dělati což má trwati. Zlé gest: holiú se, mýti hlavu i léčiti, ženu pojieti, stěhowati se, z wězenie wyjiti, zápisy dělati. Ryk znamenie druhé na nebi zemské studené a suché, na němž jest slepice s kuřátky: zřenie má k hrdlu a k krku. Dobré jest: sestí, štěpowati, kopati, přesazowati; kupowati dědiny, woły k worání, worati i což k tomu přísluší; počínati což má trwati, stawenie zakládati, ženu pojieti, kupowati což k wozbě přísluší, sedlská diela pósobiti. Zlé jest: hrdlo léčiti, do lázně jiti, wlasly stříhati, oděw připrawowati, obléci se, s ženami mluwiti, ku panóm přistúpiti, krew pústěti, počistěnie bráti.

Bliženci znamenie třetie, powětrné, horké a wlažné; má zřenie k ramenóm a k objie ruce. Dobré jest: w přátelstwie a towarystwie wstúpiti, smlúwu činiti, swár začieti, manželstwie pósobiti, učiti se psati, čiesti, tkáti; řemeslo misterné dělati, před súdce přistúpiti, počieti rokowati: mysliwosti wěsti s ptáky; najímati služebniki neb přijímati. Zlé jest: lé-

čiti ramena, ruce, nehty řezati, krew púšťěti, na cestu wjiti, z dluhów napominati, mýti se, ku panóm přistúpiti, z wězenie ujiti.

Rak znamení čtvrté, wodnaté a studené, zřenie má ku prsem, plicem, žaludku slezině. Dobré jest: kupčiti, lowiti, swár začieti, oděw připrawowati, obleci se, mýti se, studnici dělati; kupowati malý dobytek, med, wolej; počistěnie wzieti, krew pustiti kromě plicnice; začieti dielo které nemá trwati. Zlé jest: prsí léčiti, manželstwie působiti, dluhu dobýwati, k mocným přistupowati; towarystwie, přátelstwie spojowati; dóm stawěti, prodáwati, stěhowati se: dielo ohněm působiti, pannu pojieti, štěpowati.

Lew znamení páté, ohniwé, horké a suché, má zřenie k srdci a k bokóm. Dobré jest: mluwiti s pány i jich čeledi, města stawěti, w ně se usazowati, towarystwie spolčiti, pójčiti; manželstwie působiti, mýti se, nehty obřezowati, kupowati zlato, šafran i jiné čerwenosti, služebnyky přijimati, z dluhu upominati. Zlé jest: začieti cestu dalekú, oděw strojiti, obleci se, púšťěti krew, počistěnie bráti, léčiti žaludek, na hody jiti.

Panna znamení šesté, zemské, studené a suché; má zřenie k břichu a k stěwóm. Dobré jest: sěti, štěpowati, wsazowati, psáti, obuw strojiti; dielo zemské působiti, na cestu wjiti ku poledni, posly, listy sláti, kupowati rovné věci, sukno zelené, služebnyky oděw připrawowati, obléci se. Zlé jest, pannu pojisiti, ohněm dělati, do lázně jiti, léčiti se.

Wáha jest znamení sedmé, powětrné horké a wlažné: má zřenie k hřbetu a k pupku. Dobré jest při prwniem prostředku kupčiti, cestu začieti na wýchod slunce, rúcho krajeti, obléci se, kupowati sukno bielé, perly, koně, šperkowanie ženské, peníze měniti, nehty obřezowati, služebnyky přijimati, mýti se, krew púšťěti, lékařský nápoj. Zlé jest, léčiti měchýř, ku pannóm přistúpiti, začieti což má trwati, poselstwie jednati, towařistwie.

Štier znamení osmé od puolnoci wodnaté, studené, wlažné: má zřenie k třieslóm. Dobré jest na prwnie polowici léčiti nemocné, lowiti ryby, dluhu dobýwati, nápoj lékařský piti, krew pustiti, posly sláti, stawěti, štěpowati. Zlé jest, třiesla hojiti, i zadek i rány.

Střelec jest znamení dewáté, ohniwé, horké a suché: má zřenie k ledwi. Dobré jest, w přátelstwie wstúpiti, swáry krotiti, o manželstwie státi ale ne konati, krew pustiti, mýti se, cestú na wýchod jiti, Fraymarčiti, měniti, kupowati sukno modré, před pány preláty jiti, rúcho krojiti a obléci se, nemocné léčiti, učiti se ohněm dělati, nehty obřezowati. Zlé jest, worati, sěti, štěpowati, ryby lowiti, z dluhu upominati, nápoj lékařský přijimati, hnáty léčiti.

Kozel znamení desáté, polednie zemské, studené a suché: má zřenie k kolenóm. Dobré jest worati, sieti, štěpowati, kupowati železo a wolowo, dřewie k stawení, jiti na poledne, kupectwie jednati, pannu pojieti, nemocné léčiti. Zlé jest, w boj wjiti, ohněm dělati, púšťěti, počistěnie bráti, kupowati, prodáwati, poselstwie činiti, towarystwie, přátelstwie jednati, z dluhu upominati, kolena léčiti.

Wodák znamení jedenácté, západnie, powětrné teplé a wlažné: má zřenie k lytkuom. Dobré jest, poselstwie činiti, mluwiti s duchowními, kupowati věci černé i dobytek veliký, štěpowati, z dluhu upominati, ženu pojieti, stěhowati se, začieti což má trwati, krew pustiti,

prodávati. Zlé jest, na dlhú cestu vyjiti, léčiti nemocné, mýti se, wlasý stříhati, nehty obřezowati, rozsévati, léčiti.

Ryby, znamenie dvanácté od puolnoci studené a mokré: má zřenie zezpod k nohám. Dobré jest, ženu pojieti, w přátelstwie, towarystwie wstúpti, minci zaraziti, zlato, stříbro kupowati, fraymarčiti, rybniky dělati, mlýny i což k wodám příslušie, lowiti ryby, wodu wěsti proti puolnoci, kupěti, štěpowati, posly, listy poselati, počišťenie bráti, rúcho nowé krájeti i obléci se, sukno bielé kupowati, koně, kostel stawěti, pokoj a jednotu řiediti. Zlé jest, nohy léčiti, ohněm dělati, potkati se s nepřátely, s nimi rokowati, nehty řezati i kopyta.

VII. Nawedenj hwězdářsko - lékařské.

Od

Jos. Jungmanna.

(Členo dne 13 kwětna 1841.)

Rkps. u p. rytjě z Neuberka, na papjře w 4. listů 94, z 15 stoletj, bez počátku i konce, i tam zde bez listů. Gedná o přirozenj lidském čili letoře, a co na ni wplýwá, t. o 12 měsějch, o gegjch powaze i moci na žiwot i konánj lidská ¹⁾; o 4 stránkách roku ²⁾; o 12 znamenjch nebeských ³⁾; o šesti planetách (běhohwězdách) zwláště o měsjci —; o 14 nebeských okrotách čili okrsejch (sphaera) genž gsau: okrota země, wody, powěťj, ohně, měsjece, dobropaňa, ctitele, slunce, smrtonoše, kralomoce, hladoleta; nebe krjšťálowého t. hwězdneho; nebe prwého hnutowého; nebe ohniwého, nehnutého, kdež gsau swatj; o přirozenj člověka wedle postawy, a částek gednotných. Člowěk prý gest gako strom podwrácený, neb hlawa gest gako kořen u stromu t. u stogitého dřewa, a ruce i s nohama gsau gako wětwe. — Na konci této částky stogj: »Skonawa se hwězďarstwie krále Jana ⁴⁾ kněze z welike Indie (Iudie?), gežto skládal gest pod horů Embron tu kdež ležj Adam s Ewú, Abraham, Izaak i Jakob, letá LXXXX pod cjsarstwjm Tiberia ciesaře, pod nim Kristus umučen gest pod Ponciem Pilátem. A k tomu hwězďarstwj gest mnoho z giných knih připsáno.»

1) Gměna gsau táž gako nynj, kromě že črwec gest = Junius, črwěn = Julius; zatig = September.

2) Lenec (sewer, podletj), léto, podgesen (podzimie, podzim), zima.

3) Skopnec, býkovec, dwabližnec, rakonów (rybát), lewon (lewněnka), děwka (děwona), wahana (wahkona) stíropen (štrek), štěkelok (triklobot), kozorožec (kozoroz), wodnáf (wodnjk), rybnáf.

4) Joannes presbyter, osoba mytlická prostrednjho wěku.

Následuge pogednánj filosofické o *osudě*, pokud gj stává a stáwati může, z trojho hledisté na skutky božské, přirozené a přjhdné o čemž dialektikau subtilnau dle onoho wěku rozumuge, na tom konečně ustrna, že sice wšecky hořenj wěci působj na staw a osud, zdrowj a nemoc, žiwot a smrt člověka, ale že bůh, co wládař wšech wěcj, dle zásluh každého tresce neb odměňuje, a tak osudem wládne.

Při tom netoliko to, co k štěstj člověka potah má, nébrž i některé wěci ginak člověku důležité z hwězdárstwj přiměšuge, k. p. netoliko ukážuge, kdy žilau paustěti, baňky sázeti, a kde; co kterého z 30 dnů měsíce číiniti užitečno a škodno; kterak zwěděti, kdo z bogugjých zwjtězj, kdo koho přetrwá, co sen znamená atd. ale i učj zwěděti, kolik neděl bude masopusta, gaký zlatý počet každého léta, gaká čtena nedělnj; gak nalezti hody úročnj atd.

Přidává o mjrách ljkárnických, gež toliko po latinsku gmenuge: *scrupulus*, drachma atd. Pak kdy kořjny zljrati; nač při léčenj žretel mji t. stárj nemocného atd.

Mage gednati na listu 3 o hljzách, prawj: Mistr *Hawel* (nepochyhě Magister Gallus) řekl gest, že gest to wyňal z nalyepšjch knih a řeči Āalienowy i Awicenywy i take Ypokrasowy, lékářow z řecké země, a na str. 4 pv. zawjrá takto: Skonám na tom řeč, která sem wyložil k užitku těm, ktožby to za wděk přigieli, buď bůh pochwálen.

Na l. 47 pv. stožby: znamenay, že swrchupsaná přirozenuge wšech lidj wyložena gsú wše k našemu rozumu gedno podle běžnjch znamenj. — Ale tuto w tomto miestě nic tato řeč nedotýká giných časow ani miesta, ani otce, ani mateře, ani osm nebeskjch okrot, ani sedm běhohwězd, ani giných kterých wěcj, a to proto, neb o tom psáno gest w *knížkách o ženském tagemstwj*. Protož tyto knihy s oněmi činj plnějšj rozum atd. — Z této dotčené knjhy o ženském tagemstwj zdá se býti list 85, kdež gedná o oběncjch (gakž on dj) = hermephrodijch, a čehož se těhotná warowati má.

Sluh prostý, zpráwný; slowa některá smčlegi nežli šťastněgi twofená, k. p. *zaroděta* = *embrio*, díř. zárodek = *fetus*; *žiwona* = *animal*; *znamokrota* = *zodiacus*; *okrota*, *sphaera chwigepotna*, vegetativa; *hnutow*, motus; *gsost* (byt) *ens*, *wodohlasa*, *musica*, *zemoměrna*, geometria; *zwirocesta* neb *zwirocesti* (*signum coeleste*); — kteráž z wějšj částky sice také w giných podobných spisech, k. p. Pokladu chudých přicházegj, ale wůbec přigata nebyla. Planeta Venus gemu slowe: *smělnice* (resp. dennice, zwieřitedlnice), Mars = *smrt*, neb bůh boge; Jupiter, kralomoc neb *biskup*; Saturnus hladolet neb *starec*; hermaphroditus = *oběnice*, *coelum mobile*, *hnutowé* nebe, *philosophia*, *mudromila*, *materia* = *materra*.

Slowce u Rozkochaného *čercha* = *řiga* tuto častěgi přicházj, ač bez vokalu *čercha* a znamená něm. Strich, k. p. čerhy na ruce, na palci atd. Ano i: *načřěnie* (das Stricheln), gako: *naboděnie* (Punktiren) ib. 11 pv. Podiwně twofeno gest u něho: *stwowt* (r. stkwu? ktwu?) u. p. Ktož má oči gežto se w *stwowsti* swjtj, gest smělý. 64. *Šlipnice* = spodnj částka nohy, 35. To tak zposobeno od boha welkjým *pořadenstwj* 56 pv. Člowěk ze wšech žiwon sám gest *zrosutého* žiwota 62. *Ladne* držeti twář. 66 pv. Nehty *prozředliwé* 68 pv. Kůže *pošmuhla*. 70. *Zasedlé břicho* ib. *Posobnostný* (*čínoděgný*) = *agens*. podležitý neb snásegjč, *passivum*. 85. Smrad *poswictnj* t. od swjce. 85 pr.

Pochybá slowa: ženba (alib. ženitba ib.) 26. *upříelizcno* (upřibljženo?) 39 pv. *dígma* (dégina?) 45. *Oči blaščawé* 64. *motichagj* (motrchagj?) 83. *na spáci?* 27. *na dno (dnu?)* roznemoci. 56 pv. *W méně obyčegném wýznamu: zkomonily* lotr. 7 pr. *Pancwánj* u bogjch (Oberhand) 11. *Ta řeč má pochop* z uměnj o zraku a poprsika. 83. *Měsje má tu wašrn,* že — wlkosti dáwa 84 pv. *O giných wašnych* té hwězdy 88 pv. (Eigenschaft). *Pacholek* = Knabe. 8. *Syn gegj wdán* bude 26 pv.

Dual. Bude mji širocie plecie 31. *We dwádcet* neb třidceti dnech 7.

Ginak známítá slowce: *Mnoho přiestrach,* a přjstrach a přjhad trpěti. 8. *Někoho uhádati* t. přehádat. 17. *Zima dešťowatá.* 93. *Moře počjná se obwodňowati,* ebben? 23. *Mnoho chodeb činiti* w giných zemjch. 35. *Žerce a pívce* weliký. 35 pr. *Nehnutný,* unbeweglich 37. *stanowitý* (30 et 39), *obstanowitý* (37), *ustanowitý* (11. 43 pv.), *fixus,* fest, bestimmt. *K čelu přjtučné wlasý* 63. *Oči wyskočilé* 64 pv. *sklipilau* twář chodj 65 pv. *twář bledá* a *libáwá?* ib.

Syntax. *Dwadcátý* měsje neydaremnějšj gest ke všem wěcem činiti. 7.

Gedenmezcytmý všem wěcem gest děláu. ib. pv.

Střelokol.... posobj bedra a žaludek = na bedra atd. 34. *Rybnář posobj* paty a šlepnicí ib. 35. *Býkowec* posobj šjgi a panuge w hrdle. 37.

Přjswlej gediné a to známé přicházj w troj formě: *Obyčeg* gest druhé přirozenj. *Obyčegných* wěcj gest nesnadno ostati. *Cehož* třep znowu nagde, tjm bude woněti na walech.

VIII. Tomáše ze Štjtného na Zásniku a Chotěnicjch Knihy naučenj křestánského.

Od

Jos. Jungmanna.

(Predněšeno 9 Dec. 1841.)

Knih Tomáše ze Štjtného máme posawad rukopisy čtyry před rukama.

A. *Rkp. bibl. werégné Pražské XVII.* A 6. na parčaměné listů 157 w fol. we 2 slaupcjch, od r. 1376, o němž širšj zpráwa i wýpisky učiněné p. Palackým nacházegj se w *Mus. Časop.* na r. 1838, str. 3—14. Částka z III knihy tištěna Tomsau w knize: *Uiber die Veränderungen der čech. Sprache,* 1805, st. 85—104. Obsah aupnějšj gest tento: *Předmluwý* dvě, mimo předcházegjjej přjpis mistru Albrechtowi. 1. O wjře, naděgi a milosti. *Wýklad* pateře, kterýž prawj, že sice nesljbil na počátce knih psáti, ale pro užitečnost atd. to činj. 2. O stawu panenském, wdowském a man-

želském. Částka poslednj w tom Rkps. vyškrábána gest po slowjch: A chcešly czysty o tom czot przyslušye k twemu stawu znamenay czot sem psal duchownym lydem. 3. O hospodári, hospodyní a čeledi. O desateru božjm příkázánj. Kak máš sye myety k bohu srdczem, wsty a skutkem. Kak sye ma czeled myety k hospodye srdczem wsty y skutkem. 4. Kak sye zdejšy stawowé lydšty przypodobnawagy k andyelskym kurom, kdež naučenj klade: duchownjm, zakonnjkóm, učénym, saudcjm pánóm, wladykam, tēhařóm, kupcóm, kramářóm.

Ostnec. Pokušenj. 8. O swátostech, o křtu, biřmowánj, božjm těle, manželstw, kněžském řádu, pokánj, zpovědi, zadosti činěnj; o modlitwě, almužně, o postu; o odpustecjch; o sw. olegi; o smrti, pekle, očistci, o nebeské radosti.

B. *Rkps. papjrowý w Museum*, w fol. we 2 slaupcjh od r. 1465, listů 287. Na konci psáno: »Skonawagi sie knyehy tito wrozeného panaše Pawla z Sulewycz a z Rzhelłowicz psane skrze Jakuba z Welemyna leta od narozenye syna bozieho Tissiczieho čtyrztsteho šedesateho pateho, tu sobotu przed poswyczenym toho bozieho domu a kostela w Rzhelłowiczeh. A prwnyeho leta po moru.« Tento Rkps. srownává se s prwnjm co do wěci téměř cele, co do řeči, z husta slowce mēnj.

C. *Rkps. druhý weregne bibl.* na papjře XVII. D. 31. posud nepaginowan, též w fol. w 2 slaupcjh. Na konci psáno: »Z daru božieho napsany gsu tyto knjhy a to wsseczko czow w tiechto knihach psano stogj, rukú Matěge Czapka w ty časy pjsaře Hradeckeho w Gindřichowě Hradci a skonany gsu w pondelj po družebne neděli w puostě před sw. Ambrožem leta od narozenj syna božieho tisiceho čtyrsteho padesateho čtwtého, kterežto složil gest slowitny panaše bohumily Thuoma z Zasmuka a z Chotienicz dětem swym vlastnjm nynie ětuc před osmdesati lety (t. r. 1374) o rozličnem křestanskych wěcj naučenj ku paměti křestanské wiery a dobrych wašnj. Ale ga Wawra z Gíwian měštěnin w Hradci Gindřichowě a starý pjsař tudiez skonál sem tyto knihy leta od nar. syna božieho 1492 w sobotu před slawnym hodem narozenj syna B. Z nichžto buď milý bůh pochwálen wěčně a geho milá matka panna Maria, Amen.« Tento Rkps. wěcmi a pořádkem sice s předešlym srownává se, ale rozdjen gest slohem, tak že na množsjch mjstech brzo jako opsánj, brzo co předčlánj, brzo i zkrácenj oněch prwnjch zdá se býti, někde wjce, někde méně obsahujcj.

D. *Rkps. Opatowický*, tak nazwany, že z kláštera Opatowického pocházj, nynj p. Janu Čerwenkowi theol. Hrad. náležejcj. Gest na papjře též w fol. we 2 slaupcjh, z počátku XV stoletj, stran 423. W předmluwě, kteréz počátek scházeti se widj (poněwadž nenj počátečnj veliké litery za obyčegem onoho wěku, ač smysl celý gest), prawj spisowatel dceři (nic o wjce dětech nemluwě), že gakož rozum geg odwedl bugnosti swětské neb tělesné, tak že by rád gi maudrú widěl, tehdy že počal gest, chtěl dáti gj tyto prwnj knihy (t. o hřjšjch a slechetnostech), nechť gde za muže aneb nic. Uzřjli, ano nemjnj za muž, že mjnj wšecjky swé gj napsati knihy, ač by byl dotud žiw, že by ge mohl dokonati, aby měla wčem by čtla sobě neb giným k užitečné kratochwjli, takť že má zato, že by měla od něho dobrych šest swazków knih i s tjmto prwnjm. (W předmluwě na rkps. r. 1376 dj takto: »Y psalť gsem wám knihy dwoge tyto prwnj sám skládage z swé hlavy, yakoz mi se zdálo podobné, což gsem kde čelť neb slýchal na kazanie aneb ot učěnych, aneb se mohl sam domysliti,

gešto přjstupno k tomu úmyslu o němž sem psal; ale druhé ty sem hotové sebrané aneb učiněné někým giny m latině, wyložil česky, a kteréš gsú tamť sem to napsal; ale tyto prwnj rozdělil gsem w šestery kniežky atd. A pakliť pričijnj *sedmé* neb i *osmé*, takéť tu budů. Dále, co ke charakteristice spisu a rukopisu toho po různu se nalezá, tuto poznamenáme.

O almužně (prawj na str. 148) tuto nic neřku, neb na swatého Wawtince psal sem o nj. Opět na str. 195. O těch sedmi blahoslavenstwch, k němž lidé osmerým činem přichážej, máš tam napřed. Ale o připrawenj srdce a těch chodbách (Rtkps. Mus. cestách), tutof mienjm těch knížek připsati. Ale kdyby wiece mých knih měla mieti, nalezla by ge; a tutof dónám ty geště o sedmi dařiech ducha sw. a pak o některých stawiech a o sedmery kostelnie swatosti, aby w tom nyní rozumna byla cog' obecnějšie, až pak gda i uzrjm, takeli budu mieti psati o skrytějšiech duchownjch wěciech, a uzrjmlj že potáhneš se k tomu, neošpili prwe, nežě smrtj segdu neb starostj. Dále na str. 194. Tu řku, že pilněgi uslyšj o tom, budešli o připrawenj srdce ty kniežky mieti. Pak na str. 196. Gakož pilněgi mluwil sem o tom w těch knihách o sedmi chodbách, gešto pak také ge snad budeš mieti. Na str. 233. A když sú tak rozličnj stawowé w swatě cerkwi, chtělbych aby mohla ty nayprwé, a po tobě komuž k rukama přigdů knihy tyto, některým stawóm srozumětj a w nich řadu křesťanskému. Na str. 252. Ay, giž mi gde leto sedmdesáté, a wšak geště gsú mnú někteřj mistři pohnuli, tak že neumělbych za gisto powědieti, gestli w te swatosti geště chleb, pod nimž by bylo také tělo božie, čili tu giž zhyne chleb byty (bylý?) a obrátj se w tělo božie, a to sem gá držal, mnie by byl kostel na tom ustanowil se. A podlé toho úmysla položil sem to w některých swych knihách atd. Str. 345. Čhtě aby wtěchto knihách swých o swých i o giných wěcch psáno měla, takéť sem připsal i o manželstwie, ač bych i raděgi tě pannu widěl, kdyby tomu chtěla sama. Na str. 161. Proč pak někteřj hyzdie to, že pjši, a za zlé magj těm. kdož čtu knihy mé. Ale když prwé hyzdie mé knihy, nežli čtu w nich, ukazujř že ge hyzdie ne upřemým úmyslem. Ale by čili prwé w nich a uzfeli w nich bludného něco i prawili to, to by mohlo byti z milosti prawdy. — Na str. 185. Ay, kakyř nepokog wznie w Čechách z nesprawednosti, ano onde král kázal, Prokop kázal cog' nesprawedně, až ty nesprawednosti zbudily nepokoy zgewny. Ale ať řku prawdu, swjmi rozličnymi nesprawednostmi wšichni sme Boha rozhněwali, že ten nepokoy přepustil na nás. (Kráľ Waelaw, gegž tuto mjinj, panowal od r. 1378 až do r. 1419; Prokop ale, bratr J. štůw, markrabj Morawského, učiněn správce m králowstwj Českého neyprw r. 1383 a potom častěgi; umřel pak r. 1405. Narážj se tu bezpochyby na nepokoge r. 1394.) Na str. 396. Ale když sú (t. knihy múdrostj) w kostele wepsany w biblj čtúc ge w kostele, čtúc ge i mistři we školách, a i ga že mi to přeřtie wyššj, počal sem z nich také řeč mieti w českém gazyku, drže gmenem mistra Ruperta, řečeného Golgot, iako i ge ten četl w kostele. Ale nemienjmt, bych geho řeč latinskú chtěl česky klásti; než z geho knih bera naučení, mluwiti chci perem což mi boh dá, některého nechage co i on tam mluwil, a snad někdy i odginud bera nětco, a wšak we mnohem geho se drže obyčege. Konečně na str. 397. čerweně psáno: Tuto se počina wyklad knih múdrost(i), iakoz gest ge Toma iazykem českým (verbum deest.). —

Z toho všeho wyswtjá :

1) Že nalezá se posud *trogj* recensj spisu našeho, gedna w rkps. bib. na pergaméně od r. 1376, snad půwodnj, neb aspoň z půwodnjho textu opsaná, s kteraůž se Musegnj od r. 1465 až na varianty, owšem mnohé, srownáwá; druhá recensj gest rkps. papjrowý w bibl. weř. od r. 1492, podlé giného od r. 1454 psaný, rozwláčnějšj, někde parafrazugcj, mjstem opět kratšj, ginde i auplnějšj, ostatně co do věci a pořádku s dvěma předešlými srownalý; posléze Opatowický rkp. papjrowý z počátku XV. stoletj, pro dceru od spisowatele zwláště wyhotowený, djlem wýtah z půwodnjho, djlem i širšj, zmnožený wloženími tam zde do textu přjdwky, a na konci připogeními dvěma spisky, Richardi a S. Victore o stawu wnitřnjm člověka (de interiore statu hominis), pak Roberti Holkot de sapientia Salomonis, t. wykladem na knihy Múdrosti. (Richardus přewor † 1173, psal de trinitate, de contemplatione, de statu interiori hominis; Robertus Holkot, učitel w Oxfordě † 1349, dle Wachlera pilný wykladač pjsma sw.)

2) Poněwadž pjsař Rkp. od r. 1454 prawj, že ty knihy před 80 lety složeny byly, udáwá tjm rok 1374 gakožto rok dohotowenj gegich, a pročez Rkp. r. 1376 hned po dokončenj gich opsán býti a teměř za půwodnj považowán býti by mohl.

3) Prwnějšj tři Rkp. *detem* swým dle předmluw napsal Šjtjný. Opatowický *dceri*. Těžko určiti, zdali té doby byl osiřew, gedinau dceru měl, čili synowi neb synům onu půwodnj práci byl zústawil. We dskách zemských nalezagj se osoby toho gména Šjtjný ze Šjtjného w negedněch letech, k. p. 1543, 1548 atd., ano geště w r. 1594, neznámo od našeho-li Tomáše, čili od geho přjbužného některého pocházegj.

4) Patno, že třetj recensj od samého auktora udělána, ač Rkp. Opatowický giným kýmisi psán byl. Snad i druhau recensj on sám také wyhotowil, gsa muž, gakož ze všeho znáti, mysliwý, činný a věci o kteraú činiti, milowný, horliwý, pilný; což wšak ze slouhu celého djla určitégi dá se poznati.

5) O dni narozenj a úmrtj spisowatele našeho nic posud gistého newjme, tolik giž nepochybno, že za Karla IV a Waclawa i Prokopa zpráwce neb heytmána králowstwj Českého geště r. 1394 žiw byl, a sedmdesátého a snad i wyššjho roku wěku swého dočkal.

6) Ač mjrně o sobě mluwj, byl wždy na swůg wěk oswjcený a učený muž, uměge latinský gazyk, z něhož rozumně překládal a wybjrál. Že též německy uměl, patno z mjsta na str. 419 kdež prawj: iakož (prý) gednú slyšal sem, ano niemeckú piesničku odrhagj, by gedna weselá a čerstwie (čerstwá) mladice řekla, že ktožby gj radil za muž, nebylby to přítel gegj; neb býwagj mužie, gešto nepřegj s ginými weselu býti.

7) Pro wydawatele budaucjho vznikne potřebnost ta, aby prwnj rkps. za základ poloziw, rozdjlně čtenj způsoby čili varianty uwáděl, ostatnjch obau k wygasněnj smyslu a k doplněnj věci užiwal.

8) Znamenitějšj slowce přicházegj tato : *klask*, m. das Klatschen (w moral. smyslu). Nechagje těch klaskow slyšte coz hriech. *starosta* = staršj, o rodičeh, (3), předstawený klastěra (422), lidu (341) cjkřewnjch L kněžj, biskupůw atd. (269). *něterý* = geterý pro některý 6. *wacun* = liljk? Neb ne wšichni máme pokorných těl. Druzj nedbagje co potom

bude, zde chie těla zřetelna mieti. Niektera budelit nizka, ale *naplatiť se holouchami*, budelit nepěkné barwy, ale budeť kakýms mistrowstwem připrawenu barwu mieti; budelit mieti krátké wlasý, ale nafalsuget ge *wacunem* dlhým. 13. Oskube hospodin hlavy gich a holi budý; w ten den odegme gim gich okrasu gich, obuwi gich, zapon gich, prstenow gich, wien-cow gich, *wacunow* gich. Odegme gim gich *pentljky*, gich gehly připinacie, gich zrcadla. 17. cf. *wacunek* plátna tenkého 4 lokte a zemního 6 loket Boč. Ex. cf. germ. *Wat* = Gewebe.

Helmbrechice f. *helmbrechtná* panna t. fregowná. 16. 319. *Potku* učiniti gednomu z malých, scandalum 16. *Thysiti*, iter. *thysim*, ati. = dotýkati; r. tku. Lakotnj toho tkysie, gesto gim schowati. 36: nestydatě koho tkysati, 42. Ano swú klopnotnostj *zabpočj* člowěka od utěšenie duchownieho 38.

Smilný obljbj leckakus *chyru* (= chymaera Rozk.) 39.

W *kwapky* co činiti t. na kwap. 54. *Ropeniti* kosti (zubami) 58.

Pakli by slúl *bělec* bez bělosti 78. Mnoho gest wěr *sic* i onak 89. *Wrdmo*, Wahr-sagung. Často *widma*, snowě zračugj se, 100.

Neiku byť to netbanie sbožie chwálu mielo, gesto z lenosti gde a z iakes myslí *opuptané* (al. Ms. nestatečně). 133.

Robiti. Tiem gmenem nemienjm tu ctnost myslí, gesto kdo pro boh a pro milost prawdy *neurobí* zbožj srdce swého, žeby gen zbožj *robil*, gedině w něm uložil swú naděgi. 133. Gest to spravodliwé newždy *robiti* w tělesné práci. 158. Giné w službu *robice* žiwili. 147 (podrobugj?).

K službě božj a ku *pohodě* bližnjch 198, in commodum.

Ktož sú w tom *trku*, že i tam toěj gimí tělesné žádosti. 220.

Hodugie particip. praes.? *hoditi* = trefiti, w hod činiti. Aby dřewo múdrosti *hodugie* rostlo na horu 227. Komuž bůh dá opatrnost, tomuť *hoduge* móż rosti dřewo múdrosti 229. Lepšj chuti owoce — když horko slunečné a giná pohoda lépe ge *szoři* 230. *Žiwitedné* smáhy = Nahrungssäfte 266. Wiz by *neoškludl* té swatosti, přigjmage iakož by tobě hodno bylo. 268. Možť tiem nesbožným w uši změti iako hromem prawda božie gich wětěj *čtyčy* (pol. czczyca = mořenj, tesknost, Ekel, Widerwille), a řkúc, i kde gste atd. 301. O přenesbožná dlúhosti w takěž *čitižy* (čtíci) wiece a wiece býti. 302. Obraz prachem *poprechl* 304.

Panny *ušprundalé*, squalidae 320. v. sprudeln? *Ubezumiti* se s kterau t. smilniti 347. Wchoz = wchod 369. W něm *uprěčiti*, worin zu weit gehen, übertreiben 360. *Gabláně* = gabloň 229. *Bohobogenstwie* 355, Gottesfurcht.

Nikdež nenie w pokogi doniž člowěk gest na zemi *zbižžsky* gednoho se kryge a druhého stihage 380. Powětřj *obřicivo* gest 381.

Tržiti. Žádost mysl *trjz* 380, saepe. vexat?

Milugme prostě bez *knidrow* kakýchs, gimíž licoměrnjci a pokrytci chtie se gen uká-zati 401, (knidř = loqua Weleš?).

Temně: 357. *Na sut* čili *nasut*? Onen w obžerstwj se kochage, onen klewet iako na sut a giným eti utrhage (r. nasugi? an sut = rum, Schutthausen?). *lišice* 356 = přjlišnost? *Proverb.* Starého psa neuě w powod.

Čjm nowý hrnec naplněn bude, tiemť wiece zapáchá.

Pj hrdlo, gez hrdlo, zaplatjš hrdlo (mnozij pro obžerstwj dogdau šibenice).

Klademe zde wýtahy o tež wěci ze wšech čtyř rukopisů w půwodnjm prawopisu, pro snazj gich mezi sebau srownanj.

Ms. Pergam. 1376. O wyerze.

Pismo prawy bez wyery nelze sye gest lybyty bohu ano nelze y domu bez zakladu vdyelaty, protoz ktouz chce myety dom prwny mussy nayprw zaklad pewny vlozty. A kdyz ma ktere owocze byti nayprw musy pogyty zkorzene. A kaky kolywyek korzen neny krasen, wssak wsseczka krasa kmene y owocze dobre pochazye znyeho. Takez yakz by wyery nebylo tak by gyne wyeczy k spaseny nebyly vzyteczny, any by bez wyery gyne dobre wyeczy mohly byti, neb wyera gest zaklad a korzen wsseho dobreho, acz y neny tak zrziedlna w swe krasa (c) sama, wssak any nadyege any mylost bude bez wyery. A kak se gest czemu nadyety, kdyz bych nayprw newyeryl ze gest aneb newyere ze gest kak bych to mohl mylowaty. Protoz hlucznye wolagy naprwe oodynye knyeyze rzkucz: ktouz kolywiek chce spasen byt, drzewe wsseho potreby gest aby drzal obecnu krziestyansku wyeru. A ginde také psáno gest. Newierziteli newrozumyete. A dosty gest dywne, ze se nyktery m nechtez wierzyty toho czechoz smyslem swym nemohú dogyty. A wssak kazdy chtiey neb nechtyey wzdy nyczemu wyerylty musy, w kazdem wczenyozoy ho na swyetye neb wrzemesle kteremzkoly, prwe nez toho moz rozumem dosyeczty. A zdaly wye kto key geho otez nez wyeru. A kdyz by kto newyeryl nyczemuz

Ms. bib. paprowij. 1492.

Gak pismo prawij, ze se gest nelze bez wiery libiti bohu Aze sme wiewu k zakladu przirownali, aneb k korzeny, to widijte zet gest nelze pewneho domu bez pewneho zakladu wdjelati, aniz muoz drzewo dati zdraweho owotcze, nemali zdraweho korzene, protoz wsseczka pewnost domu, gest na zakladu pewnem, acz zaklad nenije zrziedlen, A takez wseczka krasa drzewa y pewnost, proti wietrom y zdrawije owotcze pochazye z korzene, acz se y korzen zdaa mrzuth Tymz obyczegem, acz wiera nezda se krasna a zrzetedlna w sobie. Wssak znije gde nadziee z milost. Nebudeli wiery zdrawe a pewne, ani nadziee, ani milost zdrava a pewna muoze byti. A takli se gest nadijeti czemu gehoz bych newierzil, aneb kterak to mohu milowati. Protoz hlucznie wolagij knijezie na prwnije hodinie wssudy a rzkucz ktouzkoli chce spasen byti nayprwé potrebie gest aby drzal obecnu krzestiansku wiewu. A ginde také gest psano, newierziteli newrozumijete. A protoz bych welmi doliczowal wiery, ze ma byti, snadby tomu y wy newrozumieli, ale kdyz budete wierziti a rozmysleti se, nauczite se na take wiewzi, snad porozumijete, zet gest podobna wiera nasse a bez nije nelze gest spasenu byti. A dosti gest diwne, ze se nezda niektery m, by bylo wierziti czemu, gehoz nemohu smyslem dosieczti, Kterakú by kto miel odplatu zwiewy, kdyzby doliczenim doygda wyerzil, anizt by to wed byla wiera, czozby widiel, Azdat mi se, zet gest proto rzekl krystus swatemu Thuomowi, ze gsi widiel wvierzils. ale blazenij gessto sú newideli a wvierzili, A wssak mussim rzeczi, pro nesnadne

Mus. Rkp. r. 1465.

Pismo prawy, bez wiery nelze sie ^g libiti bohu ano y domu nelze bez zakladu protoz ktocz chce myeti dom pewny mussyt nayprwe zaalad pewny vloziti, A kdyz ma ktere owotcze biti, mussit nayprw zkorzen pogiti. A iak kolywiek korzen nenyne krasen, wssak wsseczka krasa kmene y owoczé dobre pochazie znyeho. Takez iakzbi wieri nebilo, tak bi gyne wieczi kspassenye nebyly vziteczny, any by bez wiery gyne dobre wieczi mohli biti. Neb wiera ^g zaklad a korzen wsseho dobreho, a acz nenyne w swe krasie sama tak zriedna, a wssak any nadiege any mylost nehude bez wiery. A kterak sie ^g czemu nadieti, a neb kterak bich mohl co mylowati, kdyz bich newierzil ze ^g to. A proknyezy na prwnye hodynye hlucnyne wolagi rzkucze, ktocz koli chce spassen biti przedwssemy wieczmy potrzeby ^g, aby drzal obecnu krziestiansku wieru. A ginde take psano gest Newwierziteli nesrozumyte. A dosti ^g dywno, ze sie nyekterym nechce wierziú toho czechoz smyslem swym nemohu dogiti. A wssak kazdy chtiey nebo nechtiey wzdi nyczemu mussy wierziti, w kazdem wczenyne neb rzemesle kteremzkoli na swietie prwe nez toho muoze rozumem dosieczti, A zdali kto wye, který ^g gehu otecz nez wyeru. Adyz bi kto

Opatowický Rkps. st. 85.

Diet pismo že bez wiery nelzett se libiti bohu a sprawedliwy žiw bude zwieri. Nieniet to podobne žey to nam buoh wstawil abychom skrze wieru spasenie dossli pokornie slepotu znagyc sweho nerozumu. Neb chcet boh abychom odtud počeli giti kamž sme w padli. A když sme w slepotie mame znie nayprwe wieru wstawiti mame dati ruku iako wodičowi wieře křestianske a giti po ni az y progdem swe wsse hubenstwo a wzřme s vtěšenim odkud nam pomohla bozie milost.

Y tiemt k wieře pomoc bywa když w niečem rozumem pozname prawdu gemuž sme dřewe nerozumiegye gedno wiefili skrze to budem y ginemu rozumieti wiefiti gemuž nemožem rozumieti. Neb kdyby která pochyba proti wieře chtieła w srdce možem řecy A my dřewe tomuto nerozumieli a wiefili sme a gyž že ^g tak rozumieme. Takež y totot gest prawda a tomu wiefiti mame že gest tak ač y nerozumieme gesste tomu. Neb chcet boh abychom z wiery odpłaty dossly. A diet. Sty Rehoř Wiera nema odpłaty když gy člowěk wieči rozum dawa woli. A ia řku že by to nebyla gyž wiera. A když nemozem wssemu cožmame wiefiti rozumieti, ale mame nietco w niemžbychom mohli chybowati. A take ňekteremu, že gest tak prawda možem rozumieti ztoho budem wwieřec prawdie odpłaty mieti, a pokutu bychom mieli newieřec. A zlij nenieliby miesta swe newieře kdyby každemu zgewno bylo co slussie nerozumiegye wiefiti. Protož když ti gessto drzie prawu wieru magi nietco w niemž by

Ms. Pergam. 1376. O wyerze.

an by se nemohl y mluwity navczyty. Pro-
toz gystat gest wyecz zet kazdy chtiey neb
nechtyey wyerzity musy zde mnohemu;
proczez by pak newyérzyl yakoz wyera krze-
styanska vczy, ana nyczehoz nevczy zleho
gen wsse dobre a porzadne a wsse zle
hyzdy. A chcely kto rad wzwyedyety mnoho
wyer y sych y oných, czty o bozym
myestu knyhy swateho augustyna tunalezne
mnoho podobných wier ku prawdy; ale
nasset gest naypozadneyssye yakzt gest on
tu toho dowedl. A kdyz gest wždy wyer-
rzyty a kazdy lyd gma nyekaku wyeru tehdy
owssem drzme swú wyeru a chwalme boh
ze gsme w ny. Neb czoz zde wyerzime
to tam gystye vzrzyme acz uwyerze prawe
nezabludyme.

Ms. bib. papjrowj 1492.

k wierzenij, ze y oni mussegij wierziti mno-
hemu, acz y nechtie. Zdali kto zwije czij
gest syn, a wssak wierzij ze gt tento anebo
tento gehu otec, a nebo matie, kterak by
se mohl rzemeslu a kteremu vmienij nau-
cziti, kdyby niczemuz newierzil, czoz gemu
prawije, a wewssech narodech lidskych,
kazdy narod ma niekteraku wieru, acz snad
y bludnu. Proczez by pak kto nechtiel
wierziti, iakoz wiera krzestianska vczij, ana
gt tak mnohym swiedeczstwim doliczena,
a czozkoli vczij to gest wsse dobre, a wsse
zle hydij; A pakli gest kto tak wsseteczny,
czti o boziem miestu hnihy sw. Angustina
tu porozumijess mnoho wieram podobnym
w nieczem ku prawdie, ale nasset gest nay-
podobniegssie, jakož gest tu on toho do-
wedl. A když gest wždy wierziti nieczemu
zde na swietie gsucz, kdyz kazdy lid ma
niekteraku wieru, drzmez se wery krze-
stianské, chwalicze pana boha, ze gest nam
gije doprzal dogiti, neb czoz zde wierzime,
to tam y gestie vzrzyme, acz wieru do-
brymi skutky obziwime, a take acz w nij
stogiecz az do koncez nezabludime.

Mus. Rkp. r. 1465.

newierzil nyczemuz an by sie y mluwiti nemohl naucziti, protoz gístat ět wiecz ze kazdi chtiey neb nechtiey wierziti mussy zde mnohemu. Proczyez by pak newierzil, iakoz wiera krziestianska wci, ana nyczehoz nevczi zleho gedno wssie dobre a porzadne, a wsseczko zle hyzdy, A chczeli kto rad wzwiadieti mnoho wier, y tiech y onyech, czti knyhy S. Augustyna o bozym myestu, tu nalezness mnohowier k prawdie. Ale nasse ět nayporzadnyeyssie, iakoz ět on tu toho dowedl, a kdyz ět wzdi wierziti, a kazd lid ma wzdi nyiaku wiewu. Tehdi owsem drzme swu wiewu, a chwalme boha ze smy wnye, Neb czoz zde wierzime to tam gístie wzrzime, acz w prawe wiewe nezabludyme.

Opatowický Rkps. st. 85.

mohli chyhati nemohuc tomu rozumieti. Y ti gessto netrže wiewy magy nietco zgewneho krozumu po niemž by mohli y tomu wwieřiti gessto gest gešte skryte Sprawem ktož budu držeti prawu wiewu wezmu odplatu a ti pokutu ktož nebudu, y wolat kostel na prwe hodinie ktož koli chce spasen byti dřewe wsseho potřebie ět aby držal obecneho kostela wiewu. *Rubro: Gine gest wiewiti a take gine ět wiewieti.* Donidž zde gsme trogym činem držimese prawdy Niekdy rozumem gy widuc, niekdy wiewu niekdy mniec by tak bylo, A geft gyne mnieti gine wiewieti, gyne wiewiti atd.

IX. Wýpisky Reměšského a Ostromjrského Ewangelium.

◉dwołáwage se na učené zpráwy *La chronique de Champagne* 1839 I. 40 a II. 204, *Journal général de l'instruction publique* Septemb. 1840, *Kopitarü Hecychius* str. 30 a 65, *Časopis českého Museum* 1838 str. 252, 253; 1839 str. 491—499; 1840 str. 187—194: a 1842 str. 150. spěchám dáwno žádané wýpisky reměšského Ewangelium obecnstwu zdělití, gež sem dobrotiwostj pana *Jastržebského* obdržel, gehožto list k uzúplněnj zpráw o předmětu tom, ku kterémuž sem některá poznamenánj připogil, zde zbytečen nebude. K gistěgšjmu však určenj stáříj reměšského rukopisu, postaral sem se o wýpisky těch samých mjst z neystaršjho posud známého rukopisu Ewangelij slowanských, kterýž léta 1057 pro Nowohradského Posadnjka Ostromjra, přjwuzného knjzete Izjaslawa psán byl, gež ochotnostj pana *Wostokowa* z petrohradské cjsafské knihowny co děkowati mám, gehož také dopis za wěrnost wýpisek ručejz zde postawiti slušno.

Giž tedy s gistotau powěděti můžem, že i Čechům památka slowanského obřadu w zemi gich, ač njwj w cizině po přetrpenj diwných osudůw, však welmi čestně chowána, nawzdor všem pronásledowánjm odporné strany se uchránila. *) Že od české ruky pochážj,

*) *ГДА ЖЕ КОСТАНТИНЪ ФЛОСОФЪ СЮ ГРАМОТУ СТОРН И ПРѢДА Ю МОРАВЕ, ЦЕХОВАНОМЪ И ПРОУНЫМЪ ЯЗЫКОМЪ И ПОТОМЪ РҮ. РАСТВЮЖЕ БНЮ ВУЕННЮ, ЗАЫНЖЕ ДИМВОЛЬ НЕТЕРПА ВАЛТННЪ, МАУ МНОГЫ ЗАЫ ВОЗЯНГАТН И СОБРАША ЕППИ И ПОПОВЕ И УЕРНИЦИ ЛАТИНТИН, АКИ ВОРОНЫ НА СОКОЛА, ВОЗДЯНГОША ТРЕМЪЯУСКИЮ ЕРЕ ГЛ҃ЦЕ: ВАУЕ: КАКО ТЫ СТОРНАЪ ЕСН ГРАМОТУ СЛОВЕНСКОЮ И ОУУНШН М КННГАМЪ ИМЕМЪ ЯЗЫКОМЪ, НХЪ ЖЕ МЪ НИКТО ЖЕ ОБРЕЛЪ, НИ АПЪ, НИ РИЦКЫН ПАПЕЖЪ, НИ ГРИГОРЕН БОСЛОВЕЦЪ, МЫ ЖЕ Г ТОКМО ИМАМЪ ЯЗЫКИ, НИИ ЖЕ ТОКМО ДОСТОНТЪ ХВАЛИТИ БА: ЕВРЕНСКИ, И ЛАТИНСКИ, ГР҃УКИ. — — ВДНН МНХАНА ЦРА И НРННЫ БАГОВЕРНЫ — ПОСЛАНЪ БЫ КОСТАНИНЪ ВИОРАВЪ МНХАНОМЪ ЦР҃ГЪ МОРАВСКОМУ КНЗЮ, ПРОСНВШЮ ФЛОСОФА, И ТАМО ШЕДЪ МАУН МОРАВУ, И ЛАХН, И УЕХН, И ПРОУАЪ ЯЗЫКИ, И ВЕРУ ПРАВОСЛАВНОЮ УТВЕРДИ ВНИХЪ*

giž w těchto skrowných výpiskách dosvědčuje se slovy ІДНѢ mjesto ІОДННѢ, НАТѢТН, НАТѢДННЕ mjesto НАПНЕСѢТН, НАПНЕСѢНІЕ, аč poslednj i w giných cyrillských i glagolických rukopisech někdy přicháží. Ze srownánj textu remešského s ostromjrským každý se předswědčiti může, že oba z gednoho gen a téhož samého přeložení, a snad i z gednoho neystaršjho rukopisu postředně neb nepostředně plynuli, a že w remešském některé výrazy, gako БЕСѢДОВАША w ostromjrském СТАЖИШАСА, ПѢСТЫРЬ w ostromjrském ПѢСТУХѢ, staršj se býti zdagj. Hlawnj rozdjl těch dwau neystaršjch rukopisůw slowanských gest: že ostromjrský přjnsně zachowáwá bulgarský prawopis, remešský pak pannonský, kterýž se we všem srbskému rovná. Pod textem sem položil různoslowj wydánj Otrožského 1581.

W Paříži 12 záj 1841.

»Welewáženj Mužowé! Požádán od Wašeho kragana wzácného p. Hanky o přepsánj wýtahu z remešského rukopisu, snažil sem se zadosti učiniti žádosti geho, leč musel sem předewšjm opraviti swé w roku 1839 nedostatečné přepisy. Z toho ohledu čekal sem až p. Silvestre, francauzský krasopisec, kterýž lithografowánj celé knihy předsewzal, mi dowolj použití *snjmkůw swé práce*, když k půwodnjmu zauzen byl od něho přjstup všem cizozemcům, pod zámyslem, že Franciá, gako vlastnice klenotu toho, měla zwláštjn práwo k geho zobecněnj. Ale na neštěstj, očekáwánj mogle bylo práwé nadarmo. Pař Silvestre zdělil mi několik odtržených stránek (4^{mu} 5, 8, 10, 11 i 13^{mu}), dalšjmu pak zdělenj se zpěčil, udáwage, gakoby měl celau swau práci poslati do Wjdně, kde se domnjwalo pracowati na pagednánj o našem rukopise, k gehož wydánj připrawen giž měl býti k tisku prospekt w gazyku německém. Dowědew se o té překážce i ugištin nad to o rychlém wigitj *na swětlo* celého textu, zdržowal sem se až dotud s přislánjím nedostatečných přepisů. Dnes se dozwdám, že remešský rukopis negen je nenj ohlášen, ale ani lithografowánj; — Pař Silvestre přestal na sněť s něho zběžného *snjmku* čili *facsimile*, učinil z toho knihu auplně remešské podobnau, dal gi skwostně swázati, i poslal gi darem G. M^u ruskému Cjsari. — Zpodděnj tohoto wydánj musj býti welmi newhod milownjkům slowanské litera-

и книгъ написана нѣтъ рускыиъ глаголъ, и добре наоучена. и ѿтуда иде вРимъ и ту
 разболевша ѿблеуе вверныи ризы и нарекоша има евоу кирналь, втои болезни и пре-
 ставнса. — потомъ многыиъ лѣтомъ минувшииъ и пришедъ вон латинскии вморавоу,
 и ввехи, влахн, разрѣвшиа вѣру правосърноую, и рѣкоюю грамоту ѿверже, и латинскую
 грамоту и веру повн, правыи вѣры нкомы поже, а вппи посеве, адрѣи разгнѣвъ, и
 иде вРѣкоюю землю, хотя и тѣ во свою вероу привестн, и тамо повнѣ бы вон ла-
 тинскии. (Staroslowanská Legenda o Cyrillowi a Methodiowi, wydaná M. Pogodinem w Moskwě 1825,
 pñ episu Dobrowského, str. 115 i 116.)

tury i slawistům; odhodlal sem se Wám zdělití, ač tuto malou částku přepisu textu, kterou jsem opravenau. Přiložené zde tři wýtahy, myslím že postačej k určenj charakteru gazyka, a z toho i půwodu i wěku i ceny našeho klenotu. *) — Wyznávám že sem přjliš dowěřowal swědectwu pjsaře *záwjrký* udáwagjčjho částku rukopisu cyrillskau za vlastnoručnost sw. Prokopa; — bigi se w prsi: *mea culpa*: nebo saudě ze skrácenj w nadpisech textu, pjsmo to nezdá se dosáhati částw prwnjho sazawského Opata. Čjm staršj gsau rukopisy, tjm řjdsj w nich skrácenj; to gest paleografičnj gisitel. Leč newjm', či též opjrage se na něm, náležj uwažowati cyrillskau částku rukopisu remešského, za saucaasnau glagolické, gako to činj zběhlý náš slawista pan Kopitar, neboť mámeli příkladati bezwýménéčné pravidla paleografie wšecobecná k našemu rukopisu, tedy nezapomjneme že gest *linowán rafikau*, a podlé pozorowánj učených shromážděnj Sw. Maura, podobně *linowánj pergaměnu* přestalo zaupna s koncem XIII wěku, proti čemu, pokudž mi známo, žádný gestě *diwediůw* neupewnil. Žádostiw gsem wěděti, čjm pan Kopitar tu námjtku odepře? — Leč Papebrod (nestawjm se s njm na rowni w učenosti), nestaral se co mu Mabillon odpowj, na geho diplomaticčné rozumowánj; — tedy i gá se nestarám; — wýsledkem přjtomně wálky gest neoceněnj traktát *«de re diplomatica»*, z nynějšjho sporu o remešském rukopise snad wynikne ten paleografický *užitok*, že náš Mabillon slowanský wypowj posledně, čili w nedostatku giných zewnitřnjch známek linowánj pergaměnu rafikau neb olowkěm může slaužiti k určenj stáří slowanského rukopisu? A však powězme, že ačkoli upewněnj zewnitřnjch známek paleografických welikau má roli w označenj wěku i půwodnosti rukopisůw, newyrownawagj se předece wnitřnjm, gakau mezi ginými, gest k. p. charakter gazyka. — Na nečtěstj nemáme k rowněnj s remešským rukopisem žádného pjsemnjho pomnjku z časůw sw. Prokopa morawsko-české Liturgie podlé hřeckého obřadu, — i to vlastně stojj na překážce k určitému wpowěděnj o wěku i půwodu našeho textu. Ale kdo dowedl, že geho gazyk nebyl gazykem sazawské cjrkwě? a gestli možno nastáwati, že emauzský klenot podán byl Karlu IV. za autograf sw. Prokopa, pročby rownjm práwem nemožno bylo domnjwati se, že *texty remešských ewangelij přepsány zagisté byli z vlastnoručnjho pjsma toho swatěho, kteréž mohlo byti buť přepisem dřiwějšjho bulgarského buť pannenského kodexu, z časůw sw. Methodia aneb geho učencůw i nástupcůw, aneb též originálnjm přeloženjm od samého sw. Prokopa wyhotowenjm?* i pro takowá domněnj zdagj se býti i gazyk i rozdjlnost přeloženj od giných známých přeloženj slowanských. **) Leč zděluje Wám, welewázenj mužowé

- 1) Předložil sem k tomu gestě prwnj stránku, gegjč prwnj slaupec w snjmku w Časopise českého Museum 1839 w swazku čtvrtém, a druhý w *Journal de génér. de l'instr. publ. Sept. 1840* naše čtenářstwo gž obdrželo, k posauzenjby aru wjce textu k žádánj bylo, nicméně i to nám, gak njžgi uwidjme určenj nase dosti pewně snadnj.
- 2) Swědectwo *záwjrký* pjsatowý, udáwagjčj částku cyrillskau za vlastnoručnost sw. Prokopa, we swé hodnowěrnosti nic netraj, neboť nadpisy textu Ostromjrského rukopisu zagisté gestli ne wjce, aspoň ne méně skrácenj magj, a Kalajdowitě w Exarchu bulgarském str. 25 powjda: *ви въ одной лъз дрѣвнихъ словеснихъ руюписей неаходилъ ѡ танаго множества кабынь, на въ Изборникѣ 1073 года и въ Шестодневъ Ексарха Булгарскаго.* Swědectwo to pocházj z hodnowěrného podánj,

přiložen tu wýtahy k bezwýměněčnému užítj, musjm se zdržeti od přesuzowánj Wašeho mjněnj, dodám toliko že samo stálé užjwánj w našem rukopise wyrazilw: **НАДЪТН, НАДЪАННЕ** mjsto **НАПНСАДН, НАПНСАННЕ** patrně i wyrazně mlujw pro pannonsko-morawsko-český geho půwod. *) Potuit omnino fieri, ut S. Methodius, cui nato Thessalonicae bulgarica dialectus erat vernacula in nova sua dioecesi Pannonica non solum pannonicis uteretur interpretibus, sed interdum et ex parte etiam *moraviciis*, quibus dari poterant leviores **moravismi**, qualis est hic *тов ПСАНО* pro *ПНСАНО*.*« . . . »* (Glag. Cloz. p. 69. col. 3.) Hodno gest uwáženj i to, že když Ostromjrský diakon (1057!) hřecká gměna po slowansku píše (Glag. Cloz. p. 51), náš rukopis ano i w čistoslowanských slowech častokrát má litery hřecké, gakož to widěti k. p. we wyše přiweděných. Měl snad přepisowatel wěku XIV. newěděti, že **Ѹ** platilo **ПС**, či též užítaw woriginále tu hřeckaw literu (z přjčiny neupewněné geště w *dawnějšých* časech ortografie) zachowal gedině pro wětšj autentiku? Nalezloby se geště mnoho a mnoho k powěděnj o samě ortografii našeho rukopisu; leč to Wám učenj mužowě náležj. *) Wyřkněte o všem, co waše swětlo káže, a

gešto se w přesnotě swě do Karla IV. snadno udržeti mohlo (mohlof býti i wýslovně psáno w závjrcě na konci celého rukopisu, kterehož gen 18 listů Karlu IV. odewzdáno bylo), a kto takowě podánj wywrátiti chce, tomu náležj dokázati, že ne hodnowěrně, ale že křiwě gest, cemuž na pauhě slowo bez důwodůw wjry dáti se nemůže a nemj: státi tomu (XI. wěku) i linowánj rařikaw za sucha, i charakter gajka nepodporge, ale tjm spíše podporge podánj naše.

- 3) Co se prawopisu dotýče, powěděl sem již swrchu, že pannonský gest. Bulgarský prawopis arci gest staršj, neboť pro Bulgary Azbuku půwodně Filosoř Konstantin zhotowil, a w bulgarských rukopisech netoliko přjsný rozdíj hrubého **Ѣ** od gemacho **Ѣ** (protež **Ѣ** i ne **Ѣ**), ale i nosowých **Ѧ**, **ѧ** důsledně se zachowával, čehož w srbských a tudy také pannonských, poněwadž huhňawých zwukůw we wýslovnosti srbské i pannonské nebylo, nenacházjme. W těchto tedy žádného hrubého **Ѣ** protež i žádného **Ѣ**, ani důsledného stawenj **Ѧ**, **ѧ** nenj. Ale uahy liter na prwnj spatněnj reměšského rukopisu wysoké státi prozrazugi; abychom o tom teči nešřili již figura psi **Ѧ** dosti gasně nám to dokazuje, kteráž w IX. wěku s ginými literami z hřečtiny wzata, do XI. wěku w slowančině se udržela, gakož nůs w tom dvěz neustaršjch slowanských rukopisů patrně přswěděuj. Viz Kalajdowice **Фисарѣхъ Булгарскій** str. 95. **Въ библиотекѣ Новоіерусалимскаго Воскресенскаго монастыря я нашель дрѣвнѣйшіи списови сей книги, ѡброятво, въ болгарскомъ переводѣ, относящійся къ XI. вѣку. Оубъ писани на пергамнѣ въ 4, ѡхранителъ подъ No. 49: всѣхъ главъ 130, листовъ 309. ѡзвѣтъ и начертаніе буквъ носятъ печать глубокой древности: вмѣсто ѡ часто употребленнаго ш: ношнѣ, тѣштаніе (ношн, тѣштаніе); сверхъ жъ вѣрдыю встрѣчается буква ѡ (боланнѣ, достнненнѣ, нменѣтса); лѣттеры червь и пси ѡзвѣтъ слѣдующія начертанія: Ѹ Ѹ (наѣ = напнса, какъ въ Изгорннѣхъ Свѣтослава, 1073 г. л. 253 талтнра) надъ ѡкоторыми гласными надстрочныи знами состоятъ болѣе въ точнахъ и видѣ въ навѣлахъ; вмѣсто строчныхъ точекъ вездѣ поставлено двоеточіе; въ стпсленіяхъ первой десятоиъ написанъ прежде е ѡлицъ: глава рѡѣ вмѣсто рѡѣ, п проч. Сам пан Kopitar píše mi w přátelském listě: über **Ѧ** finden Sie alles in Montfaucon *). Ich fand es in slawischen Codd. sec. XI.**

*) **Ѹ Ѹ Ѧ Ѧ Ѧ** parum mutavit a prisca forma, secunda in nummis Antiochorum, tertia in gemmis Basilidianorum et in manuscriptis unciali caractere scriptis octavo et nono seculo passim, quarta vulgaris est a nouo seculo.

odpusťte učiněné zde i onde v nynějším pjsmě zběžná pozorovánj. — Geště slowjčko. W přjdawku k pjsmu wzacného p. Hanky (zpráwa o slow. Ewang. w Reměši) čtu oznámenj wyňaté 50 Numeru Lwowských Rozmanitostj, w kterém dáwage zpráwu z mého raportu ministrowi oswjcenj o reměšském rukopise zastává autor gakobych měl twrditi že: »Obě části rukopisu zawjragj naučenj na neděle i swátky!! . . . Newjm, proč mi to autor připisuge? zwláště že sem na listu 6. swého raportu výrazně powěděl *εὐαγγέλιον ἰκλογαδίου!* nepochopugí též, aby užitý odemne výraz *leçons* měl uwáděti autora w blud, neboť w slohu cirkewnjm *leçons* (*lectiones*) neznačj zcela naučenj *ΜΑΘΟΥΥΔΤΗ*, (*docere didascaw*), toliko *ΥΤΕΝΙΕ* (*lectio ἀναγνωσις*); i gá sem též w tom poslednjm wýznamu toho wýrazu užil. («*Leçons*» *partie du service divin* . . . *il y a trois leçons à chaque nocturne. Diction. génér. et gram. des dits français, p. Napol. Laudais; 2e Vol. p. 308.*) Račte wzacnj mužowé učiniti zmjnknu o této mé reklamaci i přjgměte ugistěnj vysoké wáznosti s gakau mám čest zůstáwati, Wáš uniženj sluha.»

J. L. Jastržębski. m. p.

W Petrohrádě ^{11/23} prosince 1841.

Poselám Wám welectěnj Wáceslawe Wáceslawiči požádané Wami wýpisky z Ostromjrowa Ewangelia, ač ne zrowna w těch mjstech, gaké gsau u Wás označeny: neboť mjsto Mat. VIII. 26—29, wypsal sem Mat. VIII. 28—IX. 1, mjsto Mat. X. 1—10 gen Mat. X. 1—8. mjsto Marka IX. 30—40, Marka IX. 33—41; i konečně mjsto Luk. II. 1—30 wypsal sem Luk. II. 1—40 we třech čtenjch ewangelských. Ostromjrowo Ewangelium, gakož Wy snad wjte, nenj spořádanó po Ewangelistách, ale po dnech, počjnage od Welikonoci, i zawjrá w sobě čtenj z rozličných Ewangelistůw po pořádku dnj i měsčůw. Proto se nedostává w tomto rukopise některých mjst ewangelských newšedšjch we čtenj. Bohužel, nemohl sem geště posud přjstaupiti k tisku Ostromjrowa Ewangelia, — i newjm geště gak se ta wěc skončj. Petr Jwanowič Keppen oswědčuge Wám swau úctu, my gsme nynj kollegowé w Akademii. Spěchám konciti list swůg ugistěnjm upřjmně wáznosti i srdečné oddanosti, s gakauž mám čest býti a t. d.

Aleksander Wostokow m. p.

Wypisky Remesšského Ewangelija.

Str. 1. sl. 1. велнка¹. ѹлвцнже ѹж

Math.VIII.27. дншаса глаше. кѣкось²

ѣсть. аконтрнн море
послоуша³ его.

МЦД трѣ: стрстмѹ

нестероу. икапеланне. еу

ншнсептвбра въ: б:

МЦД л. патстмѹ

курнаку патрнар нзнно

еу пн септвравъ: г:

МЦДНОЕМЪБРА

въ. днь пд стмѹ безмьзднн

кѹд. коузымындьшана.

еу ѿ матѣса —

Math.X.1. ВЪ: призвайс оууеннкы⁴

своа. ндѣстнмьвластѹ

ндѣхънсунстынхѣд

днзгонатъанцѣан

тн⁵всакакънедоуѣгъ. нвъ

Ostrožská biblj 1) велѣна 2) кто ѣсть сеѣ

3) послышють 4) и призвавъ ѡбидѣсать

оууеннка 5) школа нзгонанхъ нсцѣантн.

Abh. V. 2.

Wypisky Ostromjrowa Ewangelija.

List 65 Math. VIII. 28—IX. 1.

недѣль. б. по.

глад. ѹѣ.

Въ врѣма оно. пришѣдъшоу
нѣсвн въ странѣ гергесннскѣ.
сърѣтоша н дѣва бѣсьноуѣшаса
отъ гробѣ нсходяща люта зѣло.
яко немощн ннкомоуѣ мнмонти
пѣтмьн севъзъпнста. глашѣауѣто
ю нама н тебѣ нѣсе снѣ вѣннн
пришѣлъ иесн сѣмо прѣжде
врѣмене мѣунтѣ насѣ бѣже
далеуѣ отъ ннѣж стадо
свнннн мѣного пасомо бѣсн
же молѣахъ н глашѣе. ашѣнзгонншн
нѣы. повелѣ намѣ нти въ
стадо свнноѣ н реуѣ нмѣ
нѣсн ндѣте. оннже ншѣдъше.
ндѣоша въ свннннѣ н
абнѣ оустрьмнса стадо
вѣсе свнноѣ. по врѣгоу
въ море. н оу-
мрѣша въ водахѣ а
посѣщен бѣжа-
ша. н шѣдъше въ градѣ.
възвѣс-
тнша вѣса н о вѣсьноуѣ
н се вѣсь градѣ
нзнде протнвѣ нѣсвн
н вндѣвъше н молнша.
да бѣ прѣшѣлъ
отъ прѣдѣлъ нхѣ
н вѣлѣзъ нѣс
въ корабль прѣмде
н прнде въ свон градѣ.

СЖБОЛЪЗНЬ СНА⁶ПОСЬЛА
 НІСЪДПОВЪДНМЬГЛА
 ВЪ⁷ПОУТЬАЗЫКЪНЕНДЪ
 ТЕ. НВЪГРДЬСАМАРАНЬ
 СКЪ⁸НЕВЪННДЪТЕ. НДЪ
 ТЕЖЕПЛУЕКЪОЦАМЪ
 ПОГЫБЪШНМЪДОМОУН
 ЗДВА. ХОДАЩЕЖЕПРОПО
 ВЪДАНТЕ⁹ГЛАЩЕ. АКО ПРН
 БАНЖСАЦРТВА¹⁰НБСНОЕ:
 БОАЩАНЦЪАНТЕН
 МРЪТВАВЪСКРЪШАН
 ТЕ. ПРОКАЖЕНАОУНЦІ
 АЩАНТЕ¹¹ВЪСЫНЪЗГОН
 НТЕ. ТОУНЕПРНАСТЕТ
 АНЕЖЕНДАНТЕ¹² /
 ПОДОБАЕТЪЖЕВЪДВН АКО
 ЖЕНЕДЕААСЪЛОУНТЬСА.

List 236. кѣ мѣа то стра стѣа мѣа

н перотндѣ рѣвѣ ѣа.

АНОКАНТЬАНВ ПРН. ева. отъ нод ре гъ свонигъ.

дзъ есмь лозд. прѣ пн септавра въ д. . .

List 238 л. мѣа ж то стра стѣнх' мкѣ.

кѣрнмакоу патриархоу н зиновию еппоу н

зиновиѣ сестры юго. н астерню. еу ѿ нод.

глад. пѣ. ре гъ. дзъ есмь пастоух. пнсд.

септавра. бѣ. гъ. —

Въ врѣмѣ оно. прнзѣва ніс.
 ОБАНДЕСАТЕ ОУУЕННКА СВОИ. ДАСТЬ
 НМЪ ВЛАСТЬ НА ДОУСЪХЪ НЕУНС-
 ТЫНХЪ. ДА ИЗГОНАТЬ ІА. НСЦЪААТЬ
 ВЪСАКЪ НЕДАГЪ Н ВЪСАКЪ БОЛЪЗНЬ
 СНИЖ ПОСЬЛА НІС. ЗАПОВЪДАВЪ НМЪ
 ГЛА. НА ПЪТЬ МАЗЫКЪ НЕНДЪТЕ. Н
 ВЪ ГРДЪ САМАРЕНСКЪ НЕВЪННДЪТЕ
 НДЪТЕЖЕ ПЛУЕ КЪ ОВЪЦАМЪ ПОГЫ-
 БЪШНМЪ ДОМОУ НЗЛѢВА ХОДАЩЕ ЖЕ
 ПРОПОВЪДАНТЕ. ГЛАЩЕ ІАКО ПРН-

⁶) сѣа ѿ обандесате ⁷) на ⁸) самаранскын

⁹) проповѣданте ¹⁰) цртвѣ ¹¹) прокаженыа

оуницанте мртвыа вскршанте ¹²) даданте.

p. 5 col. 1. ^амца тго въ к̄ стрѣтѣгонна
 Marc. IX. 32. 40. тнбогносьца̄ еу ѿ марка: ѿ

Вѣ принде іс̄ноу еуеннц
 него. въ капернаоумъ.
 нвъ домоу¹³ въпрашааше¹⁴.
 уьто на поутн въ себ
 ѣ помыслиаасте. ѿ нн
 жемльа хоу¹⁵ дроугъкъ
 дроугоу вобесѣдоваша¹⁶
 на поутн. кто естъ во лн
 нсѣдь прнзѣва¹⁷ оба на де
 сатен гла нмь. нже хоу¹⁸
 еть старън бытн. да въ
 p. 5. col. 2. деть въ съхь мнн¹⁹. н
 въ съмъ слоуга. н прнн
 мь ѿ троуа поставн е по
 средъ нхъ. н прннмь²⁰ нре
 уенмь. нже шеднного
 таковы ихъ. ѿ троуать
 прннметъ въ нмамоу ѿ
 ма прнемлетъ²¹. нже ма²²

банжнса црѣствнє небесъноє во-
 лашаа цѣлнте прокаженъа оун-
 цннте въ съы нзгоннте тѣнє прн-
 насте тѣнєже да днте : ѿ ѿ

List 248. Mark. IX. 33 — 41. к̄. мца тго
 стоумоу стлю нгнатню. ева ѿ марка гла
 ѿ ѿ ѿ

Въ врѣма оно прнде н̄с н оу-
 еннцн юго. въ капернаоумъ н въ
 домоу бѣ въ въпрашааше на. уьто
 на пѣтн помышлнласте въ себъ
 онн же мльаахъ дроугъ къ дроу-
 гоу бо сътазашаса на пѣтн. кто
 естъ во лнн н сѣдь прнзѣва оба
 на десате н гла нмъ аше кто хо-
 щеть старън бытн. да въдетъ
 въ съхъ мннн. н въ съмъ слоуга н
 прннмъ отроуа. поставн є по-
 срѣдь нхъ н обвнмъ є реуе нмъ
 нже аше єднно таковы нхъ от-
 роуать прннметъ въ нмамоу.
 ма прннметъ н нже аше мене
 прннметъ. не мене прннметъ.
 нъ пославъшааго ма отъ въшд
 кемоу ноднъ гла оуунтеаю. видѣ-
 хомъ нѣкоєго. нменьмъ твонмъ

¹³) н по лнн бѣ въ ¹⁴) въпрашааше нхъ ¹⁵) молуахъ

¹⁶) стазаашаса ¹⁷) прнглнса ¹⁸) ашекто ¹⁹) меншн

²⁰) нобемъе ²¹) і ²²) мене

ПРИИМЕТЬ²³ НЕМЕНЕ ПР
 : : НѢЩАЕТЬ²⁴ ННН ПОСЬЛАВЫШ
 ДАГОМА : НДВЪИ²⁴МОУ.
 НАНЬ²⁵ ГЛА : ОУУНТЕЛОУВ
 НАДЪХОМЪНЪКОГО²⁶ НМЕ
 НЬМЪТВОИМЪ. НЗГОНА
 ЦДЬБЪСЬ. НЖЕНЕХОДН
 ТЪПОНАСЪ. НВЗБРАНН
 ХОМЪМОУ. АКО НЕХОДН
 ТЪ ПРНЧСЬ²⁷. ПСЖЕРЕНН²⁹
 КТО ЖЕ ВОЕЪСТЫНЖЕСЬ
 ТВОРНСАЛОУ²⁹. ОМОЕМЪ
 НМЕНН. НВЗМОЖЕТЬ р. 6 с. 1.
 ВЪСКОРЪ. ЗЛОСЛОВЕСИТН³⁰
 МА. НЖЕБОНЕСТЪНАВЫ
 ПОВАСЬЕСТЬ. НЖЕБОДЦ
 ЕНАПОНТЬВЫ. УАШЖВО
 ДЫВЪНМА³¹МОЕ.
 ВНЕСТЕ. АМННГЛОУВМ
 Ъ. НЕПОГОУБНТЬМЪЗДЫСВ
 МЦА ТГО. КВ. СТРА

23) прѣимаетъ 24) ѡвѣщае 25) юаннъ 26) нѣ-
 коего 27) непослѣдуетъ намъ 28) ре небраннѣе
 еши н 29) сѣтворитъ 30) злословити 31) воды.

НЗГОНАЩА БЪЕЫ. НЖЕ НЕХОДНТЬ ПО
 НАСЪ. Н ВЪЗБРАННХОМЪ¹⁰¹¹ КЕМОУ НИС
 ЖЕ РЕУЕ НЕБРАННТЕ КЕМОУ ННКЪТО
 ЖЕ БО КЕСТЬ НЖЕ СѢТВОРНТЬ СНАЖ О
 МОЕМЪ НМЕНН Н ВЪЗМОЖЕТЬ ВЪС-
 КОРЪ ЗЪЛОСЛОВЕСИТН МА НЖЕ БО
 НЪСТЬ НА ВЪИ. ПО ВАСЪ КЕСТЬ НЖЕ
 БО АЩЕ НАПОНТЬ ВЪИ. УАШЖ ВОДЪИ.
 ВЪ НМА НКО ХВН КЕСТЕ АМНН. ГЛЖ
 ВАМЪ НЕПОГОУБНТЬ МЪЗДЪИ СВОЮНА.

List 249, obr. Luk. II. 1—20. ке мца

то стѣла еугенна прн космоде црн : : н
 навеверне ржстна хва. ева. отъ лоукы. гла.

ⵛ ⵝ

ВЪ ДЪИИ ОНЪИ. НЗНДЕ ПОВЕЛЪ-
 ННІЕ ОТЪ КЕСАРА АУГОСТА. НАПНСАТН
 ВЪСЖ ВЪСЕЛІЕНЖЖ СЕ НАПНСАННІЕ
 ПЪРВОИЕ ВЪИСТЬ. ВЛАДЖОУ СУРНІЕЖ
 КУРННОУ Н НАДЪАЖ ВЪСН НАПНСА-
 ТЪСА КЪЖДО ВЪ СВОИ ГРАДЪ ВЪЗНДЕ
 ЖЕ НОСНФЪ ОТЪ ГАЛНАСА НЗЪ ГРАДА
 НАЗДРЕФЪСКА. ВЪ НОУДЕЖ. ВЪ ГРАДЪ
 ДАВЪИДОВЪ НЖЕ НАРНЦАІЕТСА ВНО-
 ЛЕЕМЪ. ЗАИЕЖЕ БЪАШЕ ОТЪ ДОМОУ
 Н ОТЪ ОТЪУЪТВИИ ДВДА. НАПНСА-

р. 8. col. 2. ř. 9. ^свѣрнѣе рождѣ

Luc. II. 1 — 4. ^ахвѣ еѹ ѿ лоуки : ↪

ВѢННѢДНН³². НЗНДѢПОВЕ
ЛѢННѢѠКЕСАРѢ. А҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃
СТАНАТѢТН³³ВЪСЛѢВЪСЕ
ЛЕНОУЛ. СЕНАТѢНН³⁴
ПРЪВОЕ³⁵БЫ. ВЛАДОУШѢ
СУРНЕЖКУРННІѢ. НН
ДААХѢВЪСН. КЪЖЪДОНАТѢ³⁶
ТНСАВЪСВОИГРѢДЪ. ВЪЗН
ДЕЖЕНѠСНФѢѠГААНАТѢА
ѠГРѢДАМАЗАРѢФА. ВЪЖНДО³⁷

Luc. II. 14 — 29.

р. 10. ^сНДОУАИГЛН³⁸. ѠННХЪН
АИВО. НУЛѢЦН ПАСТЫ
РН³⁹РЪШАДРОУГЪКЪДРУ
ГЛ. ПРЪНДЪМЪОУБОУ.
ДОВН ФЛЕѠМА. НВНДН
МЪГЛАВЪШН⁴⁰. НЖЕГЪ
СЪКЪЗНАМЪ. НПРННДѢ
ПОДВНГЪШЕСА. НѠ БРЪ

³²⁾ быстьже въанн ³³⁾ написати ³⁴⁾ на-
писаніе ³⁵⁾ первое ³⁶⁾ написатиса каждо

³⁷⁾ въоудею ³⁸⁾ ндоша ѿ ннхъ на нво аглан

³⁹⁾ пастырие ⁴⁰⁾ глѣсен бывши.

ТНСА. СЪ МАРНИЕЖ ОБРѢУЕНОЖ ІЕМОУ
ЖЕНОЖ. СЖЩЕЖ НЕПРАЗДНОЖ БЪИС-
ТЬ ЖЕ. ІЕГДА БЪИСТА ТОУ. НСПЛѢНН-
ШАСА ДЪННІЕ РОДНТН ІЕН Н РОДН СНЪ
СВОИ ПРЪВЪНЦЪ Н ПОВНТЪ ІЕГО Н ПО-
ЛОЖН Н ВЪ ІАСЛЕХЪ ЗАНЕ НЕВЪ НМА
МЪСТА ВЪ ОБНТЪЛЪ Н ПАСТОУСН
ВЪАХЪ ВЪ ТОНЖЕ СТРАНЪ БЪДАЩЕ
Н СТРЪГѢЩЕ СТРАЖѢ НОЩННѢЖ О
СТАДЪ СВОЕМЪ Н СЕ АИГЛЪ ГНЪ СТА
ОУ ННХЪ Н СЛѢДА ГНІА ОСНІА ІА Н
ОУБОУШАСА СТРАХЪМЪ ВЕЛНЕМЪ. Н
РЕУЕ НМЪ АИГЛЪ НЕВОИТЕСА. СЕВО-
БЛАГОВЪСТОУЖ ВАМЪ РАДОСТЬ ВЕ-
ЛНКѢ. ІАЖЕ БѢДЕТЬ ВЪСЪМЪ ЛЮДЪМЪ
ІАКО РОДНСА ВАМЪ ДЪНЪСЪ. СПСЪ
ІЕЖЕ ІЕСТЬ ХЪ ГЪ ВЪ ГРАДЪ ДАВЪ-
ДОВЪ Н СЕ ВАМЪ ЗНАМЕННІЕ ОБРА-
ЩЕТЕ МАДЕНЦЪ ПОВНТЪ. ЛЕЖАЩЕ
ВЪ ІАСЛЕХЪ Н ВЪНЕЗАПѢ БЪИСТЬ СЪ
АИГЛОМЪ МЪНОЖСТВО ВОИ НЕСЪ-
НЪХЪ. ХВАЛАЩННХЪ БѢА Н ГЛѢЩННХЪ
СЛѢДА ВЪ ВЪШЪННХЪ БОУ Н НА ЗЕМАН
МНРЪ. ВЪ УЛѢЦЪХЪ БЛАГОВОІЕННІЕ
Н БЪИСТЬ. ІАКО ОИНОША ОТЪ ННХЪ
НА НВО АИГН. Н УЛЦН ПАСТОУСН РЕ-
КОША ДРОУГЪ КЪ ДРОУГОУ. ПРЪН-

тѣм̄рнѣже ѿ снѣга⁴¹.
 нм̄ладеньць лѣжащѣ
 въ аслѣхъ. вндѣ въ ше
 жескъа заша. ѿ гл̄агола
 ѣ. гл̄анѣмь нм̄ ѿ тр
 оуатн семь. нвѣснса
 ѣшавъшен днвнша
 са. ѿ гл̄аньныхъ ѿ па
 стырь⁴² кь нм̄. м̄рн
 ѣжесъба ѣдашевъса
 гл̄ысна. сълагдѣши
 въ ср̄дцн своѣмь. нвѣ
 звратншася па стырь³⁹.
 славащенъ хвалаще ба.
 ѿ въсѣхъ аже слышаша
 вндѣша. акоже гл̄ано
 бысть кь нм̄: ѿ кц̄.
 негда нспльншася ѿ
 смьд̄нн днврь жоуть.
 нарѣша⁴³ нм̄ ѣмоу іс. на
 реуено ѣдн гл̄амь. прѣже⁴⁴

дѣмъ оубо до внолесема н внднмъ
 гл̄ъ съ бѣвъшнн. нже г̄ъ съказа
 намъ н прндоша подвнгъшеса н
 оврѣтоша марнѣ же носнфъ н
 младеньць лѣжащѣ въ аслѣхъ вн-
 дѣвъше же. съказаша о гл̄ъ. гл̄ан-
 ѣмь о отроуатн семь н внсн
 слышавъше днвншася о гл̄аныхъ
 отъ пастоухъ къ нм̄ марнѣ же
 въса събаюдаше гл̄ы сн съла-
 гдѣши въ ср̄дцн своѣмь н възва-
 тншася пастоухн славаще н хва-
 лаще ба. о въсѣхъ аже слышаша
 н вндѣша. акоже гл̄ано въистъ къ
 нм̄ ѿ

List 256. ^ѿмца еноуара. проснньча реко-

ѿврѣзаннѣ гл̄а нашего іу х̄а. н па

ѿѿоу нашемоу внснлно архнепоу въвъшоу
 въ кесарин капдокии :—
^ѿѿ ева отъ лоукы :— ѿ

41) прндоша поспѣшеся н 41) оврѣтоша
 нарѣмъ же ѿ снѣга 42) ѿ пастырь 43) его н
 нарекоша 44) ^апреже 43) ^тнезгудаса 46) нспол-
 нншася днѣ оуищенія ею.

Въ врѣма оно възвратншася
 пастоухн славаще н хвалаще ба о
 въсѣхъ аже слышаша н вндѣша.
 акоже гл̄ано въистъ къ нм̄ н юг-
 да наплъннса осмь дьннн. да н

Ѹа даже не зѸауатъ Ѹа⁴⁵ въ урѣвѣ :

не гдѣ испльниша Ѹа⁴⁶ днн
 а оунищеннѣ Ѹа⁴⁶. по зѸако
 ноу монсе Ѹвоу. възне
 соша Ѹа⁴⁷ въ ерѸамь. поста
 вни⁴⁸ прѣдъ гмь. ако же
 естъ тѸа⁴⁹ въ законъ гнн.
 ако въ сѸама деньць
 моужьска полоу. разврѣ
 зѸа а аложесна. сто гвннѣ
 реуе тьса. н да тн⁵⁰ жрѣтву.

р. II. пореуеноу моужьсак

онъ гнн. два грьлануица.
 ан⁵¹ два птьтеньца гдолоуѣ
 Ѹа⁵² н въ Ѹавкѣ
 ерѸамь. емоуженмась
 мь Ѹнъ. ну Ѹавкьсы⁵³ прѣвѣ
 дь н ну Ѹстѣвъ Ѹа⁵⁴
 тьхъ инъ зѸавь. н доухъ въ
 стѣнъ⁵⁵ въ немъ. н въ ему

възнесоста его⁴⁶ поставити его⁴⁹ ни-

⁵⁰ нежданн ⁵¹ нан ⁵³ сен

⁵⁴ блгочестивъ ⁵⁵ стѣ.

оврѣжѸть. нареуено въ сть нма
 юмоу нс. нареуеноу отъ ангела
 прѣжде да же не зѸауатъса въ
 урѣвѣ.

List 264. ева. отъ лѸу гла. г. Ѹ. Ѹ. Ѹ

Вь врѣма оно. възнесоста ро-
 днела отроуа нсѸа въ нерѸанмь.
 поста вни прѣдъ гмь. тако же естъ
 писано. въ законъ гнн яко въ сѸакъ
 младеньць мѸжьска полоу раз-
 врѣзѸа а аложесна сто гвнн наре-
 уе тьса н да тн жрѣтвѣ по реуеноу-
 оу моу. въ законъ гнн. дѣва грь-
 лануица. нан дѣва птьтеньца гол-
 вниѸа. н въ Ѹлкѣ въ нерѸанмь
 юмоуже нма сѸмеонъ н Ѹлкѣ съ
 прѣвѣднѣ н Ѹстнѣвѣ Ѹа⁵⁶ оутѣхы
 н злѣвѣ. н дѸхъ въ стѣ въ нѣмъ
 н въ юмоу отѣвѣцѣно дѸхъ
 стѣнмь. невндѣтн сѸмьртн прѣж-
 де да же вндѣтн хѸа гннѣ н прнде
 дѸхъ въ цркви н югда въведоста
 роднела отроуа нсѸа сѸтворити
 нма по обѣцѣю законьноу оу моу
 о нѣмъ н тѣ приатъ ю на рѸкоу
 своєю н блгословн сѸмеонъ бѸа н
 реуе нынъ отъ поустншн рава
 твоєго вѸко по глѸоу твоємоу съ
 мнрѣмь яко вндѣсте оун мон сѸ-
 сеннѣ твоє ю же юси оуготовалъ
 прѣдъ лнцьмь въ сѸхъ люднн
 свѣтъ въ окрѣвеннѣ мѸзѸыкомъ. н

ѿвѣщано⁵⁶ дѣхмьсты
 нмь. невндѣтнсмрtn.
 прѣжедажевнднтъ⁵⁷ хд
 гна. нпрндѣдѣхмьвъцр
 къвь. югдаведостеродн
 телаотроуаиса. створн
 тнма⁵⁸ пообѣуаѣ. зѣко
 ньноуоу⁵⁹ ѿнемь. нтпрн
 ать⁶⁰ нроукоуна своѣ⁶¹
 нблѣтсьмень⁶² бѣнре
 уе. нынѣпоустншн⁶³ ра
 бѣтвоеговлѣдко

56) обѣщано 57) невнднтъ 58) сътворнн нма

59) законноу 60) нтонпріемъ его 61) свою

62) нблсвн бѣ н 63) ѿпшѣешн

слава люднн твонхъ нзлн н въ
 нощнжѣ н матн юго юндашаса о
 глѣмьихъ о нѣмь н блгсловн та сѣ-
 меонъ н реуе къ марнн матерн
 юго се лежнтъ съ на паденнн н
 на вѣстанннн мѣногомъ въ нзлн
 н въ знаменнн прѣроуьно н те-
 вѣже самон дѣшѣ прондетъ орѣ-
 жннн. даотѣкрѣнжѣтѣса отъ мѣногъ
 срѣць помѣшлѣнннн н въ ана пррѣ-
 нца дѣшн фаноунаова. отъ колѣна
 аснрова сн заматерѣвъшн въ
 дѣньхъ мѣнозѣхъ жнвъшн съ мѣ-
 жемь. зѣ лѣтъ. отъ дѣвъства своѣ-
 го н та въдова до осмндесатъ н
 четырѣ лѣтъ таже не охощааше
 отъ црѣкве. постѣмь, н молнтвамн
 слоужашн ношѣ н дѣнь н та въ
 тѣ уасѣ прнставѣшн нсповѣда-
 шеса гвн. н глѣаше о нѣмь въсѣмь
 уаждшннмъ нзбавлѣнннн въ нерслн-
 мѣ н тако съконьуашаса всѣа по
 законоу гнню възвратншаса въ га-
 лилеѣ въ градъ свон назареѣѣ
 отроуаже растѣаше н крѣплѣаше-
 са дѣхмь нсплѣннѣаса прѣмѣд-
 ростн н блгодатѣ бжннѣ бѣ на
 нѣмь .. ѿ

